

Українські студенти пишуть про Німеччину Studierende in der Ukraine schreiben über Deutschland

TANDEMBUCH

Київський національний університет імені Тараса Шевченка 2017
Nationale Taras-Schewtschenko-Universität Kiew 2017

Universität Regensburg
Europaeum. Ost-West-Zentrum

Українські студенти пишуть про Німеччину Studierende in der Ukraine schreiben über Deutschland

Проект фінансується програмою
«MEET UP! Німецько-українські зустрічі молоді»
Фонду «Пам'ять, відповідальність і майбутнє»
(Erinnerung, Verantwortung und Zukunft – EVZ).

Ця публікація не відображає точку зору Фонду EVZ.
За зміст публікації несуть відповідальність автори.

Das Projekt wird gefördert im Programm
„MEET UP! Deutsch-Ukrainische Jugendbegegnungen“
der Stiftung „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“ (EVZ).

Diese Veröffentlichung stellt keine Meinungsäußerung der
Stiftung EVZ dar. Für inhaltliche Aussagen trägt der Autor
die Verantwortung.

Bayerische Staatskanzlei

Robert Bosch Stiftung

Київський національний університет імені Тараса Шевченка 2017
Nationale Taras-Schewtschenko-Universität Kiew 2017

Зміст

Inhalt

<i>Олександр Іванов</i>	6	<i>Oleksandr Ivanov</i>	7	<i>Олексій Руденко</i>	66	<i>Oleksii Rudenko</i>	67
Здобутки партнерства		Errungenschaften der Partnerschaft		Реформація у публічній пам'яті Німеччини		Die Reformation in der öffentlichen Erinnerung	
<i>Вальтер Кошмаль</i>	12	<i>Walter Koschmal</i>	13	<i>Наталія Виноградська</i>	74	<i>Natalia Vinohradska</i>	75
Мандруючи разом: багатоголосий українсько-німецький тандем		Gemeinsam auf dem Weg: die vielstimmigen ukrainisch-deutschen Tandems		Етичні стандарти журналістики в Німеччині		Ethische Standards in der Journalistik	
<i>Ліза Унгер-Фішер</i>	20	<i>Lisa Unger-Fischer</i>	21	<i>Вікторія Вишнівська</i>	78	<i>Victoriia Vyshnivska</i>	79
Мандруючи разом Як проводиться тандем-програма?		Gemeinsam auf Tour Wie verläuft das Tandemprogramm?		Студентське самоврядування як «школа демократії»		Die studentische Selbstverwaltung als „Schule der Demokratie“	
<i>Олександр Балауша</i>	24	<i>Oleksandr Balausha</i>	25	<i>Анастасія Журавльова</i>	86	<i>Anastasiia Zhuravlova</i>	87
Рух футбольних ультрас та їх роль у суспільстві		Die Ultra-Bewegung und ihre Rolle in der Gesellschaft		Погляд суспільства на одностатеві шлюби в Німеччині		Reaktionen auf die Gleichstellung der gleichgeschlechtlichen Ehe in Deutschland	
<i>Михайло Бойко</i>	32	<i>Mykhailo Boiko</i>	33	Вихідні дані	94	Impressum	95
Переосмислення та подолання минулого: денацифікація на прикладі Баварії		Bewältigung der Vergangenheit: Entnazifizierung am Beispiel Bayerns					
<i>Дарина Коваленко</i>	40	<i>Daryna Kovalenko</i>	41				
Особливості працевлаштування молоді на підприємствах Німеччини		Einstellung und Beschäftigung junger Absolventen in deutschen Unternehmen					
<i>Юлія Матютенко</i>	50	<i>Yuliia Matiutenko</i>	51				
Реп по-баварськи		Rap auf bayerische Art					
<i>Олеся Медуха</i>	58	<i>Olesia Medukha</i>	59				
Марія Каменкович та її життя у Регенсбурзі		Maria Kamenkowitsch – ihr Leben in Regensburg					

Здобутки партнерства

Пропонований двомовний збірник матеріалів тандем-проекту між студентами Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Регенсбурзького університету увінчує десятиріччя активної співпраці та партнерства між нашими закладами. Рівно 10 років тому у вересні – жовтні 2007 року група студентів Регенсбурзького університету за ініціативи та під керівництвом професора Вальтера Кошмалля вперше здійснила тижневу інформаційну поїздку до Києва і провела тут за участі українських студентів польове дослідження на тему «Чорнобильська катастрофа в пам'яті учасників та сучасників». За її результатами була організована в Регенсбурзі виставка дитячих малюнків, які передавали безпосередні враження дітей Чорнобиля про цю катастрофу.

Через два роки в жовтні 2009-го року відбувся тижневий візит групи студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка до Регенсбурга, де разом з німецькими студентами за фінансової підтримки Німецької служби академічних обмінів (DAAD) було проведено навчально-практичний семінар (воркшоп) «Молода Україна та Молода Німеччина дебатують». Проглянувши недавно ще раз опубліковані матеріали цього проекту, я був вражений, наскільки далекоглядними, реалістичними і влучними виявилися політичні оцінки та прогнози молодих учасників цих дебатів вісім років тому і наскільки актуально звучать

вони сьогодні¹. Дійсно, Молода Україна, як і Молода Німеччина мають своє майбутнє.

Згодом були проведені, знову ж таки за підтримки DAAD, два наступні проекти двосторонніх студентських обмінів між нашими університетами: «Громадянське суспільство: шлях до демократії та підвищення якості життя» (2011 р.) та «Екологічна свідомість і процеси демократизації» (2013 р.), матеріали яких також були опубліковані німецькою та українською мовами².

Новим напрямом у нашій двосторонній співпраці стало залучення Київського університету до програми тандем-обмінів, які Регенсбурзький університет уже кілька років проводить зі своїми партнерами в країнах Східної Європи: Румунії, Угорщині, Словаччині. За останні роки проведено чотири таких українсько-німецьких обмінів: у 2012, 2014, 2015 та 2017 роках. Загалом у цих проектах взяли участь по 35 студентів з кожної сторони. Німецьких студентів цікавили передусім теми культурно-історичного образу України та її зовнішнього та внутрішнього політич-

1] Див.: Junge Ukraine und Junges Deutschland debattieren. Tagungsdokumentation 11.10. – 16.10.2009. Regensburg, 2009.

2] Див.: Mehr Zivilgesellschaft für mehr Demokratie und Lebensqualität. Projektdokumentation Kiew – Regensburg. Regensburg, 2011; Ökologisches Bewusstsein und Demokratisierungsprozesse. Projektdokumentation Kiew – Regensburg. Regensburg, 2013.

Errungenschaften der Partnerschaft

Die vorliegende zweisprachige Dokumentation des Tandem-Programms zwischen den Studierenden der Nationalen Taras-Schewtschenko-Universität Kiew und der Universität Regensburg ist das Ergebnis einer aktiven zehnjährigen Zusammenarbeit zwischen den beiden Universitäten. Genau vor zehn Jahren, im September/Oktober 2007, besuchte die erste Studiengruppe aus Regensburg auf Initiative und unter der Leitung von Professor Walter Koschmal Kiew und machte hier eine Feldstudie zum Thema „Tschernobyl – die Katastrophe und ihr Erinnern in der Ukraine“. Auf der Basis der Ergebnisse dieses Besuchs wurde in Regensburg eine Ausstellung von Kinderzeichnungen organisiert. Die Zeichnungen gaben die unmittelbaren Eindrücke der Kinder aus der bestrahlten Tschernobyl-Zone von dieser Katastrophe wieder.

Zwei Jahre später, im Oktober 2009, besuchten die Studierenden der Nationalen Taras-Schewtschenko-Universität Kiew für eine Woche Regensburg. Im Laufe dieses Besuchs fand zusammen mit den deutschen Studierenden ein Workshop zum Thema „Junge Ukraine und Junges Deutschland debattieren“ statt. Dieser Workshop wurde vom DAAD gefördert. Als ich vor kurzem nochmals die veröffentlichte Tagungsdokumentation dieses Projektes las, war ich beeindruckt, wie weitblickend, realistisch und treffend die politischen Bewertungen und Prognosen der jungen Teilnehmer dieser Debatten vor acht Jahren sind und

wie aktuell sie noch heute bleiben¹. Junge Ukraine, genauso wie Junges Deutschland, haben wirklich eine Zukunft.

Danach wurden unter der Förderung des DAAD zwei Programme des bilateralen Studierendenaustausches zwischen unseren Universitäten umgesetzt, nämlich „Mehr Zivilgesellschaft für mehr Demokratie und Lebensqualität“ (2011) und „Ökologisches Bewusstsein und Demokratisierungsprozesse in der Ukraine“ (2013). Die Beiträge zu diesen Themen wurden auf Deutsch und auf Ukrainisch veröffentlicht².

Eine neue Wendung nahm unsere bilaterale Zusammenarbeit durch die Teilnahme der Nationalen Taras-Schewtschenko-Universität Kiew am Tandem-Programm. Ähnliche Programme hatte die Universität Regensburg schon eine längere Zeit mit anderen Partnern in ostmitteleuropäischen Ländern, und zwar in Rumänien, Ungarn und in der Slowakei. In den letzten sechs Jahren fanden bereits vier Runden des ukrainisch-deutschen Austausches statt: 2012, 2014, 2015 und 2017. Insgesamt nahmen an diesen Programmen je 35 Studierende

1] Vgl. Junge Ukraine und Junges Deutschland debattieren. Tagungsdokumentation 11.10. – 16.10.2009. Regensburg 2009.

2] Vgl. Mehr Zivilgesellschaft für mehr Demokratie und Lebensqualität. Projektdokumentation Kiew – Regensburg, Regensburg 2011; Ökologisches Bewusstsein und Demokratisierungsprozesse in der Ukraine. Projektdokumentation Kiew – Regensburg, Regensburg 2013.

ного вибору, і зокрема: мовна ситуація в Україні, культурне і мистецьке життя в Києві – життя і творчість Гоголя, Булгакова, український живопис, сучасний кінематограф; проблеми національної ідентичності загалом і національної свідомості молоді та політичної активності українського студентства зокрема; становлення політичних партій; прояви і вплив корупції; стан медіа та свободи слова в Україні; перспективи інтеграції з Європейським Союзом; конфлікт з Росією і війна на Сході України тощо. У сфері соціально-економічного життя німецькі учасники досліджували такі теми, як ринок нерухомості в Києві; місце західних продуктів харчування у сфері споживання; особливості менеджменту на підприємствах українських та зарубіжних власників; захист прав дітей, сексуальних меншин, тварин, а також гендерна ситуація в Україні; віддалені наслідки Чорнобильської катастрофи тощо.

У фокусі досліджень українських учасників найчастіше були теми, пов'язані з особливостями німецької системи вищої освіти, і зокрема фахової підготовки юристів, навчання іноземних студентів, функціонування бібліотек, діяльності студентського самоврядування, організації відпочинку студентів, особливості працевлаштування молоді тощо. У другу групу можна об'єднати теми, присвячені різним аспектам соціально-економічного життя Німеччини: фемінізму, одностатевим шлюбом, інтеграції біженців у Баварії, співпраці підприємців Баварії та України, захисту довкілля в Регенсбурзі, ролі футболних фанів у Баварії тощо. Третю групу склали теми, присвячені дослідженню особливостей німецької ідентичності та національної культури в її регіональному зрізі, і зокрема культури історичної пам'яті, діяльності місцевих медіа, театрального життя в Регенсбурзі і навіть такого культурного феномену як баварський реп та ін.

Обсяг і формат запропонованого збірника дозволили вмістити лише звіти учасників останнього – четвертого – тандем-обміну, проведеного в 2017 році. І навіть якщо вони не відображають усієї палітри вищевказаних тем і результатів досліджень українських і німецьких учасників, однак вони подають досить яскравий та актуальний зріз бачення ззовні молоддю України різних сторін життя Німеччини і навпаки.

Підводячи своєрідний підсумок нашої 10-річної плідної співпраці між двома університетами, слід підкреслити, що такі здобутки стали можливими передусім завдяки різноманітним ініціативам та активній діяльності в Регенсбурзькому університеті Центру східно-західних студій *Europaem* та його дружньої команди на чолі з професором Вальтером Кошмалем. Великі особисті зусилля та досягнуті результати нашого колеги отримали високу оцінку з боку Київського університету. За свою багатогранну співпрацю з Україною, організацію різноманітних проектів академічних обмінів, а також за підготовлену ним монографію про життя і творчість Тараса Шевченка³ проф. В. Кошмалу в 2015 році було присвоєне звання Почесного доктора Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Від імені київських учасників проекту висловлюю щире подяку також виконавчому директору Центру *Europaem* пані Лізі Унгер-Фішер, яка займалася не лише організаційними питаннями, але й доклала значних особистих зусиль з редагування перекладів на німецьку мову звітів українських учасників. Ми також дуже вдячні співробітницям Центру *Europaem* – координаторам тандем-програм пані Аліні Підпригорі, яка безпосередньо

3] Koschmal, Walter. Taras Ševčenko. Die vergessene Dichter-Ikone. München – Berlin – Washington/D.C., 2014.

von jeder Universität teil. Für die deutschen Studierenden waren in erster Linie Themen interessant wie Kultur und Geschichte der Ukraine, innen- und außenpolitische Orientierung des Landes, Sprachsituation in der Ukraine, Kultur- und Kunstleben in Kiew, Leben und Schaffen Gogols und Bulgakows, ukrainische Bildkunst, Probleme der nationalen Identität im Allgemeinen und der nationalen Identität der Jugend, politische Partizipation der ukrainischen Studierenden, politische Parteien, Korruption, Medien und Meinungsfreiheit in der Ukraine, Perspektiven der europäischen Integration der Ukraine, Konflikt mit Russland und Krieg im Osten der Ukraine u.a.m. Im Bereich des sozial-ökonomischen Lebens untersuchten die deutschen Teilnehmer Themen wie Immobilienmarkt in Kiew, Einfluss westlicher Produkte auf die Ernährungspraxis, Besonderheiten des Managements in ukrainischen und ausländischen Unternehmen, Schutz der Rechte von Kindern, sexuellen Minderheiten und Tieren, genderspezifische Situation in der Ukraine, Spätfolgen der Katastrophe in Tschernobyl u.a.m.

Die ukrainischen Studierenden konzentrierten sich in ihren Untersuchungen auf Themen wie die Besonderheiten des deutschen Systems der Universitätsausbildung, insbesondere der von Juristen, das Studium ausländischer Studierender, die Logistik der Bibliotheken, studentische Selbstverwaltung, das Freizeitverhalten von Studierenden, die Beschäftigung junger Leute in deutschen Unternehmen u.a.m. Des Weiteren wurden Themen gewählt wie die unterschiedlichen Aspekte des sozial-ökonomischen Lebens in Deutschland, konkret Bereiche wie Feminismus, gleichgeschlechtliche Ehe, Integration von Flüchtlingen in Bayern, Zusammenarbeit von Unternehmen aus Bayern und aus der Ukraine, Umweltschutz in Regensburg, Rolle der Fußballfans in Bayern u.a.m. Schließlich widmeten sich einige der ausgewählten

Themen den Besonderheiten der deutschen Identität und der nationalen Kultur im Sinne der Erinnerungskultur, der Tätigkeit der lokalen Medien, dem Theaterleben in Regensburg und sogar so einem Phänomen wie dem bayerischen Rap u.a.m.

Die hier vorliegende Projektdokumentation umfasst lediglich die Berichte der Teilnehmer der letzten vierten Runde des Tandem-Austausches im Jahr 2017. Obwohl diese Berichte nicht die gesamten Themen der ukrainischen und deutschen Teilnehmer widerspiegeln, gewähren sie uns einen aufschlussreichen Einblick, wie junge Menschen aus der Ukraine auf Deutschland blicken, und umgekehrt, wie junge Menschen aus Deutschland verschiedene Aspekte des Lebens in der Ukraine sehen.

Die zehnjährige erfolgreiche Zusammenarbeit zwischen den beiden Universitäten zusammenfassend, lässt sich betonen, dass diese dank der verschiedenen Initiativen und Aktivitäten des Europaem, Ost-West-Zentrum der Universität Regensburg, und seines freundlichen Teams um die Geschäftsführerin Lisa Unger-Fischer und dem Sprecher des Direktoriums Professor Walter Koschmal an der Spitze ermöglicht wurden. Diese werden an der Universität Kiew sehr geschätzt. Herrn Kollegen Koschmal wurde für seine vielfältige Zusammenarbeit mit der Ukraine, die Organisation von Projekten des internationalen akademischen Austausches sowie für seine Monographie zu Leben und Werk des ukrainischen Nationaldichters Taras Schewtschenko³, im Jahre 2015 die Ehrendoktorwürde der Nationalen Taras-Schewtschenko-Universität Kiew verliehen. Im Namen der Kiewer Seite möchte ich aber auch der Geschäftsführerin des Europaem Frau Lisa Unger-Fischer

3] Vgl. Koschmal, Walter: Taras Ševčenko. Die vergessene Dichter-Ikone. München – Berlin – Washington/D.C., 2014.

здійснювала організацію перших трьох тандем-обмінів, та її наступниці пані Тугче Акарсу, яка організаційно забезпечувала проведення тандем-проекту в 2017 році.

За останнє десятиліття близько 70 українських студенток і студентів, переважно гуманітарних спеціальностей, взяли участь у різних проектах академічних обмінів з Регенсбурзьким університетом. Цікавим є те, що, за моїми підрахунками, вісім з них здобули незабаром диплом магістра в університетах Німеччини, десять – уже захистили кандидатські дисертації в Україні, а одна учасниця (Ксенія Гацкова) – навіть у Німеччині. Багато з колишніх учасників наших проектів обмінів працюють у різних міжнародних, у тому числі й німецьких організаціях чи структурах. Наприклад, в українській редакції «Дойче велле» нині працюють два наших учасники – Данило Білик та Аніта Грабська, у фонді «Пам'ять, відповідальність і майбутнє» – Артем Йовенко, в Інституті Східної та Південно-Східної Європи (Регенсбург) – Ксенія Гацкова.

Також і для деяких німецьких учасників, хоча в меншій мірі, ніж для українських, участь у наших проектах обмінів дала поштовх для подальшого, більш тривалого і глибокого академічного чи професійного заглиблення в Україну. Так, учасниця тандему 2012 року Таїсія Альфрайтор проходила пізніше в Україні педагогічну практику викладача німецької мови як іноземної, учасники тандему 2015 року економісти Анна Кагер та Петер Гунтер неодноразово відвідували Київ на тривалий час для збору емпіричних матеріалів з метою підготовки своїх магістерських робіт, пов'язаних з Україною.

Отже, участь у цих проектах передбачала для студентів не лише досягнення вузьких пізнавальних цілей і відповідних результатів, відображених, зокрема, в

оприлюднених звітах і матеріалах. Вона сприяла подоланню певних стереотипів у поглядах наших молодих українських і німецьких учасників проектів стосовно іншої країни, утвердженню між ними атмосфери відкритості, довіри і тісної співпраці. Вона дала неоціненний досвід міжнародного і міжкультурного спілкування і взаємодії, який слугує міцною опорою у їх подальшій освітній і професійній кар'єрі. Саме це і є тими важливими завданнями, які ставить перед собою фонд «Пам'ять, відповідальність і майбутнє» (Erinnerung, Verantwortung und Zukunft – EVZ), який надав фінансову підтримку реалізації нашого останнього проекту згідно своєї програми «MEET UP! Німецько-українські зустрічі молоді», за що ми висловлюємо сердечну подяку від імені організаторів та усіх учасників цього тандем-проекту.

І наостанок, я хотів би подякувати також кафедрі германської філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка на чолі з завідувачкою кафедри професором Марією Іваницькою, яка охоче погодилася допомогти у перекладі текстів німецьких учасників на українську мову. Цим безпосередньо займалися в рамках перекладацької практики студенти-магістри під керівництвом доцента Івана Сойка, який і сам, як і його колега кандидат філологічних наук Олександр Стасюк, зробили по декілька більш складніших перекладів звітів українських учасників на німецьку мову. Таку ж допомогу нам надала і студентка по обміну з університету Хайльбронн пані Хелена Вікторія Герр, яка переклала на німецьку декілька звітів українських учасників. Усім вищезгаданим особам хочу висловити сердечну подяку за їхні зусилля, які відкрили шлях до публікації цього збірника у стислі терміни.

Доцент Олександр Іванов

unsere herzlichen Dank aussprechen, die sich so umsichtig und zuverlässig um die Organisation der Tandems und die Redaktion der deutschen Übersetzungen der Texte kümmerte. Wir sind auch den Mitarbeiterinnen des Europaeum sehr dankbar – den Koordinatorinnen der Tandem-Programme, Frau Alina Pidopryhora, die für die ersten drei Runden des Tandem-Austausches verantwortlich war, und ihrer Nachfolgerin Frau Tuğçe Akarsu, die das Tandem-Programm im Jahre 2017 organisierte.

In den letzten zehn Jahren nahmen etwa 70 ukrainische Studierende vorwiegend geisteswissenschaftlicher Fächer an den genannten Programmen teil. Acht von diesen ukrainischen Studierenden haben danach ein Masterstudium in Deutschland abgeschlossen, zehn haben in der Ukraine promoviert, eine Teilnehmerin (Ksenija Gatskova) in Deutschland. Viele Teilnehmer sind in internationalen und deutschen Organisationen tätig. So arbeiten zwei Teilnehmer in der ukrainischen Redaktion der „Deutschen Welle“ – Danylo Bilyk und Anita Grabska, einer in der Stiftung „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“ – Artem Jowenko und am Institut für Ost- und Südosteuropaforschung (Regensburg) – Ksenija Gatskova.

Auch für zahlreiche deutsche Teilnehmer gab die Mitwirkung an den beschriebenen Programmen den Anstoß zu dauerhaften und tiefen Kontakten mit der Ukraine. So absolvierte die Teilnehmerin des Jahres 2012, Taisija Alfreitor, in der Ukraine ihr pädagogisches Praktikum als Lehrerin im Bereich Deutsch als Fremdsprache. Die Teilnehmer des Jahre 2015, die Studierenden der Wirtschaft, Anna Kager und Peter Gunter, bereiteten bei mehreren Besuchen Kiews ihre Masterarbeit mit ukrainischen Themen vor.

Die Teilnahme an den genannten Programmen führt also auch zu weiteren Veröffentlichungen und Studien. Ziel der Programme war es auch, Stereotypen in den Weltbildern junger ukrainischer und deutscher Teilnehmer über den jeweils anderen zu hinterfragen und eine Atmosphäre der Offenheit, des Vertrauens und der engen Zusammenarbeit zu schaffen. Der Austausch brachte so wertvolle Erfahrungen in der internationalen und interkulturellen Kommunikation, die vielen jungen Menschen auf ihrem weiteren beruflichen Weg helfen werden. Diese wichtigen Ziele setzt sich auch die Stiftung „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“, die unser Projekt im Rahmen des eigenen Programms „MEET UP! Deutsch-ukrainische Jugendbegegnungen“ finanziell unterstützte. Für diese Unterstützung bedanke ich mich sehr herzlich im Namen aller Beteiligten des letzten Tandem-Projektes.

Schließlich möchte ich mich beim Lehrstuhl für Germanische Philologie und Translation der Nationalen Taras-Schewtschenko-Universität Kiew und seiner Leiterin Professorin Marija Iwanytzka bedanken, die mit großem Engagement bei der Übersetzung der Beiträge der deutschen Teilnehmer ins Ukrainische half. Mein Dank gilt auch Dr. Ivan Soiko. Ivan Soiko und sein Kollege Dr. Oleksandr Stasjuk haben einige Beiträge der ukrainischen Teilnehmer ins Deutsche übersetzt, ebenso Frau Helena Viktoria Herr, Austauschstudentin der Universität Heilbronn. Allen oben genannten Personen möchte ich meinen herzlichen Dank für ihre wertvolle Unterstützung ausdrücken, die eine schnelle Veröffentlichung dieser Beitragssammlung ermöglicht hat.

Dr. Oleksandr Ivanov

Мандруючи разом: багатоголосий українсько-німецький тандем

«Тандем» – це продуктивна категорія. Чому? Дуже просто: її можна пред-метно застосовувати до все ширшого поля діяльності та осіб як тепер, так і в майбутньому. Останнім часом все частіше можна почути та прочитати, що навіть у політиці чи в економіці завдання можна вирішити в тандемі. З одного боку, це пов'язано з тим, що двоє мають більше сил та насаги, аби вирішити якусь проблему спільно. З іншого боку, це зумовлено ще й тим, що двоє, особливо коли вони представники різних країн і культур, підходять до розгляду питання кожен по-своєму. Це неодмінно передбачає й певні розбіжності та тертя, які слід також витримати. Отже, тандему властиві як спільність, так і відмінність, причому спільність досягається попри відмінність та завдяки їй.

Ми дуже раді представити найновішу та найактуальнішу збірку звітів учасників тандем-програми з обох країн – України та Німеччини, – яка є результатом одного з багатьох спільних проєктів Університету м. Регенсбург та Київського національного університету імені Тараса Шевченка, організованих Центром східно-західних студій Еуропаеум та доцентом історичного факультету Олександром Івановим. За це ми щиро вдячні нашому партнеру. Велику подяку слід висловити усім співробітникам Центру Еуропаеум і передусім керуючій справами Лізі Унгер-Фішер за

те, що вона завжди турбувалася про високу якість нашого продукту. Наразі такі звіти-дослідження про Німеччину та Україну є рідкістю. Ми були б дуже раді, якби це колись змінилося.

Багато тандем-звітів студентів порушують, передусім, ті питання, які їх цікавлять. Важливо, що не викладачі роздають теми, а студенти роблять свій особистий вибір, проявляючи інтерес до іншої країни. Вже через це тандем-звіти про Україну відрізняються від того, що зазвичай вже написано про цю країну. Таке особисте бачення повинне стати нормою в обох країнах.

Втім студенти дають також і відповіді на поставлені питання – свої відповіді, які є не менш особистими. Багато з них знову порушують у тій чи іншій країні критичні, інколи «незручні» питання. Тому в українських звітах можна побачити багато німецьких перспектив, а в німецьких – українських перспектив. Тандем-звіти відзначаються живим багатоголоссям. Це також добре, тому що збільшується кількість точок зору, і автори не схильні робити передчасні висновки.

Інколи голоси можуть бути досить конкретними, а інколи й абстрактними. Це також залежить від формулювання питань. Деякі з них стосуються особливо складної долі України та її історії (Н.

Gemeinsam auf dem Weg: die vielstimmigen ukrainisch-deutschen Tandems

„Tandem“ ist eine produktive Kategorie. Warum? Ganz einfach: Man kann sie auf immer mehr Bereiche und Personen sinnvoll anwenden, auch in der Zukunft. In den letzten Jahren hört und liest man immer öfter, dass Aufgaben im Tandem gelöst werden, auch in der Politik oder in der Wirtschaft. Das hat zum einen damit zu tun, dass zwei mehr Kraft und Geist einbringen, um ein Problem gemeinsam zu lösen. Das hat aber zum anderen damit zu tun, dass zwei, zumal zwei Vertreter unterschiedlicher Länder und Kulturen mit ihrer je eigenen Perspektive an eine Frage herantreten. Das beinhaltet auch immer Reibungen, die es auszuhalten gilt. Tandem ist also beides: Gemeinsamkeit und Verschiedenheit, ist Gemeinsamkeit trotz und wegen der Verschiedenheit.

Wir freuen uns sehr, dass nach so vielen gemeinsamen Projekten der Universität Regensburg mit der Taras-Schewtschenko-Universität in Kiew, zwischen dem Europaeum, Ost-West-Zentrum der Universität Regensburg, und Dozent Dr. Oleksandr Ivanov von der Historischen Fakultät, wir nun auch die jüngste und aktuellste Auswahl von Tandemberichten aus beiden Ländern, aus der Ukraine und aus Deutschland präsentieren können. Wir sind unserem Partner dafür sehr dankbar. Ich bin aber auch allen am Europaeum, allen voran der Geschäftsführerin Lisa Unger-Fischer sehr dankbar dafür, dass sie wie immer Sorge dafür getragen hat, dass am Ende ein Qualitätsprodukt steht. Ohnehin haben diese Berichte

zwischen Deutschland und der Ukraine noch Seltenheitswert. Wir würden uns freuen, wenn sich dies einmal ändern würde.

Viele Tandembeiträge der Studierenden beider Länder formulieren vor allem Fragen, ihre Fragen. Das ist wichtig, dass nicht die Dozenten Themen vorgeben, sondern die Studierenden durch ihre spezifische Wahl ihr eigenes Interesse am anderen Land zum Ausdruck bringen. Schon dadurch weichen Tandemberichte über die Ukraine von dem, was gemeinhin und aktuell über das Land geschrieben wird, ab. Diese Subjektivität der Perspektiven in beiden Ländern sollte Schule machen.

Die Studierenden formulieren aber auch Antworten, ihre Antworten, die nicht weniger subjektiv sind. Viele von ihnen stellen im jeweiligen Land wiederum Fragen, kritische, mitunter auch unliebsame. Insofern finden sich in den ukrainischen Berichten viele deutsche Perspektiven, in den deutschen Texten viele ukrainische Perspektiven. Tandemberichte zeichnen sich durch eine lebendige Vielstimmigkeit aus. Das ist auch gut so, weil sie auch damit die Zahl der Blickwinkel auf Tatsachen erhöhen und nicht dazu neigen, vorzeitig Schlüsse zu ziehen.

Die Stimmen können mitunter recht konkret sein, mitunter aber auch abstrakt bleiben. Das hängt auch von den Fragen ab: Sie beziehen sich auf die spezifische Komplexität der Ukraine und ihrer

Забой); відмінностей між російськими, американськими та українськими підприємцями (С. Гайдрих); проявів політичної участі молоді в Україні (Ю.Грайм); українського виміру російського письменника Михайла Булгакова (А. Шахтль); оцінки Євромайдану пострадянським поколінням (Б. Фраунхофер) та досить актуального питання: «Як я почувалася, коли б на кордонах моєї країни – як в Україні – вирувала війна» (А.С.Х. Майєр). А українські учасники насамперед цікавляться в Німеччині життям студентів (В. Вишнівська); подоланням нацистського минулого, а отже переходом від нацистського тоталітаризму до демократії (М. Бойко), ставленню до Реформації 500 років потому (О. Руденко), але також і досить специфічними темами, як-от баварський реп (Ю. Матютенко) чи російськомовна літературна творчість в Регенсбурзі (О.Медуха) тощо.

Звіти належать представникам молодого покоління. Вони висвітлюють ті теми, які їх цікавлять і які вони хочуть з'ясувати. При цьому, звичайно, багато тем залишаються, здавалося б, осторонь. Однак інколи вони з'являються, так би мовити, з «чорного входу» у вигляді численних цитувань слів співрозмовників. І ми дізнаємося так багато нового про дуже своєрідну Україну. Історичні паралелі між обома країнами також не залишаються незмінними. Зокрема, Перша світова війна розглядається як подія, що (вперше) згуртувала Україну як націю, подібно до того, як це відбувається сьогодні. Слова молодого українця: «Ми більше не є російськими рабами», – дозволяють особливо виразно показати українське сприйняття сучасного зламу в країні (Б. Фраунхофер).

Сьогодні, в період, коли в Україні природно панує патріотичне піднесення, особливо важливо почути молоді голоси з обох країн, зрозуміти їх судження та ідеї. Покоління українців, народжених після 1980 року, оцінює так званий Євромайдан – повстання українців проти надмірної орієнтації на Росію і пов'язаний з цим культ героїв – значно критичніше, ніж старше покоління. Чи щось засадниче міняється в Україні?

Наразі ці судження виразно показують, що віднині багато змінюється між Україною та Німеччиною. Ці молоді люди мають багато спільного, байдуже чи вони звідси чи звідти. Вони, ймовірно, більш схожі, ніж попередні покоління обох країн. Відчувається, що їм Радянський Союз уже не «застряг кісткою». Чи не слід це сприймати як обнадійливий знак? Чи не віщує це вже нову широку основу майбутньої спільності?

Цю схожість молодого покоління обох країн можна оцінювати по-різному. Навіть творчість такого видатного письменника як Михайла Булгакова пізнається вже не через прочитання його творів, а через перегляд англійського телесеріалу. За цим стоять нові звички і форми пізнання. Цих молодих людей характеризує також низька участь у виборах до органів університетського самоврядування. Прикро, але це для них спільне. Молоді обох країн властивий також оптимізм, який простежується в усіх звітах. І там ми знаходимо багато конкретних підстав для цього. Так, у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка вже протягом двох років стипендії розподіляються новим органом, у якому студенти вперше становлять половину складу. Це дозволяє сподіватися на більшу справедливість і в майбутньому.

Geschichte (N. Záboji), darauf wie sich russische, amerikanische und ukrainische Unternehmen unterscheiden (S. Heidrich), wie politische Partizipation in der Ukraine aussieht (J. Greim), welche Rolle die ukrainische Dimension des so russischen Dichters Michail Bulgakov spielt (A. Schachtl), wie der Euromaidan in der nachsowjetischen Generation bewertet wird (B. Fraunhofer) oder eine ganz aktuelle Frage: Wie würde ich mich fühlen, wenn an den Grenzen meines Landes – wie in der Ukraine – ein Krieg toben würde (A.S.H. Mayer). Umgekehrt interessieren in Deutschland immer das Leben der Studierenden, die Aufarbeitung der nationalsozialistischen Vergangenheit (M. Boiko), also der Übergang von einem nazistischen Totalitarismus zu einer Demokratie, die Wahrnehmung der Reformation 500 Jahre danach, aber auch recht spezifische Themen wie Bayern-Rap (Yu. Matiutenko) oder die russischsprachige Literaturszene in Regensburg und vieles mehr.

Die Berichte sind die einer jungen Generation. Sie greifen jene Themen auf, die diese interessiert und die sie fragen lassen. Dabei bleiben natürlich viele Themen scheinbar außerhalb des Spektrums. Dennoch kommen sie manchmal durch die Hintertüre zu Wort, in den in den Artikeln zahlreich zitierten Gesprächen. Wir erfahren so viel über eine neue, sehr spezifische Ukraine. Auch die geschichtlichen Parallelen zwischen beiden Ländern bleiben nicht auf der Strecke: Etwa der Erste Weltkrieg wird als jenes Ereignis gesehen, das die Ukraine national (erstmalig) zusammengeschweißt hat, ähnlich wie heute. Aussagen junger Ukrainer wie die folgende, dürften die ukrainische Wahrnehmung des gegenwärtigen Umbruchs im Land besonders deutlich machen: „Wir sind keine russischen Sklaven mehr.“ (B. Fraunhofer)

Heute, in einer Phase, in der in der Ukraine natürlich viel Patriotismus herrscht, ist es besonders wichtig, auf die jungen Stimmen beider Länder zu hören, ihre Bewertungen und Ideen wahrzunehmen. Die nach 1980 geborene Generation der Ukrainer bewertet den so genannten Euromaidan, den Aufstand der Ukrainer gegen eine zu starke Russlandorientierung und den damit verbundenen Heldenkult, deutlich kritischer als ältere Generationen. Ändert sich hier Grundlegendes in der Ukraine?

Auf jeden Fall zeigen die Beiträge eines deutlich: Es ändert sich künftig viel zwischen der Ukraine und Deutschland. Diese jungen Menschen sind sich vielfach sehr ähnlich, egal ob sie von hier oder von dort sind. Sie sind sich vermutlich sehr viel ähnlicher als vergangene Generationen beider Länder. Man spürt, dass ihnen die Sowjetunion nicht mehr in den Knochen steckt. Sollte man das nicht als ein hoffnungsfrohes Zeichen bewerten? Kündigt sich darin nicht schon eine neue breite Basis künftiger Gemeinsamkeiten an?

Diese Gemeinsamkeiten der jungen Generation beider Länder mag man so oder so werten: Man kennt eben einen so bedeutenden Erzähler wie Michail Bulgakov nicht mehr aus eigener Lektüre, sondern dank einer englischen Filmserie. Dahinter stecken neue Wahrnehmungsgewohnheiten. Diese jungen Menschen verbindet auch ihre geringe Beteiligung an den Wahlen zu den Gremien der Universität. Man kann das bedauern und doch ist es ihnen gemeinsam. In beiden Ländern verbindet sie aber auch ihr in allen Berichten zu findender Optimismus. Viele konkrete Gründe dafür stehen in den Beiträgen: So werden an der Kiewer Taras-Schewtschenko-Universität seit zwei Jahren Stipendien von einem neuen Gremium vergeben, das erstmals zu 50%

Цей оптимізм є обгрутованим ще й тому, що в наших студентах ми вбачаємо переважно майбутні культурні еліти обох країн. Якраз це пострадянське покоління намагається визначити свої нинішні перспективи та шанси. Вони це роблять, зокрема, і в оприлюднених звітах. При цьому молоде покоління в обох країнах більше покладається на електронні засоби комунікації, аніж на паперові. Вони їх оцінюють як більш вільні та менш регламентовані. Хештег «зрада» особливо часто викриває в Україні брехню та етичні неподобства. Демократичні медіа беруться й за більш гарячі теми, і зокрема, за таку стрижневу українську проблему як корупція. Студенти вказують на негативні прояви корупції та непрозорості також і в українських університетах. Про це пише німецька студентка, а українські студенти надають їй важливу інформацію. Знову ми бачимо спільне ставлення до такого явища як непрозорість.

Студенти звертаються й до таких сфер в Україні, які вже сьогодні починають відігравати визначальну роль, а в майбутньому – ще більшу. Це стосується бізнесових структур, які сприймаються ними як авангард комунікації. Дивує, наскільки схожим є в такій досить ієрархічно централізованій країні горизонтальний тип організації менеджменту в американських, російських та українських підприємствах у Києві (С.Хайдріх). Економіка може в цьому плані відігравати роль першопрохідника. Це також дає привід для оптимізму. Дивує також, що у звітах не відчувається ніякої конкуренції, а панує співпраця. Німецькі автори шукають ті сфери, у яких Україна дає привід для оптимізму, і навпаки. Звідки береться в українсько-німецькому діалозі так багато безкорисливого прагнення до співпраці?

Підбадьорює й те, що студенти як у Києві, так і в Регенсбурзі передусім звертають увагу та спираються на факти. Гостре питання національної мови в Україні досліджувалося компетентно й емпірично в рамках теми дво- та багатомовності, яка нині є досить заідеологізованою. Цієї думки дотримуються не тільки авторка статті, а також її українська тандем-партнерка. Тут просто факти дво- та багатомовності суперечать офіційно проголошеній державою одномовності. Лише 47 відсотків опитаних називали українську своєю першою мовою. Викликає подив неприхильність українців до китайської мови. Отже, студентські дослідження протидіють також певному міфотворенню..

Стриманість студентів обох країн у (поспішних) оцінках дозволяє, з одного боку, вбачати в цьому спільність, яка, з іншого боку, спостерігається також у інших спільних проектах. Адже лише ця орієнтація на факти дає змогу взагалі провести результативний діалог. Німецькі студенти у своїх дослідженнях неодноразово констатують «розколотість» позицій в Україні. Можливо цю розбіжність голосів в Україні слід також оцінювати як прояв плюралізму думок, який суперечить деяким одностороннім публічним політичним твердженням і тим самим вказує на справжні демократичні шляхи?

Вражає й те, з якими впливовими особами, зокрема в Україні, могли вести розмову студенти. Це також обнадіює і підкреслює, з одного боку, наскільки важливим є для персоналу та носіїв культури в Україні вести предметний діалог з молодими людьми з Німеччини. З іншого боку, якраз ці впливові особи посилюють вагомість думок у тандем-звітах. При цьому великої поваги заслугову-

ют студентів, що дає надію на більш справедливу ситуацію в майбутньому.

Dieser Optimismus ist auch deshalb begründet, weil wir es bei Studierenden überwiegend mit der künftigen geistigen Elite beider Länder zu tun haben. Gerade diese nachsozialistischen Menschen in der Ukraine suchen ihre heutigen Perspektiven und Chancen auszuloten. Dies tun sie etwa in Beiträgen zum Pressewesen. Dabei setzt diese Generation in beiden Ländern weniger auf die Printpresse als auf digitale Kommunikationsformen. Diese bewerten sie als freier, als weniger reglementiert. Das Hashtag „srada“ („Verrat“) entlarvt in der Ukraine besonders häufig Lügen und ethisch Verwerfliches. Auch heiße Eisen werden in diesen vermeintlich demokratischeren Medien angepackt. Das gilt etwa für ein ukrainisches Kernproblem, die Korruption. Die Studierenden zeigen ihre schlimmen Folgen und jene der Intransparenz auch an der Universität. Mag das auch eine deutsche Studierende in ihrem Tandembericht beschreiben – die ukrainischen Studierenden liefern ihr die entscheidenden Informationen. Wieder ist es ein gemeinsames Entsetzen über solche Praktiken der Intransparenz.

Die Studierenden decken gerade auch in der Ukraine Bereiche in der Gesellschaft auf, die heute schon eine vielleicht zukunftsweisende Rolle spielen könnten, etwa Wirtschaftsunternehmen. Sie erscheinen ihnen als eine Avantgarde der Kommunikation: Erstaunlich, wie ähnlich sich in einem doch recht hierarchisch strukturierten Land die flachen Hierarchien von russischen, amerikanischen und ukrainischen Unternehmen in Kiew sind (S. Heidrich). Der Wirtschaft könnte darin eine Vorreiterrolle zukommen. Auch das gibt Anlass zu Optimismus. Bemerkenswert ist vor allem eins: In den Berichten herrscht keine Konkurrenz, sondern Kooperation: Hier suchen gerade auch die deutschen Autoren jene Felder,

die in der Ukraine Anlass zu Optimismus geben und umgekehrt. Wo gibt es im deutsch-ukrainischen Dialog sonst so viel uneigennütigen Kooperationswillen?

Erfreulich ist dabei auch, dass sich die Studierenden vor allem für Fakten interessieren und daran orientieren, in Regensburg wie in Kiew. Das heiße Eisen der National-sprache in der Ukraine wird im Rahmen der Frage nach Zwei- oder Mehrsprachigkeit, die gegenwärtig allzu sehr ideologisiert wird, sachlich empirisch abgehandelt. Nicht nur die Verfasserin des Artikels argumentiert so, auch ihre ukrainischen Gesprächspartner. Hier werden schlichtweg Fakten der Zwei- und Mehrsprachigkeit der staatlich gerne verordneten Einsprachigkeit gegenübergestellt: Nur 47% der Probanden nennen Ukrainisch als ihre Erstsprache. Auffallend ist dabei die ukrainische Abneigung gegenüber dem Chinesischen. Damit wirken die Beiträge auch Mythenbildungen entgegen.

Die Zurückhaltung der Studierenden beider Länder bei (vorschnellen) Bewertungen lässt sich zum einen als Gemeinsamkeit erkennen, zum anderen vermag man sie durch das gemeinsame Projekt bei anderen zu beobachten. Denn diese Orientierung an den Fakten ermöglicht überhaupt erst den ergebnisoffenen Dialog. Deutsche Studierende stellen bei ihren Recherchen wiederholt ‚gespaltene‘ Positionen in der Ukraine fest. Sollte man diese Verschiedenheit der Stimmen in der Ukraine nicht gerade auch als jenen Meinungspluralismus werten, der manchen, allzu einseitigen politisch-öffentlichen Festlegungen zuwiderläuft und damit auf zutiefst demokratische Wege hinweist?

Erstaunlich ist es, mit welcher einflussreichen Personen, zumal in der Ukraine, Studierende Gespräche führen konnten. Auch das ist ein ermutigendes Zeichen. Es zeigt nämlich zum einen, wie wichtig es

ють ті тандем-партнери, які уможливили такі зустрічі високого рівня. Особливо від цього виграв Ларс Смекаль, який, завдячуючи Юлії Матютенко, мав докладні розмови з режисером Мирославом Слабошпицьким та акторами фільму «Плем'я» (2004 р.), відзначеного багатоміжнародними нагородами. І це лише один конкретний приклад. Проте всі студенти заслуговують високого визнання за їх багатогранну активність у своїх тандемах. Багато з них, і передусім українські партнери, наголошують на важливості участі у тандем-програмі. Це також надає оптимізму. Багато молодих людей в Україні та Німеччині хотіли б разом неупереджено підійти до опрацювання тих питань і тем, які їх цікавлять.

Шкода, що наші можливості тут обмежені. Ми б з великим задоволенням залучили до таких програм значно більше молодих людей. На жаль, нам бракує для цього цілком конкретних рамкових умов. Та ми сподіваємося, що завдяки цим тандем-звітам вдасться мотивувати і переконати тих, від кого це залежить, щоб така персональна та ефективна форма міжнародної співпраці в Україні та Німеччині неодмінно стала нормою. Без сумніву, цей спільний шлях є прикладом класичної ситуації, коли виграють усі. Ми дуже сподіваємося, що так вважатимуть і ті, хто прочитає ці тандем-звіти.

Проф., д-р, Поч. д-р Вальтер Кошмаль

Leistungs- und Kulturträgern in der Ukraine ist, mit jungen Menschen aus Deutschland in einen sachlichen Dialog einzutreten. Zum anderen erhöhen gerade diese Personen das Gewicht der Aussagen in den Tandemberichten. Ein großes Verdienst gebührt dabei den Tandempartnern, die solche hochkarätigen Treffen ermöglichen. Lars Smekal durfte davon besonders profitieren, ermöglichte ihm Yuliia Matiutenko doch ausführliche Gespräche mit dem Regisseur Myroslav Slaboshpytskyi und Schauspielern des international vielfach ausgezeichneten Films „The Tribe“ (Plem'ja; 2014), um nur ein konkretes Beispiel zu nennen. Doch allen Studierenden gebührt hohe Anerkennung für ihr vielfältiges Engagement in den Tandems. Viele von ihnen, gerade auch die ukrainischen Partner und Partnerinnen unterstreichen, wie wichtig ihnen die Teilnahme an dem Tandemprojekt ist. Auch das zeugt von Optimismus: Hier möchten viele junge Menschen in der Ukraine und in Deutschland Themen und Aufgaben von gemeinsamem Interesse unvoreingenommen kooperativ angehen.

Leider konnten wir das nur Wenigen ermöglichen. Wie gerne würden wir sehr viel mehr junge Menschen in diese Programme integrieren. Leider fehlen uns die ganz konkreten Rahmenbedingungen dafür. Es bleibt aber unsere Hoffnung, dass sich möglichst viele durch die Tandemberichte anregen und davon überzeugen lassen, dass diese so persönliche und effektive Form der transnationalen Zusammenarbeit unbedingt Schule machen sollte, gerade auch zwischen der Ukraine und Deutschland. Denn zweifellos ist dieser gemeinsame Weg Ausdruck einer klassischen Win-win-Situation: Es gibt nur Gewinner. Wir hoffen sehr, dass sich auch die Leserinnen und Leser dieser Tandemberichte dazu zählen werden.

Prof. Dr. Dr. h.c. Walter Koschmal

Мандруючи разом

Як проводиться тандем-програма?

Як сама ідея програми обміну тандем, так і її назва виникли приблизно 17 років тому в Центрі східно-західних студій *Europaem* Регенсбурзького університету.

Тандем-програма завжди відбувається між студентами двох університетів з різних країн і складається з двох частин: візиту з однієї сторони та візиту у відповідь з іншої. Конкретно в тандем-програмі з нашим українським університетом-партнером студенти з Регенсбурга відправляються до Києва навесні чи влітку і проводять там протягом тижня свої дослідження з самостійно обраних тем за допомогою студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Візит у відповідь українських тандем-партнерів до Регенсбурга відбувається дещо пізніше і має своїм змістом також тижневе дослідження власних тем за підтримки їх регенсбурзьких тандем-партнерів.

Підготовча фаза

На початку підготовки до проведення програми тандему студенти-учасники беруть участь у країнознавчих семінарах у своїх університетах, які змістовно орієнтують їх до перебування в іншій країні.

Перший конкретний організаційний крок двох університетів відбувається приблизно за три місяці до початку

зустрічі з тандем-партнерами. Він полягає у з'ясуванні тем, які учасники хотіли б опрацювати в обох країнах. На цій основі об'єднуються відповідно по два студенти із сумісними баченнями тем в українсько-німецькі тандем-пари. Ці тандем-партнери встановлюють через електронну пошту прямий контакт і обговорюють та погоджують між собою шляхи і методи дослідження тем.

Уже на етапі підготовки тандем-партнери беруть на себе різні ролі: ті, хто прямують в країну свого партнера, пропонують йому у якості попередньої підготовки визначити на місці, що і коли відвідати, з ким провести розмови чи інтерв'ю і отримують від нього також відповідні поради, в яких установах чи з якими особами слід провести консультації для дослідження теми. Партнер в приймаючій країні визначає потрібні місця зустрічей і встановлює перші контакти. Ці попередні погодження тривають нерідко аж до самої поїздки в країну тандем-партнера.

Фаза проведення

На місці, в Києві чи Регенсбурзі, тандем-партнери мають своїм завданням упродовж тижня зібрати інформацію по темах своїх досліджень. При цьому важливо, щоб пошуки мали характер польового дослідження: вся інфор-

Gemeinsam auf Tour

Wie verläuft das Tandemprogramm?

Sowohl die Idee für das Austauschprogramm Tandem als auch dessen Name ist vor ca. 17 Jahren am *Europaem*, dem Ost-West-Zentrum der Universität Regensburg entstanden.

Das Tandemprogramm findet immer zwischen Studierenden zweier Universitäten aus unterschiedlichen Ländern statt und umfasst zwei Teile: den Besuch und den Gegenbesuch.

Konkret beim Tandemprogramm mit unserer ukrainischen Partneruniversität, reisen die Regensburger Studierenden im Frühjahr/Sommer nach Kiew und recherchieren dort mit Hilfe der Studierenden der Taras-Schewtschenko-Universität eine Woche lang zu selbst gewählten Themen. Der Gegenbesuch der ukrainischen Tandempartner findet kurze Zeit später in Regensburg statt und beinhaltet eine einwöchige Themenrecherche der Studierenden aus Kiew mit Hilfe ihrer Regensburger Tandempartner.

Vorbereitungsphase

Zu Beginn der Vorbereitungen für das Tandemprogramm werden die teilnehmenden Studierenden an ihren Universitäten in landeskundlichen Seminaren jeweils inhaltlich auf den Aufenthalt im Gastland vorbereitet.

Der erste konkrete organisatorische Schritt der kooperierenden Universitäten findet

etwa drei Monate vor Beginn des Treffens mit den Tandempartnern statt. Er besteht in der Ermittlung der Themen, welche die teilnehmenden Studierenden in beiden Ländern bearbeiten möchten. Auf dieser Grundlage werden jeweils zwei Studierende mit kompatiblen Themenvorstellungen zu deutsch-ukrainischen Tandempartnern zusammengeführt. Diese Tandempartner nehmen dann per Email Kontakt auf und besprechen die Art und Weise der Themenrecherche.

Bereits in der Vorbereitungsphase übernehmen die Tandempartner unterschiedliche Rollen: Derjenige, der in das Land seines Partners fährt, bittet diesen im Vorfeld um die Vereinbarung von Gesprächs-, Besichtigungs- und/oder Interviewterminen vor Ort oder lässt sich grundsätzlich von ihm beraten, welche Einrichtungen und Personen für die Themenbearbeitung konsultiert werden sollten. Der Partner im Gastland macht die notwendigen Anlaufstellen für die Themenrecherche ausfindig und stellt erste Kontakte her. Diese Vorabsprachen ziehen sich nicht selten bis zur Reise ins Land des Tandempartners hin.

Durchführungsphase

Vor Ort, in Kiew oder Regensburg, haben die Tandempartner nun die Aufgabe, eine Woche lang Informationen zu ihren Themen zu sammeln. Wichtig dabei ist, dass die Recherchen den Charakter einer

мація про установи, ініціативи та осіб повинна завжди отримуватися безпосередньо на місці шляхом інтерв'ю, опитувань, відвідувань. У такий спосіб досягають змістовних результатів, які фактично можуть бути отримані лише шляхом перебування на місці та проведення особистих розмов.

У ході проведення дослідження тандем-партнери, звісно, працюють завжди разом, оскільки наступним важливим аспектом тандем-програми є знайомство з країною за допомогою тандем-партнера, який, так би мовити, «відчиняє двері» в незнайому до того культуру. Не кажучи вже про те, що дослідження теми повинно відбуватися в умовах подолання очікуваного мовного бар'єру за допомогою місцевого тандем-партнера, оскільки участь у тандем-програмі не передбачає обов'язкового знання учасниками мови приймаючої країни, в даному випадку української чи російської. За цих обставин тандем-партнери спілкуються нерідко англійською, а також використовують її для проведення опитувань, інтерв'ю тощо, виступаючи для свого партнера й перекладачем.

Як правило, тижневе перебування в приймаючій країні, і конкретно в Києві, супроводжується завжди культурною програмою, яка планується організаторами тандем-програми. Основними пунктами такої програми є, зазвичай, екскурсія по місту, спільне відвідування репрезентативних установ чи закладів міста, візд в регіон, відвідання театру чи концертів та принагідно прослуховування фахових доповідей. В останньому випадку, а також для щоденних обговорень приймаючий університет надає власне приміщення.

Підсумкова фаза

Після завершення перебування в приймаючій країні студенти повинні скласти звіт про результати дослідження своєї теми. Звіти, які містяться у цьому збірнику, представляють дев'ять досліджень регенсбурзьких студентів та дев'ять досліджень київських студентів, проведених у 2017 році.

Ми дуже сподіваємося на стабільно високу зацікавленість студентів як нашого університету, так і наших університетів-партнерів за кордоном брати й в подальшому участь у тандем-програмі.

Ліза Унгер-Фішер, М.А.

Feldforschung haben: Alle Informationen über Einrichtungen, Initiativen und Persönlichkeiten werden also immer direkt an Ort und Stelle durch Interviews, Umfragen, Besichtigungen und Hospitationen eingeholt. Auf diese Weise werden Inhalte recherchiert, die tatsächlich nur durch den Aufenthalt vor Ort und durch das persönliche Gespräch gewonnen werden können.

Während der Recherche arbeiten die Tandempartner selbstverständlich immer zu zweit, denn ein weiterer wichtiger Aspekt des Tandemprogramms ist das Kennenlernen des Landes mit Hilfe des Tandempartners, der sozusagen der „Türöffner“ zur bislang fremden Kultur ist. Abgesehen davon muss die Themenrecherche schon aufgrund etwaiger sprachlicher Barrieren mit Hilfe des einheimischen Tandempartners stattfinden, denn die Teilnahme am Tandemprogramm ist nicht unbedingt an die Voraussetzung geknüpft, dass die Teilnehmer die Sprache des Gastlandes, in diesem Fall Ukrainisch oder Russisch, beherrschen. Aus diesem Grund kommunizieren die Tandempartner nicht selten auf Englisch bzw. bei Interviews, Umfragen etc. erweist sich der Tandempartner als Dolmetscher.

In der Regel gehört zum einwöchigen Aufenthalt im Gastland, konkret in der Gaststadt Kiew, immer auch ein Begleitprogramm, das gemeinsam von den Organisatoren des Tandemprogramms zusammengestellt wird. Bei den Programmpunkten handelt es sich in der Regel um eine Stadtführung, die gemeinsame Besichtigung von repräsentativen Einrichtungen bzw. Firmen der Stadt, eine Exkursion in die Region, Theater- und Konzertbesuche und gegebenenfalls um den Besuch von Fachvorträgen. Für letzteres, aber auch für tägliche Absprachen stellt die Gastuniversität einen eigenen Raum zur Verfügung.

Nachbereitungsphase

Nach Beendigung des Aufenthalts im Gastland werden die Studierenden gebeten, einen Bericht über die Ergebnisse ihrer Themenrecherchen zu verfassen.

Die in diesem Band enthaltenen Berichte geben neun Recherchen von Regensburger Studierenden und neun Recherchen von Kiewer Studierenden im Jahr 2017 wieder.

Wir freuen uns sehr über das anhaltend große Interesse von Studierenden – sowohl an unserer Universität als auch an unseren Partneruniversitäten im Ausland – am Tandemprogramm teilnehmen zu wollen.

Lisa Unger-Fischer, M.A.

Рух футбольних ультрас та їх роль у суспільстві

Як учасник програми міжкультурного та міждисциплінарного тандем-проєкту Регенсбурзького університету та Київського національного університету імені Тараса Шевченка я обрав тему регіонального дослідження культурних особливостей спорту у Німеччині на прикладі футбольних фанатів або ж ультрас, виходячи з таких причин. Передусім,

незалежність. Наразі багато хто з цих хлопців бере участь у військових діях на сході України, у так званій Антитерористичній операції, дехто навіть загинув у цьому регіоні заради своєї Батьківщини.

Одним із завдань, яке я поставив перед собою на початку програми, було зрозуміти, наскільки футбольні ультрас

„Тому, хто не спричиняє проблем у цьому футболі чи у цьому суспільстві, у будь-якому випадку більше не домогти“

Стен, 28 років, ультрас¹

футбол у наш час є найпопулярнішим спортивним явищем в усіх європейських країнах. В Україні та в Німеччині цей вид спорту досить давно тримається на першому місці. Через це футбольні фанати, як радикальні так і звичайні, є невід'ємною частиною сучасного суспільства. Більш того, в Україні це частково проявлялося й у політичному аспекті. Саме радикальні фанати (футбольні ультрас) майже усіх українських футбольних клубів брали активну участь у подіях Євромайдану 2014 року – у боротьбі за громадянські права та національну

і футбольні фанати України та Німеччини відрізняються між собою та чи німецькі фанати також беруть участь і впливають на політичне життя країни.

Світ стереотипів

Та окрім позитивних моментів, існують також і негативні. Адже навряд чи в нашому суспільстві знайдеться людина, яка б ніколи і нічого не чула про футбольних ультрас. Радикальні вболіваль-

^{1]} Ruf, Christoph: Kurven-Rebellen: Die Ultras. Einblicke in eine widersprüchliche Szene. Göttingen 2014, S. 7.

Die Ultra-Bewegung und ihre Rolle in der Gesellschaft

Fußball gehört zu den beliebtesten Sportarten Europas, in der Ukraine und in Deutschland ist er seit langem Sportart Nummer eins. Deshalb entschied ich mich dafür, im Rahmen des Tandemprogramms zwischen der Universität Regensburg und der Nationalen Taras-Schewtschenko-Universität Kiew die Besonderheiten der Fußball- und Ultraszene Deutschlands zu untersuchen. Sowohl radikale Fußballfans als auch gewöhnliche Fußballbegeisterte sind ein wichtiger Bestandteil unserer Gesellschaft. In der Ukraine sind sie teilweise auch auf politischer Ebene präsent: Die Ultras fast aller ukrainischer Fußballvereine nahmen meines Wissens aktiv am Euromaidan im Jahre 2014 teil und kämpften für

Während meiner Recherche wollte ich klären, inwiefern sich die ukrainischen Fußballfans von den deutschen unterscheiden und ob die deutschen Ultras das politische Leben in ihrem Land ebenfalls beeinflussen.

Vorurteile gegenüber Ultras

Fußballfans und vor allem Ultras haben mit vielen Vorurteilen zu kämpfen. Es gibt kaum jemanden in unserer Gesellschaft, der noch nichts von Ultras im Fußball gehört hat. Diese radikalen, meist jungen Fans sind bekannt dafür, dass sie sich nicht an Regeln und Gesetze halten und aggressiv den Kern der Fangemeinde ihrer Lieblings-

„Wer in diesem Fußball oder in dieser Gesellschaft keine Probleme verursacht, dem ist sowieso nicht mehr zu helfen.“

Stan, 28, Ultra¹

bürgerliche Rechte und nationale Unabhängigkeit. Viele dieser Männer kämpfen auch weiterhin im Osten der Ukraine für die sogenannte Anti-Terror-Operation, wo einige bereits ihr Leben für ihre Heimat ließen.

mannschaft bilden, dass sie Pyrotechnik ins Stadion schmuggeln, aber auch vor Gewalt gegenüber Polizisten nicht zurückschrecken und dass sie Ausschreitungen untereinander provozieren. Sie reisen zu jedem Auswärtsspiel, egal ob im In- oder Ausland, und ihnen ist jedes Mittel recht, um ihre Mannschaft zu unterstützen.

^{1]} Ruf, Christoph: Kurven-Rebellen: Die Ultras. Einblicke in eine widersprüchliche Szene. Göttingen 2014, S. 7.

ники – всесвітньовідомі руйнівники багатьох правил. Молоді, агресивні, вони є основою підтримки улюбленої команди, заради якої їздять в інші країни і міста, готові битися до останнього подиху, щоб довести свою першість у футбольному світі. Так, вони використовують заборону піротехніку, влаштовують сутички із поліцією та «ворожими» фанатами, створюють безлад. Але спробуймо поглянути неупереджено на всю картинку перед тим, як знову вигадувати якийсь стереотип. Адже яким би сірим і невиразним був футбол, якби не було таких хлопців, які завжди й усюди «заводять» стадіони та щиро підтримують свою команду. Яким був би наш світ, якби усюди було заборонено висловлювати свою думку, свою позицію, розвивати спортивне життя, любов до футболу? В цьому полягає цікавий феномен життя фанатів. Стає цілком зрозумілим, чому будь-яка влада так остерігається футбольних фанатів і чому суспільством поширюються думки, що футбольні фани всі злочинці та хулігани, яких потрібно саджати у в'язницю.

Армін Вульф: «Футбол займає першу позицію серед улюблених видів спорту»

Однією із перших моїх зустрічей у рамках програми була зустріч із чудовою людиною, спортивним журналістом та репортером з великим стажем Арміном Вульфом (локальне баварське радіо «Radio Charivari Regensburg»). Це була чудова можливість поспілкуватися із професіоналом, за плечима якого понад 100 коментованих футбольних матчів, а також велика кількість хокейних та інших спортивних телетрансляцій. На початку Армін Вульф зауважив що, безперечно, футбол займає першу позицію серед

улюблених видів спорту у Німеччині, але також досить популярними є баскетбол та гандбол. Проте, на особисту думку журналіста, якщо і є в Німеччині люди незацікавлені футболом, то їх відсоток зовсім незначний. У вільний час люди цікавляться саме футбольними новинами. У цьому можна пересвідчитися, переглянувши провідні медіа та поліцейські шпальти, які заповнені футболом. Велика кількість футбольних фан-клубів чи футбольних об'єднань спостерігається у кожному місті. Особливо популярним на території Баварії був та залишається клуб «Баварія» м. Мюнхен. За словами Вульфа, недалеко від Регенсбурга існує одне з багатьох об'єднань фанів якого баварського клубу, кількість членів якого налічує 6000 осіб. Схожа ситуація на всій території Баварії. «Це переконливо доводить популярність у німецькому суспільстві футбольних розваг», – зауважує журналіст. Ця статистика особливо вражає, якщо враховувати фінансовий фактор. Річ у тім, що найдешевший квиток на матч другої ліги, наприклад гри ФК Нюрнберг проти ФК Кайзерслаутерн на стадіоні Макс-Морлок, коштує приблизно 12-15 євро, це так звані «стоячі місця». «Якщо я хочу купити собі гарні місця із чудовим видом, я мушу заплатити 38 євро або більше», – каже Армін Вульф. «Наприклад, якщо людина хоче піти на футбол зі своєю дружиною та дітьми, тільки за квитки потрібно віддати близько 76 євро, а якщо щось купити під час перерви або перед матчем – загальні витрати становлять близько 150 євро. Звісно, це не дешево. Але уявіть собі, скільки буде коштувати матч на Альянс Арені», – продовжує Армін. – На Лігу Чемпіонів вам потрібно мати близько 150 євро на квиток».

Versuchen wir aber trotzdem, das Ganze einmal weniger voreingenommen zu betrachten. Wie langweilig und uninteressant wäre Fußball, wenn es keine solchen Fans gäbe, die ihre Lieblingsmannschaft im Stadion mit aller Leidenschaft unterstützen? Wie grau wäre unsere Welt, wenn es verboten wäre, sich für Sport zu begeistern und Fußball einfach zu lieben?

Der Stellenwert von Fußball in Deutschland

Mein erstes Treffen im Rahmen des Programms fand mit Armin Wolf statt, einem langjährigen Sportjournalisten und -reporter des lokalen bayerischen Radiosenders „Radio Charivari Regensburg“. Dies war eine wunderbare Gelegenheit mit einem Fachmann zu sprechen, der über 100 Fußballspiele kommentiert und an vielen Sendungen über Hockey und andere Sportarten mitgewirkt hat. Zu Beginn des Gesprächs bemerkt Armin Wolf, dass Fußball ohne Zweifel Sportart Nummer eins in Deutschland sei. Beliebt seien aber auch Basketball und Handball. Der Journalist ist der Meinung, dass es nur wenige Menschen in Deutschland gebe, die an Fußball nicht interessiert seien. In ihrer Freizeit würden die Menschen eben gerne die Fußballnachrichten lesen. Eine große

Zahl an Fanklubs und Fußballvereinen ist in jeder Stadt zu finden. Besonders beliebt in Bayern ist der Fußballverein FC Bayern München. Laut Wolf befindet sich in der Nähe von Regensburg einer von vielen Fanklubs dieses bayerischen Fußballvereins, zu dem 6.000 Personen gehören. Ähnlich sei es in ganz Bayern. „Das zeugt von der großen Popularität des Fußballs in Deutschland“, bemerkt der Journalist. Diese Tatsache ist besonders beeindruckend, wenn man die Ticketpreise betrachtet.

Die billigsten Tickets für ein Spiel der zweiten Bundesliga, zum Beispiel zwischen dem 1. FC Nürnberg und dem 1. FC Kaiserslautern im Max-Morlock-Stadion, kosten etwa 12-15 Euro. Das ist der Preis für einen Stehplatz. „Für einen guten Platz mit einer optimalen Sicht muss man 38 Euro oder mehr zahlen“, sagt Armin Wolf. Wenn die ganze Familie ins Stadion geht, so Wolf, zahlt man 76 Euro. Kommen dann noch ein paar Snacks oder Getränke vor dem Spiel oder in der Pause dazu, kostet das Ganze etwa 150 Euro. Natürlich ist das nicht gerade billig. Tickets in der Allianz Arena in München kosten aber noch weit aus mehr. Um dort ein Spiel der Champions League zu sehen, zahlt man nach Auskunft Wolfs um die 150 Euro pro Ticket.

**Армін Вульф,
журналіст і репортер
Sportjournalist Armin Wolf**

Закони – як зброя

Окрім цін на квитки, держава продовжує приймати закони, відкрито спрямовані проти фанатів. Наприклад, на матчі ФК Нюрнберг проти ФК Кайзерслаутерн ультрас Нюрнберга вивісили банер, який засуджував новий законопроект, що дозволяє поліції затримувати будь-якого громадянина на невизначений термін задля перевірки документів та застосувати кримінальну відповідальність за штурхани чи образу поліцейського. Цей закон можна трактувати по-різному, і це видно неозброєним оком. На моє дещо провокативне запитання: «Чи боїться влада Німеччини футбольних фанатів?» журналіст відповідає так: «Чесно кажучи, коли я бачу кожного разу як щільно заповнюється стадіон і коли іноді на ньому або поза ним спалахують сутички та бійки, а я в цей час знаходжусь тут зі своєю родиною і хвилююсь за них, тоді, як і будь-яка звичайна людина, я вбачаю в цих заходах та законах спробу влади захистити звичайних людей. Нещодавно була гра Регенсбургу проти Динамо Дрезден у другій лізі, цей матч був підвищеної небезпеки, хоча більшість фанатів Динамо Дрезден є мирними фанатами. Але це не стосується сектору ультрас. Окрім цього, обурюють деякі плакати ультрас. Наприклад, на минулорічній грі у Регенсбурзі ультрас підняли банер: «Зупиніть пресу, дайте їй по морді», який побачили вісім тисяч глядачів, і мені як людині, що сиділа в цей час у прес-секторі, це було неприємно. Тому я підтримую цензуру цих банерів, бо написи повинні бути в межах моралі».

Армін Вульф: «Футбольні ультрас – неполітична організація»

Водночас Армін Вульф підтримує мою думку про ультрас-стереотипи. Як і в Україні, багато хто з цих хлопців займається благодійністю, надає підтримку дитячим будинкам, також створюються спеціальні футбольно-соціальні організації: вболівальники допомагають один одному у життєвих ситуаціях, що можуть стосуватися або не стосуватися футбольного життя. І це все робиться не заради самопіару чи реклами, а через поклик душі і громадянську позицію. У цьому я вбачаю багато спільного в обох країнах. Також журналіст наголосив на тому, що футбольні ультрас Німеччини не беруть участі в політичних змаганнях чи політичному житті країни. «Моя суб'єктивна думка – їх цікавить більше навколофутбольне життя, аніж політичне», – каже Вульф. Це також стосується і питань расизму чи гоніння людей нетрадиційної орієнтації. В цьому є деяка відмінність, бо в традиційному поділі фанатів на право- та ліворадикальних в Німеччині переважають останні. Проте і тут є деякі нюанси.

Ультрас – злочинці?

Під час моєї наступної зустрічі з людиною, що тісно пов'язана із фанатським рухом, але яка побажала залишитися анонімною, стає зрозумілим, що й у Німеччині є представники правого радикального руху. Найбільша концентрація їх у східній Німеччині та у великих містах. У Баварії таких представників мені не доводилося зустрічати. Втім футбольні фанати не є політичною чи аполітичною організацією, вони не потребують фінансування з боку влади чи Німецького футбольного союзу (DFB). Більш того, я помі-

Gesetze im deutschen Fußball

Nicht nur die hohen Ticketpreise ärgern die Fans, sondern auch einige Gesetze, die der Staat zur Prävention von Ausschreitungen im Fußball verabschiedet hat. So haben zum Beispiel bei einem Spiel zwischen dem 1. FC Nürnberg und dem 1. FC Kaiserslautern die Nürnberger Ultras mit einem Banner gegen ein solches Gesetz protestiert. Dieses Gesetz erlaube der Polizei beispielsweise jede Person ohne Grund festzuhalten und deren Personalausweis zu kontrollieren. Auf meine etwas provokative Frage, ob der deutsche Staat Angst vor den Fußballfans habe, antwortet der Journalist: „Ehrlich gesagt, jedes Mal, wenn ich sehe, wie viele Menschen im Stadion sind und wenn es zu Schlägereien kommt, und ich dort mit meiner Familie unterwegs bin, dann bin ich froh, dass der Staat Maßnahmen ergreift, um die Menschen zu schützen, die sich friedlich verhalten.“ Vor kurzem, so Wolf, spielte Jahn Regensburg gegen Dynamo Dresden in der zweiten Bundesliga. Für dieses Spiel galten verstärkte Sicherheitsmaßnahmen, obwohl die meisten Fans von Dynamo Dresden friedlich sind, aber die Ultras leider oft nicht. Außerdem sind einige ihrer Plakate nach Meinung von Wolf unangemessen, wie zum Beispiel letztes Jahr beim Spiel in Regensburg das Banner „Deutsche Presse – Halt die Fresse!“, das 8.000 Zuschauer gesehen haben. Für Wolf, der auf der Pressetribüne saß, war das unangenehm. Deshalb ist er froh, dass nicht alle Banner erlaubt sind. Die Aufschriften sollten, so Wolf, gesellschaftlichen Normen entsprechen.

Armin Wolf: „Fußball-Ultras sind keine politische Organisation.“

Gleichzeitig stimmt Armin Wolf meiner Meinung über den vorurteilsbehafteten

Umgang mit Ultras zu. Genau wie in der Ukraine engagieren sich viele aus der Szene für wohltätige Zwecke, unterstützen zum Beispiel Kinderheime oder sind Mitglieder bei sozialen Organisationen, wo Fans einander in schwierigen Lebenssituationen jenseits vom Fußball helfen. In diesem Punkt sehe ich viele Gemeinsamkeiten der beiden Länder. Der Journalist betont aber, dass Fußball-Ultras in Deutschland meist nicht politisch engagiert seien. „Meiner Meinung nach sind viele nur an der Fußballwelt interessiert und nicht am politischen Leben“, so Wolf.

Sind Ultras kriminell?

Im Laufe meines nächsten Treffens erfuhr ich, dass es auch Rechtsradikale unter den deutschen Ultras gibt. Dies erzählte mir mein zweiter Gesprächspartner, der sich in der Szene bewegt und anonym bleiben möchte. Ultras seien aber weder eine politische noch eine apolitische Organisation, sie brauchen keine Finanzierung seitens des Staates oder des Deutschen Fußballbundes (DFB). Zudem habe ich bemerkt, dass es eine Sache gibt, die sogar verfeindete Ultragruppen in Deutschland vereint: der Unmut gegenüber dem DFB. Zu den wichtigsten Ursachen dafür gehöre die Kommerzialisierung des Fußballs. Wegen ihr verschwinden die traditionellen Werte der Fans und die „Romantik“. So seien viele Fans dagegen, dass die Mannschaft „RB Leipzig“ an der Bundesliga teilnimmt, da sie nichts anderes als ein Spielzeug des Red Bull-Konzerns sei. Ein weiterer Grund für die Unzufriedenheit der Fans sei die Teilnahme der Spitzenmannschaften des Landes an den Sommer- und Wintertouren in den USA und in Asien, die nur aufgrund ihres Namens und Marketings bekannt sind. Außerdem stören viele Fans die hohen Geldbußen, die Fußballvereine für unangemessenes

тив, що вони єдині у своїй байдужості до першої та ненависті до останнього. Стосовно відношення фанатів до Німецького футбольного союзу, то ця ненависть об'єднує навіть найзапекліших ворогів ультрас. Основними причинами загального невдоволення фанатів називають комерціалізацію футболу, яка активно поглинає традиційні цінності фанатів та романтизм. Так, наприклад, прихильників більшості клубів Німеччини турбує присутність у чемпіонаті команди «РБ Лейпциг», яка є нічим іншим як штучною іграшкою концерну «Red Bull». Ще однією причиною невдоволення фанатів є участь топових клубів країни у міжсезонних турнірах в США та Азії, які відомі виключно своєю маркетинговою складовою. Ще сюди можна віднести й великі штрафи, які футбольний союз накладає на клуби за так звану «небажану» фанатську активність. У підсумку отримуємо акції протестів по всій країні, які на сьогодні мають форму перформансів із лозунгами: «F*k dich DFB», або «Scheiße B» (нецензурні фрази), свідком чого я був особисто під час згаданого вище матчу ФК Нюрнберг проти ФК Кайзерслаутерн.

Що ж до «кримінальної небезпечності» радикальних фанатів, то це також найгірший та найболючіший стереотип. І в Україні, і в Німеччині, і в багатьох країнах Європи є, наприклад, неприпустимим під час сутичок між фанатами використовувати вогнепальну чи холодну зброю. А поліція не має права використовувати нічого, окрім гумових палиць. На жаль, в Україні правоохоронні органи не цураються використовувати сльозогінний газ та інші підручні засоби проти ультрас фанатів.

Під час програми я познайомився ще із багатьма людьми, так чи інакше пов'язаними з німецьким рухом фанатів. Особливо приємно було поспілкуватися

із Максi – палким фанатом ФК Нюрнберг, який відвідує майже кожен їх матч. Цікавим, наприклад, виявився той факт, що в Німеччині існують коаліції дружніх футбольних клубів, як наприклад в Україні: Динамо Київ – Карпати Львів – ФК Дніпро. У Німеччині – це коаліція ФК Нюрнберг – Рарід Відень – ФК Шальке 04 – Ультрас Гетеборг. Так само, коаліції змагаються між собою за право бути «в топi» на теренах футбольної арени.

Висновки

Головний висновок, який, безумовно, треба зробити, підбиваючи підсумки, це те, що ні в якому разі в цьому житті не можна ділити щось тільки на добре або погане, біле або чорне. Так, безперечно, футбольні ультрас – радикальні фанати, вони не є прикладом слухняної поведінки для наслідування, але так само не є запеклими злочинцями. Вони не впливають на суспільство ані політично, ані фінансово, але є прикладом того, як потрібно вболівати команду і під час поразок, і під час перемог. Можна сказати простіше: футбол без ультрас – не футбол. На агресію та санкції Футбольного союзу вони відповідають тією ж агресією, що не є дивним або неприйнятним. Водночас, вони можуть надавати соціальну допомогу і відстоювати свою особисту громадську позицію – і все це не заради реклами, а за покликом серця. В українців та європейців багато спільного, але найбільше нас об'єднує любов до футболу та всього, що навколо нього.

Автор: Олександр Балауша, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Тандем-партнер: Бастіан Фраунгофер, Регенсбурзький університет

Verhalten ihrer Anhänger bei Spielen zahlen müssen. Dafür erntet der DFB wüste Beschimpfungen, die im Wechselgesang durch Stadien schallen oder auf Bannern zu lesen sind. Das habe ich auch persönlich beim oben genannten Spiel Nürnberg gegen Kaiserslautern mitbekommen.

Dass Ultras kriminell und gefährlich seien, ist das gängigste Stereotyp. In der Ukraine, in Deutschland und in vielen europäischen Ländern ist es

Стадіон у Нюрнберзі.
Сектор ультрас.
Max-Morlock-Stadion,
Nürnberg.

jedoch ein ungeschriebenes Gesetz, dass bei einer Auseinandersetzung zwischen Fans keine Waffen benutzt werden dürfen. Polizisten dürfen nur Gummiknüppel einsetzen. Leider benutzt die Polizei in der Ukraine auch Tränengas und andere Mittel gegen Ultras.

Im Laufe meines Aufenthalts habe ich noch viele weitere Menschen kennen gelernt, die sich in der Fanszene bewegen. Besonders angenehm war mein

Gespräch mit Maxi. Er ist leidenschaftlicher Fan des 1. FC Nürnberg und besucht fast jedes Spiel dieser Mannschaft. Ich erfuhr zum Beispiel, dass es in Deutschland auch Fanfreundschaften zwischen Fußballvereinen gibt (z.B. zwischen dem FC Nürnberg, Rapid Wien, FC Schalke 04 und den Ultras Göteborg), genauso wie in der Ukraine (z.B. zwischen Dynamo Kiew, Karpaty Lwiw und dem FC Dnipro).

Schlussfolgerung

Zusammenfassend kann ich sagen, dass die Ultraszene in Deutschland nicht nur schwarz oder weiß ist.

Zweifellos sind Ultras oft radikale Fans, die durch ihr extremes Verhalten auffallen. Trotzdem sind sie keine Kriminellen. Sie haben größtenteils keine politischen Ambitionen, sondern unterstützen in erster Linie ihre Lieblingsmannschaft, sowohl bei Siegen als auch bei Niederlagen. Kurzum: Fußball ohne Ultras wäre kein Fußball.

Außerdem bilden sie ein eigenes soziales Gefüge, das seinen Mitgliedern bei Schwierigkeiten hilft. Die Ukrainer und die Westeuropäer haben in dieser Hinsicht viel gemeinsam, denn in erster Linie ist es die Leidenschaft für den Fußball und alles, was damit zusammenhängt.

Verfasser: Oleksandr Balausha, Nationale Taras-Schewtschenko-Universität Kiew

Tandempartner: Bastian Fraunhofer, Universität Regensburg

Переосмислення та подолання минулого: денацифікація на прикладі Баварії

Освіта – результат праці та особистого самоконтролю. Вона стає якісною тоді, коли існує можливість співпрацювати з освітніми структурами не лише в межах власної країни, але й у рамках співпраці з іноземними університетами. Унікальною можливістю для автора стала участь в тандем-проекті між університетом Регенсбурга та Київським національним університетом імені Тараса Шевченка. Десятиденна поїздка в Німеччину надала не тільки великого багажу необхідних матеріалів для дослідження, але й приємних вражень про німецьку гостинність та культуру. Дійсно, упродовж цього часу вдалося і продуктивно попрацювати, й побачити та відчути культурну спадщину, яку Німеччина подарувала світу.

Суспільства більшості країн періодично переживають різні кризи: економічні, політичні, демографічні, ідеологічні та ін. Інколи ці процеси відбуваються одночасно, що перешкоджає належному функціонуванню держави як єдиного регулятора суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку. Саме тоді майбутнє держави знаходиться під загрозою, оскільки вона не здатна власними силами подолати негативні тенденції, що склалися. В цьому випадку можна розраховувати на підтримку інших країн. Знаковим прикладом такої держави стала Німеччина ХХ століття. За допомоги міжнародної спільноти їй вдалося подолати ту кризу, яка

охопила усі сфери людської життєдіяльності після Другої світової війни.

Німеччина після 1945 року переживала так звані «нульові роки», коли функції центрального уряду були передані в розпорядження держав-союзниць. Саме тому автором була вибрана тема «Денацифікація в Баварії: завдання, методи, результати». Дослідження автора було пов'язане з історією і носило емпіричний характер, оскільки включало проведення інтерв'ю, а також роботу з документами та судовими матеріалами. На нашу думку, процес денацифікації був вірним рішенням, однак мав, окрім позитивних сторін, ще й багато недоліків. Політичне перевиховання німецького населення на демократичний лад відбувалося досить складно, оскільки зустрічало чимало перешкод.

Для дослідження і розуміння цієї теми автору було запропоновано взяти інтерв'ю у чотирьох науковців, чий інтерес дотичний до вивчення історії Німеччини у ХХ столітті. Першим респондентом став професор Університету м. Регенсбург, керівник освітнього центру «*Europaem*» – Вальтер Кошмаль. Проблема осмислення нацистського минулого, на думку професора, є надзвичайно складною, тому необхідно виокремити два важливі принципи. По-перше, в німецькому суспільстві після 1945 року тема «денацифікації»

Bewältigung der Vergangenheit: Entnazifizierung am Beispiel Bayerns

Die Teilnahme an einem internationalen Austauschprogramm ist immer eine Bereicherung für das eigene Studium, wie es auch das Tandemprogramm zwischen der Universität Regensburg und der Taras-Schewtschenko-Universität Kiew für mich war. Von meiner zehntägigen Reise nach Deutschland hatte ich nicht nur neue Forschungserkenntnisse im Gepäck, sondern auch viele angenehme Eindrücke von der deutschen Gastfreundschaft und Kultur. Während des Tandemprogramms konnten wir produktiv arbeiten und gleichzeitig einen Teil Deutschlands entdecken, wie der vorliegende Bericht zeigt.

In jedem Staat und jeder Gesellschaft kann es zu Krisen kommen, die zum Beispiel politische, wirtschaftliche oder ideologische Gründe haben können. Diese können schlagartig auftreten und die Handlungsfähigkeit eines Staates stark einschränken. Deutschland gelang es im 20. Jahrhundert mit Hilfe

der internationalen Gemeinschaft zwei schwere Krisen zu überwinden, nämlich nach dem Ersten und Zweiten Weltkrieg. Vor allem die Jahre 1945 bis 1949 sind besonders hervorzuheben, als die Regierungsgewalt in allen deutschen Gebieten von den Alliierten übernommen wurde. Deshalb habe ich mich für das Thema „Entnazifizierung am Beispiel Bayerns“ entschieden. Im Zuge meiner Arbeit führte ich Interviews mit Experten durch und arbeitete mit hauptsächlich juristischen Dokumenten dieser Zeit. Ich kam zu dem Ergebnis, dass der Prozess der Entnazifizierung richtig und erfolgreich war, doch zugleich wies er erhebliche Mängel auf. Denn die politische „Umerziehung“ des deutschen Volkes hin zu einer demokratischen Ordnung war aufgrund zahlreicher Schwierigkeiten äußerst kompliziert.

Zur Erforschung des Themas befragte ich vier Historiker, die sich alle mit der deutschen Geschichte des 20. Jahrhunderts befassen. Der erste Befragte war Herr

була болючою та небажаною для обговорення. Для пересічного дорослого німця існувало чимало речей, які ще нагадували про нацистський режим і які не були знищені окупаційною владою. Однак населення намагалось уберегти дітей від впливу нацистської ідеології за умов, коли нацистська культура була ще жива. Ключовим фактором стало те, що нове покоління розвивалося разом з одночасним формуванням демократичних інституцій на території окупованої Німеччини. Варто зазначити, що дискусія щодо нацистського минулого велася істориками, а не батьками. Останні здебільшого не хотіли ділитися тим, що пережили, не розповідали подробиць, не ділилися враженнями. Таким чином, здавалося, що нічого проти-законного не відбулося у попередні роки.

По-друге, необхідною умовою вдалого переосмислення минулого стало питання про відповідальність за злочини, скоєні нацистським режимом. «Нульові роки» в історії німецького народу фактично виконали декілька завдань: забути, витіснити і стерти період між 1933 та 1945 роками. Проблема відповідальності була поставлена перед елітою на Нюрнберзькому трибуналі, а також через заповнення населенням спеціальних анкет, за допомогою яких визначали ступінь

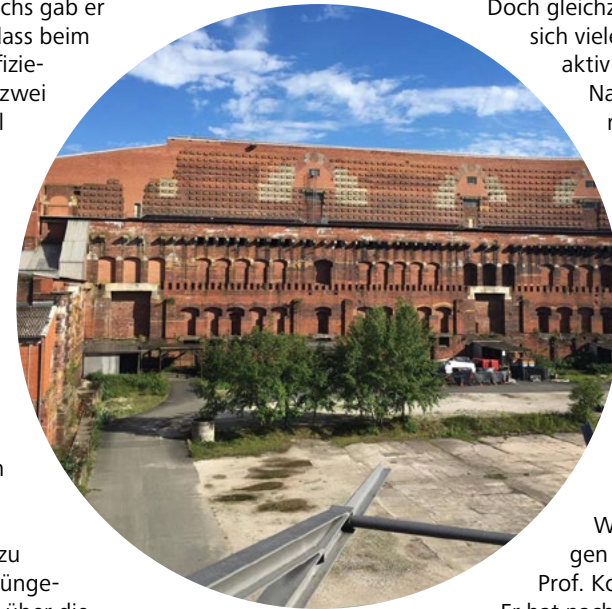

причетності повнолітнього населення до злочинів нацизму. Дійсно, проведення найбільшого судового процесу над політичною елітою однієї держави – величезне досягнення людства в ХХ столітті. У той же час політична ситуація складалася таким чином, що багатьом з тих, хто співпрацював з нацистським режимом, удалося уникнути відповідальності. В західних зонах доречно згадати Ганса Баумана – відомого поета і композитора, перекладача з російської на німецьку мову. Його пісні використовували солдати Вермахту. Після війни про його минулі «заслуги», як ідеолога і натхненника німецьких солдатів, фактично не велася дискусія, його минуле було забутим для багатьох німців. Велику

кількість пісень, які він написав, використовував Бундесвер у пісеньках включно до 1990 року. Як наслідок, виникає дивна ситуація: яким чином не було взято до уваги той факт, що людина з таким минулим зуміла продовжити свою кар'єру уже в іншій військовій структурі демократичної ФРН. Денацифікація, так чи інакше, здійснювалася поспішно

і тому стосувалася не кожного. Ганса Баумана пам'ятають за його відому дотепер різдвяну пісню «Hohe Nacht der klaren Sterne», однак про його минуле мало хто говорить.

Walter Koschmal, Professor und einer der Direktoren des Europaeum an der Universität Regensburg. Gleich zu Beginn unseres Gesprächs gab er zu bedenken, dass beim Thema Entnazifizierung vor allem zwei Aspekte zentral sind: Erstens sei zwar das Naziregime 1945 zu Ende gewesen, aber die Mentalitäten seien nicht auf einmal verschwunden, sie waren nach 1945 noch da. Es wurde jedoch nicht gerne und viel zu wenig mit der jüngeren Generation über die Nazizeit gesprochen. Dennoch sei die neue Generation der fünfziger Jahre mit demokratischen Strukturen aufgewachsen. Da viele Menschen unter dem Eindruck des Erlebten, wohl auch aufgrund von Schuldgefühlen, nicht über die jüngste Vergangenheit sprechen wollten, wurde die Aufarbeitung dieser Zeit zu einer Herausforderung für die Historiker. In der breiteren Bevölkerung wurde aber damit zweitens zunächst die jüngste Vergangenheit nicht kritisch hinterfragt. Das aber wäre die Bedingung dafür gewesen, die vom Naziregime verübten Verbrechen schnell zu verarbeiten. Die Deutschen hätten sich so ihrer Verantwortung dafür stellen können. Dieser notwendige Prozess des individuellen und öffentlichen Erinnerns verzögerte sich aber dadurch. Er setzte massiv erst in den 1970er Jahren ein. Die Nürnberger Prozesse oder die Entnazifizierungen der Nachkriegszeit waren zwar notwendig, sie reichten aber eben nicht aus.

Zweifelsohne gehören die Nürnberger Prozesse zu den wichtigsten Errungenschaften des 20. Jahrhunderts. Doch gleichzeitig konnten sich viele Leute, die aktiv am System des Nationalsozialismus mitwirkten, ihrer Verantwortung entziehen. In der Westzone galt dies zum Beispiel für den berühmten Dichter und Komponisten Hans Baumann, dessen Lieder auch von den Soldaten der Wehrmacht gesungen wurden, wie Prof. Koschmal erklärte. Er hat nach dem Krieg weiterhin publiziert und eine Reihe von Jugendbüchern verfasst. Seine Vergangenheit als NS-Funktionär wurde nach dem Krieg nie thematisiert. Viele seiner Lieder wurden sogar noch bis 1990 von Bundeswehrsoldaten gesungen. Das mutet seltsam an, denn wie war es möglich, dass ein Mann mit einer solchen Vergangenheit Karriere in der demokratischen Bundesrepublik machen konnte? Die Antwort ist wohl: Die Entnazifizierung wurde eilig vollzogen und konnte nicht alle Deutschen erreichen. Bei Hans Baumann hat man sich noch lange an sein bekanntes Weihnachtslied „Hohe Nacht der klaren Sterne“ erinnert, aber seine Vergangenheit hat man dabei vergessen – bewusst oder unbewusst.

Herr Dr. Georg Köglmeier, dessen Forschungsschwerpunkt die Geschichte Bayerns im 20. Jahrhundert ist, war mein zweiter Gesprächspartner in Regensburg. Gleich

Другим респондентом виступив доктор Георг Кьогльмайєр, полем досліджень якого є Баварія у ХХ ст. Науковець надав відповіді на проблемні питання денацифікації, які стосувалися того, для кого ж вона була насправді потрібною: для німецького суспільства чи все ж таки більше для окупаційної влади. На його думку, німці не досить однозначно ставилися до такого задуму Військової адміністрації. Головні злочинці таки відповіли перед судом, однак чимало політичних «менеджерів» середньої ланки зуміли уникнути покарання. Причиною цьому стало те, що членами НСДАП було близько 8 млн населення, засудити яке означало втратити не тільки підтримку населення, але й сколихнути суспільну свідомість у черговий раз. Цікавим фактом є те, що членами партії була чи не вся молодь, яка формувала демократичні інституції ФРН. Крім того, тотальне покарання всіх членів партії не могло бути раціональним, оскільки серед них було й багато опортуністів, які хотіли за нацистського режиму просто отримати роботу. В такому випадку вони входили в партію не за своїм ширим бажанням. За таких умов важливо зрозуміти проблему колективної відповідальності: чи було достатнім проведення Нюрнберзького трибуналу? Звісно, якщо не диференціювати головних злочинців від велетенської маси населення, то буде складно звинуватити кого-небудь у злочинах проти людства та людяності. Саме тому ступінь караності і винуватості відрізнявся за п'ятьма категоріями. Окрім того, денацифікація, як стверджує доктор Георг Кьогльмайєр, була примусово обмежена в часі, оскільки для Заходу було важливим мати союзника на кордоні з СРСР з метою стримування комуністичної експансії в Європу. Відповідно денацифікація прискорювалася за рахунок введення амністії для засуджених, молоді.

Таким чином, ідеологічне очищення Німеччини було скориговане початком Холодної війни між США і СРСР.

З метою зрозуміти повоєнну ситуацію автору вдалося познайомитися з дослідником Інституту новітньої історії, що знаходиться в місті Мюнхен. На наше прохання відгукнувся доктор Свен Келлер, що спеціалізується на розробці актуальних питань нової та новітньої історії Німеччини. Він надав необхідну інформацію про відмінності політики денацифікації в двох окупаційних зонах: американській та радянській. Американці звільняли з державної служби тих, хто був причетний до нацистського режиму, однак зовсім скоро ця політика не принесла успіху. Справа в тому, що висококваліфікованих фахівців не вистачало, тому поступово на різноманітні посади повертали й тих, хто скомпрометував себе у минулому. В радянській зоні ситуація складалася дещо по-іншому: звинувачених у причетності до нацизму німців інтернували на територію СРСР, опісля відправляли в табори на примусові роботи. Тривалість такої праці спершу не була обмеженою, оскільки існувала гостра необхідність в робочій силі задля відбудови господарства. Окрім того, ще за війни взяті в полон визначні німецькі політики і військові діячі, як-от фельдмаршал Паулюс, поставали перед судом, отримували різноманітні покарання, що виглядало значно жорсткішим, ніж на Заході.

Останнє інтерв'ю в межах проекту проходило в стінах університету Регенсбурга з доктором Даріо Водойковичем. Йому було запропоновано висловити свої міркування щодо успішності проведеної денацифікації. На його думку, денацифікація хоч і була заздалегідь продекларована на Ялтинській конфе-

зу Beginn erklärte er mir einen problematischen Aspekt der Entnazifizierung: Sie richtete sich an die deutsche Gesellschaft, wurde aber von der Besatzungsregierung diktiert. Auch deshalb sei das Ergebnis schwächer ausgefallen, als von den Alliierten erhofft. Zwar seien die Hauptverbrecher vor Gericht gelandet, aber es habe auch viele politische Mittäter in der zweiten Riege gegeben, die einer Bestrafung entgangen seien. Allerdings seien acht Millionen deutsche Bürger Mitglieder der NSDAP gewesen. Deshalb, so Herr Dr. Köglmeier, hätte eine Bestrafung all dieser Leute bedeutet, dass die Besatzungsregierung wohl die Unterstützung der Bevölkerung verloren hätte und darüber hinaus auch die Gesellschaftsstruktur fast komplett zerstört worden wäre. Wenig verwunderlich sei deshalb, dass viele derjenigen, die die neuen demokratischen Institutionen der Bundesrepublik formierten, auch Mitglieder der NSDAP gewesen waren. Doch stellte sich hier das Problem der kollektiven Verantwortung: Waren die Nürnberger Prozesse ausreichend? Zumindest waren sie wichtig, um die Hauptverantwortlichen in der Masse der Bevölkerung zu identifizieren und sie für ihre Verbrechen gegen die Menschheit und die Menschlichkeit zu bestrafen. Außerdem wurde die Entnazifizierung laut Herrn Dr. Köglmeier auf die Nachkriegszeit beschränkt, da es für den Westen von großer Bedeutung war, mit der Bundesrepublik einen Verbündeten an der Grenze zum sowjetischen Einflussgebiet zu haben und die sozialistische Expansion in Europa zurückzuhalten. Dementsprechend sei die Entnazifizierung durch Amnestien für zahlreiche Verurteilte beschleunigt worden. Die ideologische Säuberung Westdeutschlands fand somit durch den Kalten Krieg zwischen den USA und der Sowjetunion ein Ende.

Um die Ereignisse der Nachkriegsgeschichte noch besser zu verstehen, begab ich mich zum Institut für Zeitgeschichte in

München. Ich sprach dort mit dem wissenschaftlichen Mitarbeiter Herrn Dr. Sven Keller. Er erklärte mir alle wichtigen Unterschiede zwischen der Politik der amerikanischen und sowjetischen Besatzungszone. So hätten die Amerikaner alle Menschen, die am Naziregime beteiligt gewesen waren, aus dem Staatsdienst entlassen. Doch habe sich diese Entscheidung schnell als nicht erfolgreich erwiesen, denn es hätten hochqualifizierte Arbeitskräfte gefehlt. Deshalb habe man allmählich wieder Deutsche mit NS-Vergangenheit in die verschiedenen Dienststellen zurückgeholt. In der sowjetischen Besatzungszone sei die Situation gänzlich anders gewesen: Viele Deutsche seien in die Sowjetunion deportiert und in Arbeitslager geschickt worden. Die Dauer solcher Zwangsarbeit sei am Anfang nicht beschränkt gewesen, weil ein akuter Mangel an Arbeitskräften herrschte, um die wirtschaftliche Produktion wiederaufzunehmen. Außerdem seien, so Herr Dr. Keller, während des Krieges gefangengenommene deutsche Politiker und Militärfunktionäre wie Feldmarschall Paulus vor Gericht gestellt und verurteilt worden – in einer Art und Weise, die weitaus brutaler war als die Bestrafungen in der amerikanischen Besatzungszone.

Das letzte Interview im Rahmen des Projekts führte ich mit Herrn Dr. Dario Vidojković, einem Historiker an der Universität Regensburg. Die Nürnberger Prozesse hätten ihm zufolge ein einzigartiges Gericht dargestellt, da Verbrechen dieser Art bis 1945 nie bestraft worden seien. Begriffe wie Völkermord und Verbrechen gegen die Menschheit und Menschlichkeit seien erstmals im Zusammenhang mit der Ermordung von Millionen von Menschen während des Zweiten Weltkriegs in einem Gerichtsverfahren diskutiert worden. Bis dato habe es nirgendwo auf der Welt ein Gesetz für ein solches Verbrechen gegeben. Die Ergebnisse der darauf folgenden

ренції, все ж таки проводилася дуже хаотично. Фахівців, які були б юридично підготовлені для проведення цього процесу, не вистачало. Поліцію складали знову ж таки ті, хто працював за попередньої влади. Нюрнберзький процес представляв собою унікальний суд, бо до 1945 року злочини подібного роду не каралися. Поняття геноциду, злочинів проти людства і людяності було вперше представлено громадськості у зв'язку зі знищенням мільйонів людей. Міжнародна спільнота до процесу в Нюрнберзі не мала закону, який би встановлював покарання за такі злочини. Хоч поступово денацифікація прогресувала як політичний захід, все ж таки чи не найбільшим недоліком стало те, що демократичні інститути ФРН перейняли велику кількість представників колишньої еліти, партійних функціонерів. Виникає питання: як вдалося налагодити функціонування демократії за п'ятирічний період? Відповідь відносно проста: з ідеологічної точки зору, населення витіснило з власної пам'яті націонал-соціалізм, а з іншої – німецьке суспільство не мало іншого виходу, щоб вийти з кризи. Для того щоб формувати майбутнє, слід було звикати, пристосовуватися до нового ладу, який диктувався Заходом, навіть коли молодь виховувалася в умовах тоталітарного режиму, а про демократію не чула взагалі.

Проекти, спрямовані на поглиблення міжнародної університетської співпраці, відіграють важливе значення в умовах глобального світу. Програми, що дають змогу осмислювати різні сфери людської життєдіяльності, мають всебічно підтримуватися, щоб молодь розуміла важливість якісної освіти. Саме тому тандем-програма надзвичайно високо оцінена автором статті, оскільки вона допомогла не тільки розробити проблемні питання німецької історії, але й подарувала безліч вражень про чудову країну Західної Європи – Німеччину.

*Автор: Михайло Бойко,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

*Тандем-партнер: Ніклас Забої,
Регенсбурзький університет*

Entnazifizierung, die Herr Dr. Vidojković zufolge bereits während der Konferenz von Jalta beschlossen worden waren, beurteilte der Historiker als sehr chaotisch. Es habe an Spezialisten und Fachleuten ohne NS-Vergangenheit gemangelt, sodass der Aufbau demokratischer Institutionen nur mit den alten Eliten stattfinden konnte. So habe die Polizei beispielsweise wieder aus den Beamten bestanden, die schon unter den Nationalsozialisten gearbeitet hatten. Diese Erkenntnis führt zu einer interessanten Frage: Wieso gelang trotz dieser Elitenkontinuität die Etablierung einer demokratischen Ordnung innerhalb weniger Jahre? Die Antwort, so Herr Dr. Vidojković, sei ziemlich einfach: Aus ideologischen Gesichtspunkten hatte die Bevölkerung den Nationalsozialismus aus ihrem Gedächtnis verbannt und sich der neuen Eintracht, die vom Westen diktiert wurde, angepasst. So gelang es, eine neue demokratische Zukunft zu formieren, auch wenn die im totalitären NS-Staat aufgewachsene Jugend bis dato nichts von Demokratie gehört hatte.

Wie dieser Bericht zeigt, ist internationale Zusammenarbeit damals wie heute von großer Bedeutung. Projekte, die eine Vertiefung der internationalen Kooperation zwischen Universitäten ermöglichen, spielen eine wichtige Rolle in einer globalisierten Welt, weshalb das Tandemprogramm meiner Meinung nach einen enormen Wert hat. Es ermöglicht nicht nur die Auseinandersetzung mit interessanten Fragen zur deutschen Geschichte, sondern auch viele wunderbare Eindrücke von Deutschland.

*Verfasser: Mykhailo Boiko,
Nationale Taras-Schewtschenko-Universität
Kiew*

*Tandempartner: Niklas Záboji,
Universität Regensburg*

Особливості працевлаштування молоді на підприємствах Німеччини

Перед усіма молодими людьми незалежно від їхнього рівня освіти та фахових навичок рано чи пізно постає проблема працевлаштування. Куди податися без досвіду роботи? Як зацікавити потенційного роботодавця? Та що чекає на новачка на робочому місці? Відповіді на ці та багато інших подібних питань просто необхідно знати сучасному студенту. Мені вдалося знайти їх завдяки програмі співпраці Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Університету Регенсбурга, що носить промовисту назву Тандем.

Свою тему дослідження я обрала не випадково. Вважаю, що цей мій звіт надасть актуальну інформацію та рекомендації як для українських, так і для німецьких студентів. Німецька молодь зможе усвідомити для себе вимоги та можливості, котрі ставлять перед нею вітчизняні роботодавці. Що ж до українців, то для нас це чудова нагода порівняти переваги та недоліки роботи на Батьківщині з еталонним для Європи ринком праці – німецьким.

Зізнаюся, що мені неабияк пощастило проводити своє дослідження не деінде, а у Баварії – регіоні з найбільшою часткою зайнятих по всій Європі! Тут середній відсоток за цим показником наближається до ста. Та й певно, що зорі цього разу були прихильні до мене, бо ж я мала змогу працювати з чудовим тандем-партнером – Сандрою Гайдріх. Сандра не лише суттєво допомагала з організацією зустрічей

зі студентами та спеціалістами у галузі людських ресурсів, але й чимало ділилася власним досвідом – бо ж і сама протягом декількох років суміщає навчання з роботою у відомих німецьких компаніях. Тепер, маючи чітке уявлення про німецький ринок праці з точки зору студента, ділитимуся своїми спостереженнями.

Отже, почнімо по порядку. Якщо ви студент і налаштовані знайти роботу в Німеччині, то насамперед повинні знати, де саме і як її шукати. «Для мене пошук роботи на 100% складається з використання Інтернету», – розповідає Андре – один з респондентів, у яких я мала нагоду брати інтерв'ю. Нині Андре працює у високотехнологічній німецькій компанії у сфері освітлення – OSRAM і, незважаючи на те, що лиш нещодавно закінчив навчання в університеті, вже встиг випробувати свої сили на трьох різних посадах. Юнак стверджує, що найефективнішим є пошук вакансій власне на сайтах компаній у розділі кар'єра (кар'єра для студентів). І, до речі, студенту не завжди слід чекати, доки підприємство розпочне відбір на місце. Інколи важливо просто проявити ініціативу і надіслати роботодавцеві резюме з проханням розглянути свою кандидатуру. Звісно, ніколи не втрачати своєї актуальності сайти з пошуку роботи. У Німеччині до найпопулярніших належать *xing.com*, *monster.de*, *jobboerse.de*, а інколи на хорошу вакансію можна натрапити й на *E-bay*. Звертатись також радять до Федеральної агенції з працевлаштування.

Einstellung und Beschäftigung junger Absolventen in deutschen Unternehmen

Viele junge Menschen fragen sich nach dem Abschluss ihrer Ausbildung, was sie nun als Berufseinsteiger erwartet. Wo können sie sich, noch ohne wesentliche Berufserfahrungen, erfolgreich bewerben und wie sollen sie das Interesse eines potentiellen Arbeitgebers wecken? Um diese und weitere Fragen im Hinblick auf Deutschland beantworten zu können, führte ich im Rahmen des Tandemprogramms zwischen der Taras-Schewtschenko-Universität Kiev und der Universität Regensburg Gespräche mit einigen Studierenden und Personalverantwortlichen aus Regensburg.

Ich habe mich für dieses Thema entschieden, da ich denke, dass sowohl ukrainische als auch deutsche Studierende von den Ergebnissen profitieren können: Für deutsche Studierende ist es eine gute Möglichkeit, mehr über die Anforderungen der heimischen Arbeitgeber in Erfahrung zu bringen und ukrainische Studierende können den Bewerbungsprozess in der Ukraine mit den Abläufen in Deutschland vergleichen.

Meine Tandempartnerin Sandra Heidrich war mir bei der Organisation der Treffen mit Studierenden und Fachleuten aus dem Personalbereich behilflich und konnte auch mit ihren eigenen Erfahrungen zur Studie beitragen, da sie selbst bereits seit einigen Jahren ihr Studium mit einer Nebentätigkeit verbindet.

Als Studierender auf Arbeitssuche ist es wichtig zu wissen, wo genau und wie man überhaupt passende Tätigkeiten findet. „Für mich ist das Internet die beste Anlaufstelle, um einen Job zu finden“, sagt mein erster Interviewpartner und Student Andre.

Momentan arbeitet Andre bei OSRAM, einem international tätigen deutschen Unternehmen für Leuchtmittel und Leucht-systeme. Laut ihm sei es am einfachsten, direkt über die Stellenbörse auf den Webseiten der Firmen nach passenden Jobs zu suchen. Dort gebe es oft auch eine eigene Rubrik zu Karrieremöglichkeiten für Studierende. Ebenso gebe es die Option, eine Initiativbewerbung einzureichen, um auf

Ще один респондент, юнак на ім'я Дані, котрий суміщає навчання в університеті з роботою у відомому німецькому концерні *Continental*, стверджує, що інколи німецьким студентам допомагає працевлаштуватися рідний університет. Його слова підтвердила для мене і Соня – спеціаліст у галузі людських ресурсів компанії *Scherbauer* (відділення славнозвісного *DHL*). Соня каже, що компанії час від часу надсилають запити до навчальних закладів для підбору студентів на часткову зайнятність. Університети здебільшого мають свої центри з працевлаштування, актуальна інформація поширюється через дошки оголошень, шляхом так званого «сарафанного» радіо тощо. Окрім того для німецьких студентів існує ще одна альтернатива – посада помічника професора (так звана *studentische Hilfskraft*). Інформацію про такі вакансії можна знайти на сайті університету або ж почути від самого викладача.

За словами моїх респондентів, найчастіше в Німеччині трапляються вакансії для студентів точних дисциплін: математиків, фізиків, спеціалістів високих технологій, інженерів тощо. Дещо важче влаштуватися студентів гуманітарію: філологу, історика, юриста, економіста тощо.

Коли етап пошуку вакансії завершено, наступним кроком, певна річ, є надання роботодавцеві комплексу документів для початку відбору на місце. Для німецьких компаній типовою вимогою є наявність у такому комплекті резюме, супровідного листа, рекомендацій та університетського диплома (або виписки з оцінками). «У резюме обов'язково має бути вклеєна фотографія, – каже Дані, – без неї деякі роботодавці навіть не розглядатимуть ваші документи». Юнак додає, що для більшості компаній важливою є наявність попереднього досвіду роботи за фахом. Не слід забувати й про особливу градацію

шкіл у Німеччині. Усі вони поділяються на три типи: головна школа, реальна школа та гімназія. Якщо хочете потрапити до престижної фірми, то у резюме про середню освіту маєте засвідчити рівень *Abitur*, котрий німецькі учні здобувають лише після закінчення гімназії.

Деякі слова хочу сказати про графу резюме мовні навички. На переконання Сандри, моєї партнерки по програмі, знання англійської мови приймається більшістю роботодавців, так би мовити, за замовчуванням. Тобто кожен кандидат від самого початку сприймається як знавець англійської. У Німеччині, на відміну від України, відповідний запис у резюме навряд чи буде суттєвою перевагою перед іншими претендентами на посаду. Дещо більш вагомим є володіння, скажімо, французькою чи іспанською, хоча знання мов не можна назвати головною запорукою успіху при працевлаштуванні.

От на що дійсно зверне увагу більшість менеджерів з рекрутингу, то це на університетські оцінки з фахових дисциплін. А інколи, як-от у випадку з Андреем, ще й проведуть тестування під час інтерв'ю. Виписка з балами має неабияку вагу. Тому раджу навчатися старанно, аби потім під час пошуку роботи не пожинути плоди власних лінощів. У випадку зі супровідним листом та рекомендаціями все типово. Доведіть, що ви найкращий претендент на вакансію, володієте численними талантами, критично необхідними для посади, і ваші шанси стрімко зростають. Рекомендація, яка часто відіграє роль другорядного документа, сама по собі також покликана розкрити ваші основні вміння, презентувати вас як здібного кандидата, що якнайкраще підходить на дану посаду. Надавати їх можуть попередні роботодавці, а якщо таких немає, то ваші викладачі або ж наукові керівники.

sich aufmerksam zu machen. Karriereportale seien ebenfalls eine gute Suchmöglichkeit. In Deutschland zählen *xing.com*, *monster.de* oder *jobboerse.de* zu den populärsten, aber auch auf Ebay könne man fündig werden. Es bestehe zudem die Möglichkeit, sich an die Agentur für Arbeit zu wenden, um Jobempfehlungen zu erhalten.

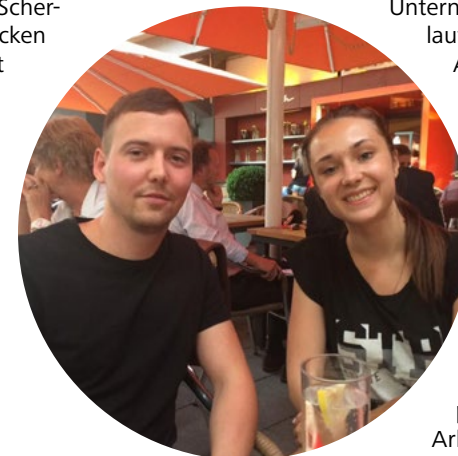
Ein weiterer Interviewpartner ist Dani, ebenfalls Student an der Universität Regensburg, der neben dem Studium bei Continental, einem weltweit erfolgreichen Automobilzulieferer, arbeitet. Er erzählt, dass deutschen Studierenden manchmal auch die eigene Universität bei der Jobsuche behilflich sei. Dies bestätigt mir auch Sonja, Spezialistin für Personalwesen bei der Spedition Scherbauer. Laut Sonja schicken Unternehmen von Zeit zu Zeit Anfragen an Bildungseinrichtungen, um Studierende für eine Teilzeitbeschäftigung zu akquirieren. Universitäten haben in der Regel ihre eigenen Beschäftigungszentren, deren Informationen beispielsweise durch Aushänge mitgeteilt werden. Außerdem besteht für die deutschen Studierenden die Möglichkeit, an der Universität als sogenannte studentische oder wissenschaft-

liche Hilfskraft zu arbeiten. Informationen über solche Stellen erhält man auf der Webseite der Universität, durch Aushänge an den Lehrstühlen oder von Professoren persönlich.

Meinen Interviewpartnern zufolge seien in Deutschland besonders Studierende aus den Bereichen Mathematik, Physik, Informatik oder Ingenieurwesen gesucht. Dafür sei es für Studierende im Bereich der Geisteswissenschaften umso schwieriger, einen adäquaten Job zu finden.

Sobald man eine passende Ausschreibung gefunden hat, schickt man dem Arbeitgeber seine Bewerbungsunterlagen zu. Dazu gehören für deutsche

Unternehmen u.a. ein Lebenslauf, ein Anschreiben, das Abschlusszeugnis sowie eventuelle Empfehlungsschreiben und Nachweise über andere Fähigkeiten und Tätigkeiten, die für die Bewerbung relevant sind. „Für den Lebenslauf ist ein Foto unabdingbar, denn sonst kann es passieren, dass einige Arbeitgeber die Bewerbung nicht einmal lesen“, findet Dani. Er fügt hinzu, dass für einen Großteil der Unternehmen praktische Erfahrung im Fachbereich wichtig sei.

Отож, коли всі необхідні документи надіслано, на черзі наступний етап відбору – співбесіда з роботодавцем. За словами Тіма, студента університету Регенсбурга, котрий працює у E-ON (німецькій фірмі-гіганті у галузі енергетики), на інтерв'ю слід приходити підготовленим. Юнак радить завчасно продумати відповіді на типові запитання, котрі, як правило, ставлять кандидатам. Зазвичай, це щось на зразок: «які ваші сильні та слабкі сторони?», «яка мотивація?», «чому саме ви найліпший претендент на посаду?» тощо. Андре, в свою чергу, зауважив, що низку типових питань неважко знайти в Інтернеті. Підбір відповідей не займе багато часу, а от ймовірність хороших результатів співбесіди стрімко зростає.

Очевидно, що у згаданому переліку питань немає нічого нового, такого, що виявляло б унікальність процесу рекрутингу на німецьких підприємствах. Але от, що здалося мені цікавим, кожен з респондентів сказав, що одним з найпоширеніших запитань під час інтерв'ю є таке: «Яку заробітну плату ви очікуєте отримувати, працюючи в нашій компанії?». Отже, усі крапки над «і» розставляються ще на співбесіді. Роботодавець розуміє чи «по кишени» йому такий студент, а студент – чи вартий уваги роботодавець. Окрім того, на інтерв'ю будьте готові розмірковувати про свої плани на майбутнє (тобто ким бачите себе через 2, 5 чи 10 років), говорити про власні університетські бали, а інколи навіть розв'язувати завдання професійного характеру.

Опитувати вас радше за все буде керівник відділу, котрий приймає студента на роботу, а у великих компаніях – ще й менеджер з людських ресурсів (HR). Як правило, роботодавець проводить лише одну співбесіду, яка, власне, й вирішує долю кандидата. До речі, за словами моїх респондентів, у середньому на одне місце інтерна

претендує від 5 до 7 студентів. Одягайтесь відповідно. Так званий стиль *smart casual* непоганий варіант для такого роду заходів. І не поспішайте бити на сполох, якщо вам не зателефонували наступного ж дня після співбесіди. За даними опитуваних, працевлаштування в Німеччині – процес не такий вже й швидкий і в сумі може затягнутися від трьох тижнів до трьох місяців.

Існує на німецьких підприємствах ще одна цікава практика прийому молодих спеціалістів. Як на мене, чимось нагадує телевізійну гру «останній герой». От тільки змагаються тут не за виживання, а за вакансію інтерна. Правила неважкі: протягом декількох днів (як правило 3-4) кандидати на посаду проходять тести, працюють у групах, розв'язують креативні завдання та показують себе в роботі. Після кожного туру претенденти відсіюються, аж доки не залишаться ті декілька щасливчиків, котрі отримають місце у компанії.

Загалом процес найму у Німеччині досить зрозумілий і має багато спільного з українською практикою. А от тепер припустимо, що вам поталанило працевлаштуватися. Саме на цьому етапі в силу вступають типово суворі норми німецького трудового законодавства. По-перше, це жорстке регулювання робочих годин для студента денної форми навчання. Якщо говорити власне про німців або молодих людей з громадянством країни ЄС, то максимальна кількість часу, яку вони мають право відпрацьовувати під час семестру, становить 20 годин на тиждень. Під час канікул правила дещо менш суворі: максимум 38 годин. Для вихідців з інших країн чинності набирає ще й обмеження за кількістю робочих днів – не більше 120 днів на рік для тих, хто працює повний робочий день і 240 днів на рік – для тих, хто працює лише половину. Хочете працювати більше, що ж, тоді спершу вам необхідно отримати дозвіл так званої

Laut meiner Tandempartnerin Sandra werden Englischkenntnisse vom Großteil der Arbeitgeber vorausgesetzt. In Deutschland, anders als in der Ukraine, sei es deshalb unwahrscheinlich, dass man mit angegebenen Englischkenntnissen einen signifikanten Vorteil gegenüber anderen Bewerbern habe. Bessere Chancen, sich von der Masse abzuheben, habe man mit Französisch oder Spanisch, obwohl im Großen und Ganzen Sprachkenntnisse nicht als Garant für eine erfolgreiche Bewerbung gesehen werden können.

Worauf die meisten Personaler jedoch wirklich achten, seien die Noten der einzelnen Fächer, die man an der Universität belegt habe, so Andre. Es könne vorkommen, dass Tests während des Vorstellungsgesprächs durchgeführt werden, was bei ihm bereits der Fall gewesen sei. Beim Anschreiben oder Empfehlungsschreiben sei vieles möglich. Der Bewerber müsse beweisen, dass er der beste Kandidat für den Posten sei und genau die Fähigkeiten besitze, die für die Arbeit entscheidend sind. Ein Empfehlungsschreiben könne zum Beispiel ein Arbeitszeugnis sein, aber auch von Lehrern oder Professoren erstellt werden.

Wird man nun zu einem Vorstellungsgespräch eingeladen, ist die erste Hürde schon genommen. Laut Tim, Werkstudent beim internationalen Energieunternehmen E.ON und ebenfalls Student an der Universität Regensburg, sollte man sich gut

auf das Vorstellungsgespräch vorbereiten. Er empfiehlt, bereits vorher Antworten auf die Fragen, die dem Kandidaten in der Regel gestellt werden, auszuarbeiten. Dazu gehören u.a.: „Was sind Ihre Stärken und Schwächen?“ oder „Warum sind Sie der geeignete Kandidat für diesen Posten?“. Andre bemerkt, dass solche typischen Fragen nicht schwer im Internet zu finden seien. Die Vorbereitung benötige nicht zu viel Zeit, erhöhe aber die Chancen auf ein erfolgreiches Gespräch.

Überraschend war für mich, dass die meisten meiner Interviewpartner erzählten, dass auch die Gehaltsvorstellungen häufig Teil der Fragen seien. Außerdem sollte man beim Vorstellungsgespräch bereit sein, über seine Zukunftspläne zu sprechen (z.B. „Wo sehen Sie sich in 10 Jahren?“), seine an der Universität erworbenen Kenntnisse offen zu legen und kleine Aufgaben zu lösen.

Man werde höchstwahrscheinlich vom Abteilungsleiter befragt, in großen Firmen auch häufiger vom HR-Manager (Personaler). Laut meiner Interviewpartner seien es im Schnitt etwa 5 bis 7 Studierende, die sich auf einen Praktikumsplatz bewerben. Passende Kleidung sei wichtig. Der sogenannte Stil „smart casual“ sei eine gute Option für ein Vorstellungsgespräch. Nach dem Gespräch sollte man sich gedulden und nicht gleich am nächsten Tag nachfragen, das sei zu aufdringlich. Der Entscheidungsprozess könne zwischen 3 Wochen und 3 Monaten dauern.

Agentur für Arbeit, українською – Федеральної агенції з працевлаштування.

І це зовсім не жарти, адже за кожну годину вашої роботи понад норму компанії змушена платити внески до німецької системи соціального захисту. Саме тому кожна відпрацьована студентом хвилина чітко фіксується завдяки розгалуженій системі карток та журнальних записів. «Тобто, – розказує Тім, – заходячи до офісу або виходячи з нього, я прикладаю картку до турнікета. З неї автоматично записується час. А потім вже вираховується загальна кількість годин, проведена мною на робочому місці».

У всіх питаннях, що стосуються відпустки, на молодих спеціалістів поширюються ті самі правила, що й на постійних працівників. У середньому тривалість її становить 20 календарних днів. Однак якщо у студента накопились понаднормово відпрацьовані години, він має право подовжити свій відпочинок на кількість таких годин.

Зроблю також невелику ремарку щодо питання, котре, певно, ніколи не втратить своєї актуальності – питання заробітної плати. За твердженням усіх моїх респондентів (а це три студенти та два працівники відділів з підбору персоналу), їхні підприємства практикують погодинну оплату праці інтернів. Це, в свою чергу, стимулює студента відробляти повний час, зафіксований у трудовому контракті. Офіційно мінімальна заробітна плата в Німеччині становить 8,84 євро на годину. А середній розмір заробітку студента (принаймні на території Баварії) дорівнює 1000 євро. Хоча, залежно від конкретної фірми, персональних здібностей та трудових досягнень робітника, зарплата може коливатися навіть до позначки 2500 євро.

Окрім суто прагматичних питань, кожного апліканта, напевно, хвилюють ще й психологічні нюанси роботи на німецькому підприємстві. Скажімо, як ставляться до молодого спеціаліста у колективі? Чи піклується компанія про персональний розвиток співробітника? Яка атмосфера панує у відносинах керівник–підлеглий? Та багато іншого... Відповіді на всі ці питання мені допомогли знайти Тім, Соня та Кевін (співробітник компанії з підбору кадрів *Manpower*). Тім – з позиції працівника, Соня і Кевін – з боку роботодавця. Наші інтерв'ю були присвячені переважно робочій обстановці та настроям у рамках компаній. На їхнє переконання, ставлення до студента-інтерна здебільшого рідко відрізняється від ставлення до повноцінного працівника. Те саме робоче приладдя та комфортне робоче місце. Незмінна готовність менеджерів вислухати та розглянути свіжу ідею чи пропозицію, внесену молодим спеціалістом. Бажання допомогти у розв'язанні робочих моментів та труднощів.

Тім розповідає, що компанія, у якій він працює (*E-ON*), з великим розумінням ставиться до його робочого графіка. Жодних претензій щодо пропуску роботи або ж невідпрацьованих годин під час сесії (звісно якщо попередити менеджерів). Юнак каже, що навіть на навчання за кордоном побував, а після того його без проблем узяли на колишню посаду. Що ж до навчання особливостям роботи, то, за словами Тіма, перші декілька тижнів інтерн знаходиться під наглядом колеги, котрий вводить молодого спеціаліста в курс справи. Від нього ж дізнається про компанію в цілому, отримує цінні поради, дрібні доручення та нескладні завдання. Дещо згодом спектр обов'язків студента починає розширюватись і з часом йому починають довіряти роботу над більш складними та креативними проектами.

In deutschen Unternehmen gibt es noch eine weitere interessante Praxis, um junge Fachkräfte einzustellen, nämlich das sogenannte Assessment-Center. Meiner Meinung nach ähnelt diese Methode einer Fernsehsendung namens „The Hero“. Nur geht es hier nicht darum, einen Sportwettkampf zu gewinnen, sondern um eine freie Stelle zu konkurrieren. Die Regeln sind einfach: Innerhalb einiger Tage (in der Regel 3-4) nehmen die Bewerber an verschiedenen Tests teil, stellen ihre Teamfähigkeit unter Beweis, müssen kreative Aufgaben lösen und sich gegen ihre Mitbewerber behaupten. Nach jeder Runde wird die Gruppe der Bewerber kleiner, so dass zum Schluss die wenigen Glücklichen übrigbleiben, die eine Stelle im Unternehmen erhalten.

Im Allgemeinen ist der Einstellungsprozess in Deutschland recht verständlich und hat viel mit der ukrainischen Praxis gemein. Für Studierende gelten die Standardregeln des deutschen Arbeitsrechts. Erstens werden die Arbeitszeiten eines Studierenden im Vollzeitstudium vom Staat streng kontrolliert. Die Höchstdauer, die man während des Semesters arbeiten darf, beträgt 20 Stunden pro Woche. Während der Ferien liegt das Maximum bei 38 Stunden. Für ausländische Studierende zählt auch die Anzahl der Arbeitstage, die 120 Tage im Jahr bei Vollzeit und 240 Tage im Jahr bei Teilzeit betragen darf. Wenn man mehr arbeiten möchte, braucht man eine Erlaubnis von der Agentur für Arbeit. Der Urlaub beträgt im Schnitt 20 Kalendertage.

Die Vergütung von Praktika erfolge laut der von mir befragten Personen (insgesamt 3 Studierende und 2 Personaler) durch Stundenlöhne. Der offizielle Mindestlohn beträgt in Deutschland 8,84 € pro Stunde, das Gehalt kann aber je nach Unternehmen oder den persönlichen Fähigkeiten variieren.

Neben der fachlichen Eignung sind auch persönliche und psychologische Aspekte wichtig. Wie verhält man sich beispielsweise gegenüber einer jungen Fachkraft im Team? Beschäftigt sich das Unternehmen mit der Entwicklung der einzelnen Mitarbeiter? Wie ist die Beziehung zwischen Arbeitnehmer und Arbeitgeber?

Um Antworten auf diese Fragen zu finden, halfen mir Tim, Sonja und Kevin (Mitarbeiter des Personaldienstleisters *Manpower*). Wir sprachen vor allem über die Arbeitsbedingungen sowie die Arbeitsatmosphäre im Unternehmen. Alle waren der Meinung, dass sich diese für einen Praktikanten in den meisten Fällen nicht wesentlich von den Bedingungen für einen Vollzeitangestellten unterscheiden. Arbeitsplatz und -geräte seien die gleichen und jeder könne sich stets mit dem Vorgesetzten austauschen und neue Ideen einbringen.

Tim erzählt, dass er bei E.ON seine Arbeitszeit flexibel planen könne und dass es kein Problem sei, einmal nicht zu einer Sitzung zu kommen, wenn man vorher Bescheid gegeben habe. Als er aufgrund seines Studiums im Ausland gewesen sei,

Виявляється, що влаштуватись у компанію у якості інтерна це лише половина успіху. Інша справа отримати там посаду після закінчення навчання. Саме так, доки ви офіційно вважаєтесь студентом, то маєте право на місце *Werkstudent*, що буквально означає «працюючий студент». Однак, щойно попросаєтесь зі своєю альма-матер – втратите й місце у компанії. Тепер, аби продовжити роботу у тому ж колективі, вам доведеться заново проходити відбір на одну з доступних вакансій. І хоча такий кандидат має дещо більше шансів на успіх, аніж решта, на переконання моїх респондентів, за місце у компанії ще треба неабияк поборотися. Умови конкурсу однакові для всіх. Подача комплекту документів, співбесіди тощо. Жодних поблажок. На допомогу приходить лише те, що колишні інтерни краще ознайомлені зі специфікою роботи підприємства.

Наостанок хочу додати: навіть якщо ви не стали студентом німецького ВНЗ, не поспішайте втрачати надію на престижну посаду в хорошій компанії. Чимало роботодавців, котрі бачать прихований потенціал у кандидаті на посаду, готові платити за його навчання на спеціалізованих професійних курсах. У Німеччині вони відомі як *Ausbildung*, а загальна їх тривалість становить 2-3 роки.

Замість підбиття підсумків скажу одне. Кожне інтерв'ю, проведене мною у Регенсбурзі, кожен візит на німецькі підприємства, зрештою, просто спілкування з пересічними німцями – усе це переконало мене, що працевлаштуватись молодій особі без багатого досвіду за плечима (а інколи навіть без елементарного знання німецької) більш ніж реально. Працедавці відкриті до спілкування зі студентами. Все, що потрібно власне від кандидата – це вмотивованість, наполегливість та старанність. Тож щиро бажаю вам, молоді спеціалісти, наснаги, терпіння й трішечки удачі у пошуках вашої роботи. І так само щиро сподіваюсь, що моя стаття зможе стати вам у пригоді!

*Авторка: Дарина Коваленко,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

*Тандем-партнерка: Сандра Гайдріх,
Регенсбурзький університет*

habe er danach ohne Probleme seinen ehemaligen Posten wiederbekommen.

Strebt man eine Beschäftigung im selben Unternehmen auch nach dem Studium an, kann die Tätigkeit als Werkstudent oder Praktikant dort ein Pluspunkt bei der Bewerbung sein, da man als ehemaliger Mitarbeiter bereits die Besonderheiten des Unternehmens kennt.

Abschließend lässt sich feststellen, dass man mit Motivation und Engagement auch als junger Absolvent ohne viel Berufserfahrung eine reelle Chance hat, bei einem renommierten Arbeitgeber eine Stelle zu bekommen, wofür meine Interviewpartner gute Beispiele sind.

*Verfasserin: Daryna Kovalenko,
Nationale Taras-Schewtschenko-Universität
Kiew*

*Tandempartnerin: Sandra Heidrich,
Universität Regensburg*

Реп по-баварськи

Вперше я почула німецьку реп-музику ще рік тому, просто випадково в Інтернеті. Тоді я майже взагалі не розуміла, про що вони співають, але співзвучність була чудова. Мені одразу спало на думку, що реп німецькою – найкращий реп. Адже усі ці німецькі суфікси, закінчення – їх можна так багато вигадати, лише додати до будь-якого слова, і ось щось нове.

Але зробимо невеликий ліричний відступ про те, що таке взагалі реп-музика і чим саме особливий реп у Баварії.

Реп є основоположною частиною культури хіп-хопу, який зародився в злочинному середовищі Південного Бронкса в 1970-х роках. Отже, цей напрям відносно молодий, але у XXI столітті набув нечуваної популярності та визнання. Вуличне життя в бідних районах було складним і непередбачуваним, тому творчість стала найкращим способом вижити і відчувати себе хоч трохи щасливим. Так, змішуючи старі треки і підбираючи під них невігядливі рими, мешканці чорних кварталів заснували одну з найпопулярніших культур нашого часу. У Німеччині реп-виконавці з'явилися у 1980-х роках.

Як визначає словник творця єдиної німецької орфографії Конрада Дудена, реп – це «швидкий, ритмічний, що гарно запам'ятовується музичний наспів поп-музиці». Зазвичай виконавці

починають свою музичну діяльність з молодого віку, знаходять свій стиль і стають справжніми професіоналами своєї справи. Такий шлях пройшли і ті репери, з якими мені пощастило познайомитися під час перебування у Німеччині цього літа, а саме у Регенсбурзі, Нюрнберзі та Мюнхені. Найприємнішим було те, що ці музиканти були надзвичайно привітними, мали бажання розповісти по себе, поділитися думками про світ, в якому ми живемо. Тому спілкування пройшло дуже насиченим, цікавим, інформативним та веселим.

Першим, у кого я брала інтерв'ю, – оптимістичний і дуже приємний 27-річний Харрі Мерл, відомий як Liquid. Його захоплення хіп-хопом почалося з німецьких пісень цього стилю. Чудові біти 1990-х надихнули його на створення своїх власних рядків зі словами, які він майстерно римував. Сам Харрі сказав, що він ніколи не цікавився лише чимось одним: велоспорт, скейтборд, гітара, раніше футбол, тренувальна зала. І до речі, він не один, хто має різні хобі, окрім репу. *Liquid* каже, що «футбол як музика – ти постійно маш бути на вершині, продовжувати діяти, мати мотивацію». *Keep going* (Продовжуй іти), напевне, є його девізом у житті.

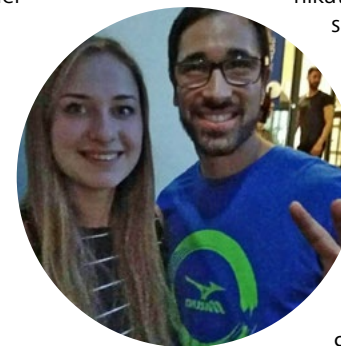
Милий і усміхнений Девід Майонга – *Roger Reklless* – ще і боксер. Саме у боксерському клубі ми з моїм тан-

Rap auf bayerische Art

Zum ersten Mal hörte ich deutsche Rapmusik vor einem Jahr zufällig im Internet. Damals verstand ich fast nichts vom Inhalt. Doch die Konsonanz war großartig. Ich dachte sofort, dass Rap auf Deutsch der beste Rap ist. Alle diese deutschen Suffixe, die Endungen – da können so viele erfunden werden. Fügen Sie einfach eine Endung hinzu, und schon haben Sie etwas Neues.

Machen wir ein kleines lyrisches Intermezzo: Was ist Rapmusik im Allgemeinen und was im Besonderen, also im bayerischen Rap? Rap ist ein wichtiger Teil der Hip-Hop-Kultur, die in der kriminellen Umgebung der südlichen Bronx in den 1970er Jahren entstand. Diese Richtung ist also relativ jung. Doch im 21. Jahrhundert gewann sie unglaublich an Popularität und Anerkennung. Das Straßenleben in Armenvierteln der Städte war so kompliziert, dass Kreativität zur besten Methode wurde, um zu überleben und Glück zu schaffen. Indem die Bewohner der Schwarzenviertel die alten Tracks miteinander mischten und danach unpräzise Reime erfanden, schufen sie eine der beliebtesten Kulturen der heutigen Zeit. In Deutschland erschienen Rapkünstler in den 80er Jahren.

Wie das Wörterbuch der deutschen Rechtschreibung, der Duden definiert: Rap sei „ein schneller, rhythmischer Sprechgesang in der populären Musik“. In der Regel beginnen Künstler ihre musikalische Karriere im jungen Alter, finden ihren eigenen Stil und werden echte Profis. So verführen auch die Rapper, die ich während meines Aufenthalts in Deutschland glücklicherweise kennenlernen durfte. Am schönsten war, dass diese Musiker sehr freundlich und freimütig waren. Sie wollten von sich selbst erzählen, Gedanken über die Welt teilen, in der wir leben. Deshalb war die Kommunikation sehr lebendig, interessant, informativ und lustig.

Der erste Gesprächspartner war ein optimistischer und sehr angenehmer 27-Jähriger, Harry Merl, bekannt als Liquid. Seine Hip-Hop-Leidenschaft begann mit deutschen Liedern in diesem Stil.

Die prächtigen Beats der 80er Jahre inspirierten ihn, seine eigenen Worte zu kreieren, die er geschickt reimte. Harry sagte, er sei niemals an Konkretem interessiert. Er hat viele Hobbys: Radfahren, Skateboarden, Gitarre, Fußball, Trainingshalle. Liquid sagt: „Fußball ist wie Musik – du musst immer der Beste sein, weiter gehen, und Motivation haben“. *Keep going* scheint sein Lebensmotto zu sein.

дем-партнером, Ларсом Смекалем, і зустрілися з Девідом. Було несподівано зрозуміти, як такий великий чоловік, якого б в Україні люди лякалися, виявився таким самим всередині, як і всі ми, звичайні люди. І він навіть кращий за багатьох. Він настільки доброзичливий і розумний, що мені хотілося слухати і слухати його історії з життя. Особливо про те, як побороти депресію, бо ця темна сторінка життя є не тільки у нього. Ні *Liquid*, ні *Roger Reklless* не мали почуття зверхності, хоча мали б на це повне право – вони відомі, вони досягли успіхів більше за мене.

Далі ми зустрілися з веселим і безтурботним, в гарному сенсі, репером і продюсером Ахімом Шнеєманом на псевдонім *Maniac*. Це він створив групу *Demograffics*, яка пише музику не заради грошей, а для реальних прихильників, своїх фанів та просто для себе. Ахім продюсує Харрі і Девіда, допомагає їм, записує музику разом з ними, підтримує їх. *Reklless* пояснив їхні стосунки так: «*It's not a competition but step my game up*» (Це не змагання, а наче поштовх вгору). Тобто вони підштовхують один одного до більших успіхів, підтримують, надихають, переганяють на один крок, щоб інший його перегнав – і це все у добром сенсі. Вони гарні друзі, слідкують один за одним, щоб ніхто не відставав у цьому нелегкому житті реп-музиканта. Отже, баварському репу властива здорова дружня конкуренція, якої так не вистачає українським і російським виконавцям.

І для них усіх реп – це реп, тобто ти просто слухаєш, і не важливо, хто співає, чоловік чи жінка, якого вони кольору шкіри чи якої орієнтації. Їхні смаки варіюються від *Eminem* і *Kendrick Lamar* до *Young M.A.* і до *LaBrassBanda*. Щодо власне баварських найвідоміших виконавців, то *LaBrassBanda* саме така група, і про неї мені казав майже кожен мешканець цієї землі. Це не реп-гурт, проте він відтворює традиції Баварії.

А про реперів *Liquid* висловився так: «Всі пишуть пісні про одне і те саме, а кожен музикант має бути творчою особистістю. Легко знати лише баварську». Раніше навіть фанати були інші, більш схильні до традиційного одягу: шкіряні штани у чоловіків. Проте і зараз публіка «класна», як вважає *Liquid*. До нього на концерт приходять люди віком від 15 до 24 років, слухають пісні для задоволення. А саме цей заряд Харрі і намагається дати людям. Він взагалі намагається бути як Уїлл Сміт – завжди усміхатися. Він пише пісні про все на світі, що оточує його, але бере щось гарне. Його основна ідея – любити всіх, незважаючи на расу чи сексуальну орієнтацію. Він дарує людям радість і радить всім не бути похмурими, якими ми часто є. А для цього треба послухати його пісні. І цікаво, що всі вони про любов, але без використання самого слова *love*.

Девід почав свою кар'єру у віці 14-15 років, і це була лише забава. Як він описує себе: «Єдиний чорний хлопчик у селі, який не міг ні до кого приєднатись». Тому він почав слухати американських вико-

nett und lächelnd ist David Mayonga – als Rapper nennt er sich Roger Reklless. Er ist auch Boxer. Zusammen mit meinem Tandempartner Lars Smekal traf ich David im Boxclub. Es war überraschend, dass sich ein so großer Mann, vor dem sich die Ukrainer erschrecken würden, als ganz gewöhnlicher Mensch erwies. Er ist so gutwillig und klug, dass ich seinen Geschichten aus dem Leben endlos zuhören könnte. Besonders davon, wie man Depressionen überwinden kann, weil nicht nur er diese dunkle Seite des Lebens kannte. Weder Liquid noch Roger Reklless hatten ein Gefühl der Überlegenheit, obwohl sie erfolgreich und bekannt sind.

Dann trafen wir uns mit dem fröhlichen und sorglosen Rapper und Producer Achim Schneemann, mit dem Pseudonym Maniac. Er gründete die Gruppe „Demograffics“. Deren Mitglieder machen Musik nicht wegen Geld oder Hypes, sondern für echte Fans („real heads“) und natürlich für sich selbst. Achim promotet Harry und David, hilft ihnen, macht Musik mit ihnen und unterstützt sie. Reklless erklärte ihre Beziehungen wie folgt: „It's not a competition but like step my game up“ (Das ist kein Wettkampf, aber wir spornen uns gegenseitig an). Das heißt, sie verhelfen sich gegenseitig zu größeren Erfolgen, unterstützen und begeistern einander. Der eine ist einen Schritt voraus, so dass der andere ihn überholen kann – alles harmonisch. Sie sind gute Freunde, folgen einander, so dass niemand bei diesem schwierigen Leben des Rap-Musikers zurückbleibt. So präsentiert der bayerische Rap eine gesunde, freundliche Konkurrenz, die bei ukrainischen und russischen Künstlern so sehr fehlt.

Rap ist Rap für die Bayern, das heißt, man hört nur zu, und es spielt keine Rolle, wer singt, ein Mann oder eine Frau, welche Hautfarbe oder welche Orientierung sie

haben. Die Geschmäcker reichen von Eminem und Kendrick Lamar über Young M.A. bis zu LaBrassBanda. Unter den bayerischen Musikern ist die Gruppe LaBrassBanda am bekanntesten, die keine Rap-Gruppe ist, sondern traditionelle bayerische Blasmusik neu interpretiert.

Über die Rapper sagte Liquid: „Jeder schreibt über dieselben Dinge, aber jeder Musiker muss ein kreativer Mensch sein. Es ist einfach, Bairisch nur sprechen zu können“. Leute von 15 bis 24 Jahren kommen zum Konzert, sie hören die Lieder zum Vergnügen. Und diese besondere Stimmung versucht Harry Menschen zu vermitteln. Er versucht, wie Will Smith zu sein – immer nur lächeln. Er schreibt Lieder über alles in der Welt, die ihn umgibt, nimmt aber nur Schönes wahr. Seine Hauptidee ist, alle Menschen zu lieben, unabhängig von der Rasse oder der sexuellen Orientierung. Er gibt den Menschen Freude und rät allen, nicht düster zu sein. Dazu muss man seine Lieder hören. Interessant ist, dass er fast alle Lieder über die Liebe schreibt, doch ohne das Wort Liebe zu verwenden.

David begann seine Karriere im Alter von 14/15 Jahren. Damals war das einfach nur Spaß. Er beschreibt sich selbst: „Der einzige schwarze Junge im Dorf, der sich nirgends einordnen konnte“. Deshalb fing er an, amerikanischen Musikern zuzuhören. In dem Moment fühlte er sich nicht mehr überflüssig. Sie sangen über die gleichen Dinge, die David erlebte: wie schwer es war, auf den Straßen zu überleben, wenn man eine schwarze Haut hatte. So wollte er den Menschen seine Gefühle mitteilen, und so schuf er seine eigenen Rap-Songs. Er begann als DJ zu arbeiten und tanzte Breakdance. Mit 18 Jahren erhielt er ein großartiges Arbeitsangebot als Musiker, aber David

навців і більше не почував себе зайвим. Вони співали про ті ж речі, що і переживав Девід: як важко вижити на вулицях, якщо у тебе не біла шкіра. Тому він захотів дати людям відчуті свої переживання, і так він створював власні треки у стилі репу. Він почав працювати DJ і танцював брейк-данс. А у 18 років отримав грандіозну пропозицію щодо роботи в музичному напрямі, але зрозумівши, що так він читатиме *fake gangster rap* (несправжній гангстерський реп), – він відмовився. Його мати не зрозуміла такого вибору, але згодом усвідомила. Гроші не зроблять людину щасливою, якщо вона буде працювати там, де сама не бажає. До того ж, сам Девід не вірить у гроші та ієрархію.

І ось він став *Roger Reklless*, який пише реп про соціальні проблеми, він називає це *conscious rap* (свідомий реп). Його справжні фанати слухають його пісні у важкі часи свого життя. *Reklless* допомагає їм впоратися з психологічними проблемами, оскільки багато з них пережив сам. «Я навіть відчуваю себе соціальним працівником», і йому це дуже подобається. Бо в душі він намагається бути людиною (*human being*) настільки, наскільки може. Він мирний зі всіма, проживає гарне життя: пише музику і веде радіо-шоу.

Музика – для нього все. «*I write what I live. I live what I write*» (Я пишу те, чим живу. Я живу тим, що пишу). Саме написання текстів для пісень допомогло вийти з депресії, якою він страждав два роки. Він це пояснює так: якщо ти пишеш вірші – тобі стає краще, ти йдеш далі. Особливо *Maniac* допоміг *Reklless* подолати цей психічний розлад. Він надсилав Девіду власно створені біти просто так, і це тривало рік. І тоді він зрозумів, що час – це все, що в нас є, а життя не має бути легким.

Maniac почав творити музику з 2009 року, паралельно з іншою своєю роботою та освітою. Він в дитинстві переїхав до США разом з батьками, тому отримав середню і вищу освіту там. Це вплинуло і на творчість, і на сприйняття світу. Він навіть спілкується наполовину англійською, наполовину німецькою. Те ж і з піснями. Далі він приєднався до музичного гурту *Blumentopf*, подорожував по Європі. А тепер він просто щасливий мати свою студію звукозапису у Регенсбурзі.

Також Ахім займається соціальною діяльністю: створив власні воркшопи, має проекти з біженцями, ходить у школи. У своїй музиці він дуже різнобічний: пов'язує різні типи культур, пише психоделічні пісні про маніяків. Разом з тим *Maniac* поширює любов завдяки пісням. Він і сам так залишається на позитиві. *Liquid* каже, що «його реп більш розумний, сленг гарний, звучить наче англійська». Його темою може стати що завгодно, наприклад, відпочинок біля Дунаю. Він сам створює сленг, особливо просто це робити баварською, комбінуючи з англійською. Адже в баварському репі немає потреби розуміти сенс слів, оскільки «*message comes with a style*» (ідея приходить зі стилем). А на звук цей діалект дуже м'який і приємний.

Повернімося до питання мови, бо баварська грає ключову роль на цій чудовій, унікальній німецькій землі, – Баварія, навіть звучить приємно. Баварський діалект, що виник поблизу Альп, – основа німецької мови. Він дуже схожий на австрійську. Мені пощастило також поспілкуватися з корінними баварцями, і ось що я дізналася. Баварський діалект постійно змінює свою лексику, тому неможливо навіть вести словник. Завдяки гнучкості мови римувати дуже просто. Можна передбачити слова у

erkannte, dass er dann mit „fake gangster rap“ auftreten würde – also ließ er es bleiben. Seine Mutter verstand das erst später. Das Geld würde einen nicht glücklich machen, wenn man seine Arbeit nicht mag. David glaubt nicht an Geld und Hierarchien.

Von da an wurde er zu Roger Reklless. Er schrieb Rap über soziale Probleme. Er nennt das „conscious rap“ (bewusster Rap). Seine wahren Fans hören seine Lieder in dunklen Phasen ihres Lebens. Reklless hilft ihnen, mit psychischen Problemen fertig zu werden, da er viele davon selbst durchlebte. „Ich fühle mich sogar wie ein Sozialarbeiter“. Das mag er wirklich. Denn in der Seele versucht er, menschlich zu sein („being human“), so viel wie möglich. Er lebt mit allen in Frieden, schreibt Musik und moderiert eine Radio-Show.

Musik ist alles für ihn. „I write what I live. I live what I write“. Das Schreiben von Liedern half ihm Depressionen zu überwinden, die er seit zwei Jahren hatte. Er meint, wenn du Poesie schreibst – dann geht es dir besser, du gehst weiter. Maniac trug besonders viel zu diesem Erfolg bei. Er schickte David ein Jahr lang seine eigenen Beats. Dann verstand Reklless, dass die Zeit alles ist, was wir haben, und dass das Leben nicht einfach ist.

Maniac begann 2009 neben seiner anderen Arbeit und Ausbildung, Musik zu schaffen. Er zog in der Kindheit mit seinen Eltern in die Vereinigten Staaten. Dort erwarb er die allgemeine Mittelschulbildung und eine höhere Bildung. Die USA beeinflussten sowohl seine Kreativität als auch seine Wahrnehmung der Welt. Maniac spricht und denkt halb Englisch, halb Deutsch, auch in seinen Liedern. Er schloss sich der Musikgruppe „Blumentopf“ an und reiste mit ihr durch Europa.

Jetzt freut er sich darüber, sein eigenes Musikstudio in Regensburg zu haben.

Achim engagiert sich auch sozial: er führte eigene Workshops durch, Projekte mit Flüchtlingen und geht auch in Schulen. In seiner Musik ist er vielseitig: er verbindet verschiedene Arten von Kulturen und schreibt psychedelische Lieder über Maniacs. Maniac verbreitet die Liebe durch Lieder. Er selbst bleibt positiv. Liquid sagt, „sein [Maniacs] Rap ist intelligent, sein Slang ist gut, klingt wie Englisch“. Seine Themen sind vielfältig, zum Beispiel Chillen an der Donau. Er erschafft einen Slang. Besonders einfach ist das auf Bairisch. Das kombiniert er mit Englisch. Beim bayerischen Rap muss man die Wortbedeutungen nicht verstehen. Außerdem ist der Klang dieses Dialekts sehr weich und angenehm.

Kommen wir auf die Frage der Sprache zurück, weil Bairisch eine Schlüsselrolle in diesem bemerkenswerten Bundesland spielt – Bayern – das klingt schon schön. Der bairische Dialekt bildet eine Grundlage der deutschen Sprache, die in Süddeutschland entstand. Dieser Dialekt ist dem Österreichischen sehr ähnlich. Ich hatte das Glück, mit einheimischen Bayern sprechen zu können und Manches zu lernen. Der bairische Dialekt verändert ständig sein Vokabular, so dass es eigentlich unmöglich sein sollte, ein Wörterbuch zu erstellen. Dank der Flexibilität der Rede ist das Reimen einfacher. Im Hochdeutschen kann man Wörter erwarten, im Bairischen kommen sie immer überraschend daher. Selbst die Bewohner verschiedener Regionen haben Schwierigkeiten einander zu verstehen: zum Beispiel unterscheidet sich das Regensburger Bairisch von dem in anderen bayerischen Städten. In München spricht man meist nicht Dialekt, sondern Hochdeutsch.

піснях верхньонімецькою, але баварською це завжди несподівано. Проте є труднощі у розумінні мешканців між собою, якщо вони з різних міст цього краю: наприклад, баварська Регенсбург відрізняється від баварської Нюрнберга. А у Мюнхені взагалі спілкуються не діалектом, а верхньонімецькою.

Хоча власне баварцям подобаються пісні, зокрема реп їхньою традиційною мовою. Це робить їх ближчими до батьківщини. І чим особливий Регенсбург? Ерік Смекаль, актор, пояснив це тим, що Регенсбург – різнобарвна суміш будь-яких стилів музики. Люди насолоджуються хіп-хопом і репом, мають відчуття, ніби кожен тиждень відбуваються музичні фестивалі. В деяких пабах завжди жива музика. Важливо, що нині просувається нова хвиля баварської традиції – мешканці знову відвідують фестивалі, вдягають своє національне вбрання (*Lederhosen* та *Dirndl*).

Таким чином, баварський реп є втіленням згуртованості, традиційності, позитиву і любові. Це творчість заради творчості, фанів, миру і кращого життя, а не заради комерції. Це саме те, що вирізняє Баварію з-поміж інших федеральних земель Німеччини.

*Авторка: Юлія Матютенко,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

*Тендем-партнер: Ларс Смекаль,
Регенсбурзький університет*

Die Bayern mögen Lieder in ihrem Dialekt, insbesondere Rap. Das bringt sie ihrer Heimat näher. Aber welche Besonderheit hat Regensburg? Eric Smekal, ein Schauspieler, erklärt dies so: Regensburg sei eine bunte Mischung aus vielen Musikstilen. Die Leute genießen Hip-Hop und Rap und fühlen sich so, als ob es jede Woche Musikfestivals gäbe. In manchen Pubs sei immer Live-Musik zu hören. Es ist wichtig, dass jetzt eine neue Welle „bayerischer Tradition“ gefördert wird – die Einwohner besuchen verstärkt traditionelle Feste und tragen Tracht (Lederhosen und Dirndl).

So ist der bayerische Rap eine Verkörperung von Zusammenhalt, Traditionalität, Positivität und Liebe. Das ist Kreativität um der Kreativität willen, um der Fans, des Friedens und des besseren Lebens willen, nicht wegen des Geldes.

*Verfasserin: Yuliia Matiutenko,
Nationale Taras-Schewtschenko-Universität
Kiew*

*Tandempartner: Lars Smekal,
Universität Regensburg*

Марія Каменкович та її життя у Регенсбурзі: інтертекст та міський текст

Або Регенсбург, де твої поети?

Архітектоніка – єдність та взаємозв'язок усіх частин цілого. Архітектоніка міста – єдність усіх складових його існування: фізичного, історичного та культурного.

Подорожуючий руйнує архітектоніку місця. Він обов'язково щось вириває із загальної картини, звертаючи на це більше уваги. Нове знання так чи інакше порівнюється з досвідом. Тільки якщо мандрівник зупиняється на місці, починає жити своїм звичайним життям, звикає настільки, що думки знову сходяться на ньому, – лише тоді архітектоніка міста відновлюється. Настає час іншого знайомства, під час якого бажання отримати враження йде на другий план, відкриваючи універсальну сутність речей.

Об'єктом нашого дослідження став вищеописаний процес сприйняття. Якраз чужа історія дала змогу вивчити місто саме у його культурному вимірі. При цьому освоєння естетики інакшого за допомогою порівняння з власною культурою здатне не тільки збагатити нас новими даними, але й вказати на перспективи розвитку культурного коду предмета.

Нашим невидимим провідником у Регенсбурзі стала Марія Володимирівна Каменкович – російська письменниця, перекладачка та критик.

Вона народилася у Санкт-Петербурзі 5 лютого 1962 року. Закінчила філологічний факультет Ленінградського (тоді) університету за спеціальністю «структурна лінгвістика». Була учасницею літературного об'єднання Віктора Соснори. У часи перебудови її наздогнала важка хвороба – вона виїхала заради лікування на постійне проживання до Німеччини. Їй пощастило прожити ще 10 років тут, у Регенсбурзі. Ця частина життя була сповнена творчої роботи: нові вірші, дослідницька та перекладацька діяльність. Саме тут Марія Каменкович працює над упорядкуванням життєвих німецьких святих, пише одні з найкращих своїх філософських віршів. Вона залишається відомою як перекладачка та упорядник академічного видання трилогії Джона Толкієна «Володар перснів». Її творчість ще не висвітлена належним чином. Проте унікальне авторське бачення заслуговує бути почутим.

Запрошує прогулятися містом вірш Марії Каменкович «Звернення до Регенсбурга». Усім, хто відвідує Регенсбург, необхідно поставити собі питання: «Где поэты твои и витии, где пророки твои и гуляки?» Адже саме присутність відомих людей так часто змушує людину відвідувати певне місце, думати про певний час. Альбрехт Альтдорфер, Георг Бріттинг – лише кілька імен тих, хто народився у Регенсбурзі та зробив

Maria Kamenkowitsch – ihr Leben in Regensburg

Wo sind deine Dichter, Regensburg?

Architektonik bedeutet Einheit und Zusammenhang aller Teile eines Ganzen. Die Architektonik einer Stadt ist die Einheit aller Bestandteile ihrer Existenz: der physischen, historischen und kulturellen.

Der Reisende stört die Architektonik eines Ortes. Er reißt immer irgendetwas aus dieser Architektonik heraus, da er einen ihrer Aspekte stärker beachtet. Das neue Wissen wird mit der eigenen Erfahrung verglichen. Erst wenn man länger an einem Ort bleibt, durch Gewöhnung Teil der Architektonik wird, die Gedanken wieder um das eigene Leben kreisen, erneuert, erweitert sich die Architektonik der Stadt. Man kann nun eine weitere Seite dieses Ganzen erkennen.

Gegenstand unserer Untersuchung ist gerade diese Veränderung der Wahrnehmung. Gerade eine fremde Geschichte ermöglichte es mir, die Stadt in ihrer kulturellen Dimension zu betrachten. Dabei kann uns die Erkenntnis der Ästhetik des Andersseins mithilfe eines Vergleichs mit der eigenen Kultur nicht nur mit neuen Fakten bereichern, sondern auch auf neue Perspektiven des kulturellen Codes des betrachteten Sachverhalts hinweisen.

Zu unserer unsichtbaren Begleiterin durch Regensburg wurde Maria Kamenkowitsch, eine russische Schriftstellerin, Übersetzerin und Kritikerin. Sie wurde am 5. Februar 1962 in St. Petersburg geboren. Sie absolvierte die philologische Fakultät der

Leningrader Universität in der Fachrichtung „strukturelle Sprachwissenschaft“. Sie war Mitglied im Literaturclub des 1936 geborenen Dichters Viktor Sosnora. Während der Perestrojka unter Gorbatschow musste sie aufgrund einer schweren Krankheit zur Behandlung nach Deutschland ausreisen und blieb hier. Sie hatte das Glück, hier in Regensburg noch zehn Jahre leben zu können. Dieser Lebensabschnitt war von viel schöpferischer Arbeit erfüllt: Sie schrieb neue Dichtung, forschte und übersetzte. In Deutschland arbeitete Maria Kamenkowitsch an deutschen Heiligenviten und schrieb ihre besten philosophischen Gedichte. Sie machte sich einen Namen als Übersetzerin und Herausgeberin der akademischen Ausgabe der Trilogie von J.R.R. Tolkien *The Lord of the Rings*. Ihr eigenes Werk wurde bislang noch nicht gebührend erforscht. Zweifellos ist das aber notwendig.

So lädt das Gedicht „Appell an Regensburg“ von Maria Kamenkowitsch zu einem Stadtbummel ein. Jeder Mensch, der nach Regensburg kommt, sollte gemeinsam mit ihr die Frage stellen: „Wo sind deine Dichter und Redner, wo sind deine Propheten und Bummeler?“ (*hier und weiter frei übersetzt – Anm. des Übers.*). Die Antwort ist wichtig, weil gerade die Präsenz bekannter Persönlichkeiten Menschen oft dazu veranlasst, einen bestimmten Ort zu besuchen, sich über ihn Gedanken zu machen.

місто відомим у культурному середовищі. Тому ліричний суб'єкт вірша починає процес римування. Це не просто пошук рими до відомих архітектурних пам'яток міста. Це віднайдення глибинних зв'язків між сучасністю та минулим, між різними культурами. Приїхати до середньовічного міста та сказати «Я знаю, що тут відбувалося і хто тут колись мешкав», – здатен кожен. Але відчуття єдності місця має можливість лише людина, яка цього дійсно бажає. «... И взорвутся мины названий, до того лежавшие смирно...» – ліричний голос наголошує на моменті осяяння. Осяяння є не тільки раптовим пригадуванням чи проведенням зв'язку. Воно приводить до нашого підсвідомого і підключає особистість до багатств культури. До речі, у Регенсбурзі часто знаходять бомби часів Другої світової війни. Метафора цілком виправдана.

Важливо звернути увагу на розвиток єврейської теми у Регенсбурзі. «А єврейское пепелище? Раскопали – и закопали. Век Реформы! – И бомб не надо. И еврейской мудрости тоже? Зарифмуем с Санкт-Петербуржским Иудейским университетом», – мова йде про Нойпфарр-

платц. 1995 року тут знайшли старовинний фундамент, золоті монети та каблучку як сліди замкненого середньовічного єврейського кварталу. Тоді закрили площу на два роки для ґрунтового дослідження. Марія Каменкович була свідком цього процесу. Залишити історичні пам'ятки у недоторканності чи видозмінювати їх згідно сучасних вимог комфорту? Ці знахідки вирішили перетворити у підземний музей. Та чи всі люди довго пам'ятають про те, що не бачать на власні очі, хоча воно в них під ногами?

Марія Каменкович порівнює місцеве враження з рідним містом. Але це не просто так. У світовій культурі є традиція особливого міського тексту. Це особливий рівень сприйняття, коли місто стає не просто фоном до певних подій, а починає нести особливе семантичне навантаження. Однакова семантика проходить крізь різні тексти, утворюючи міф міста. З часом він доповнюється, розростається. Ця традиція почалася з Санкт-Петербурга. Чи має Регенсбург такий міф? Має. Який він? Є декілька способів відповіді. Один з них – у порівнянні.

Перше порівняння-рима – Дунай. Від «Повз тече Дунай» Франца Кайна до грандіозних географічних досліджень усіх міст, які побудовано на річці. Наявність річки одразу дає місту особливі топоси для освоєння: лівий та правий береги, річка у різні пори року, мости та символічні краєвиди. Спостерігати за водою – спостерігати за плином часу, життєдайною і водночас руйнівною силою води, за власним відображенням. «...И смиренные навод-

Albrecht Altdorfer und Georg Britting sind nur zwei der bekannten Künstler, die in Regensburg geboren wurden und zur Bekanntheit der Stadt beigetragen haben. Das lyrische Subjekt des Gedichts sucht die passenden Reime für die Baudenkmäler der Stadt. Das ist nicht einfach. Dabei müssen tiefer liegende Verbindungen zwischen Gegenwart und Vergangenheit, zwischen verschiedenen Kulturen hergestellt werden. Jeder kann in eine mittelalterliche Stadt kommen und sagen: „Ich weiß, was hier passiert ist und wer hier einst gewohnt hat“. Doch die Einheit des Ortes vermag nur derjenige zu spüren, der sie sich sehr wünscht. Kamenkowitsch: „... Und es werden die Minen der Namen explodieren, bislang von der Stille umhüllt ...“ – die lyrische Stimme betont dabei das Moment der Erleuchtung. Die Erleuchtung ist nicht nur eine plötzliche Erinnerung an solche Verbindungen. Sie führt zu unserem Unterbewusstsein und verbindet das Ich mit der reichen Stadtkultur.

Übrigens werden in Regensburg oft Bomben aus dem Zweiten Weltkrieg gefunden. Die Metapher der „Minen“ ist also angebracht. Beachtenswert ist das Thema Juden in Regensburg. „Und die jüdische Brandstätte? Ausgegraben – und vergraben. Zeitalter der Reform! – Man braucht keine Bomben. Auch nicht die jüdische Weisheit? Das lässt sich auf die St. Petersburger Jüdische Universität reimen“,

so Kamenkowitsch. Die Rede ist hier vom Neupfarrplatz. Im Jahr 1995 wurden hier das alte Fundament, Goldmünzen und ein Fingerring als Spuren des geschlossenen mittelalterlichen jüdischen Viertels gefunden. Damals wurde der Platz zwei Jahre lang für gründliche Untersuchungen gesperrt. Maria Kamenkowitsch war Zeugin dieses Prozesses. Soll man historische Denkmäler in ihrer ursprünglichen Gestalt belassen oder können sie mit modernen Anforderungen konserviert werden? Man hatte beschlossen, die gefundenen Gegenstände in einem unterirdischen Museum auszustellen. Ob sich alle Menschen daran erinnern, was sie nicht mit eigenen Augen sehen, auch wenn es unter ihren Füßen liegt?

Maria Kamenkowitsch vergleicht die Eindrücke von Regensburg mit ihrer Heimatstadt. Aber nicht einfach so. Es ist eine Tradition eines besonderen Stadtextes. Dabei ist die Stadt nicht nur realer Hintergrund für bestimmte Ereignisse, sondern ist ein Bedeutungsraum, ein semantischer Raum. Dieselbe Semantik kehrt so in verschiedenen Texten wieder. So entsteht auch ein Stadt-Mythos. Mit der Zeit wird er ergänzt und breitet sich aus. St. Petersburg kennt viele solcher Mythen, etwa jenen vom männlichen Stadtgründer Peter. Hat auch Regensburg einen solchen Mythos? Und wie sieht er aus? Dazu bedarf es der Vergleiche.

ненья», – пише Каменкович. Дійсно, місто знає багато повеней. Але міська інфраструктура дозволяє зменшити силу стихії. Вода, приборкана людиною, втрачає свою загрозливу міць.

До водної стихії містичності додає легенда про будівання Камінного мосту. Її варіанти зводяться до одного: для допомоги була укладена угода з чортом. Людська хитрість дає змогу уникнути несправедливих вимог чорта. Християнство та винахідливість торжествують.

Друга рима – будівлі релігійного призначення. Їх перша функція – служити місцем зустрічі людини з Богом. Минають роки, соціум змінює релігійні традиції. Деяким будівлям щастить залишитися у якості пам'яток архітектури. Регенсбургу певною мірою пощастило, адже у момент великих перебудов місто перебувало у стані економічної кризи. Грошей на разучі зміни не було. Архітектура вціліла. На щастя, й під час Другої світової війни до міста руйнація не дійшла.

Третя рима – віра та надія. Вона органічно формується з попередньої. Регенсбург як місто церков, як вціліле місто стає прихистком для тих, хто шукає полегшення. На початку ХХ століття тут мешкає Катерина Петрівна Достоевська, друга дружина Федора Михайловича Достоевського. Вона приєдналася до сестер милосердя, викладала англійську та французьку. Регенсбург подарував їй розраду та спокійне життя. Особливу атмосферу міста відчуває і Марія Каменкович. Інколи це дивує її, адже людина не може створити значуще, якщо у неї відсутня пристрасть. Від насущного відволікає не тільки спокій, а й сучасна культура, одна з характе-

ристич якої – масовий товар, який легко отримати. «...За улицей Мюльвег, куда уже не ходят на прогулки ... к огням универмага, брошенного днём, как кость, чтобы отвлечь их от живых в преддверии событий межевых». Тому ліричному герою хочеться звернутися до рідного: «Не здесь, не здесь пространство для стиха, отнюдь, увы, не здесь, где эс-це-ха читается как «ш», – а там, вдали, в петровской колбе...». Проте це діє своєрідно: згадуючи про втрачене, ліричний герой ділиться з містом інтимним. Воно як свідок радостей і нещастя багатьох поколінь, як результат невтомної праці своїх людей відповідає цими прикладами.

Це лише основні приклади освоєння творчою особистістю нового простору. Наша історія не закінчується. Нам пощастило знайти чоловіка Марії Каменкович Валерія Каменковича та зустрітися з ним. З'ясувалося, що у жителів є кілька невеличких секретів. Перший: можна вільно мандрувати провулками, щоб побачити сховану від звичайних туристів красу. Другий: щоб не загубитися, існує спеціальний «компас» старої частини Регенсбурга. Північ – Камінний міст, схід – Собор Святого Петра, південь – головний вокзал, захід – Бісмаркплац. Окремі факти стосувалися першої у Німеччині кав'ярні, історії створення цукерок «Поцілунок Барбари» та місця, де продають найсмачніше морозиво. Приємні дрібниці у Місті дощів стають запрошенням до особливого настрою. Дитяча зацікавленість та очікування нових зустрічей, надія на майбутнє, всепрощення – маленька частка того, що відчуваєш, коли чуєш церковні дзвони церков Регенсбурга. Валерій Каменкович знову звернув нашу увагу на давню історію міста. Однак воно не зупиняється у розвитку. Ще діє

Der erste Reimvergleich – die Donau. Das reicht von der Erzählung „Die Donau fließt vorbei“ von Franz Kain bis zu den grandiosen geographischen Untersuchungen aller Städte, die an einem Fluss gebaut wurden. Die Lage an einem Fluss verleiht einer Stadt sogleich spezifische Topoi: etwa das linke und das rechte Ufer, der Fluss zu verschiedenen Jahreszeiten, Brücken und symbolische Landschaften. Das Wasser im Fluss beobachten heißt dem Verlauf der Zeit, der lebenspendenden und zugleich zerstörenden Wasserkraft, dem eigenen Spiegelbild zu folgen. „...Und auch demütiges Hochwasser“, schreibt Kamenkowsch. Regensburg wird tatsächlich oft von Hochwasser heimgesucht. Doch die Infrastruktur der Stadt ermöglicht es, die Naturgewalt zu mildern. Das Wasser – vom Menschen bezwungen – verliert an bedrohlicher Wucht.

Eine gewisse Mystizität wird der Wassergehalt in einer Sage über den Bau der Steinernen Brücke verliehen. Die Sage lautet im Kern: Um den Bau der Brücke zu erleichtern, wurde ein Pakt mit dem Teufel geschlossen. Die menschliche Schlaueit ermöglichte es, die ungerechten Forderungen des Teufels zu umgehen. Das Christentum und der Erfindergeist triumphierten letztendlich.

Der zweite Reim – das sind Sakralbauten, Gotteshäuser. Sie dienen vor allem als Treffpunkt des Menschen mit Gott. Jahre vergehen, und die menschliche Gemeinschaft ändert ihre religiösen Traditionen. Einige Bauten haben Glück und bleiben als Baudenkmäler erhalten. Auch Regensburg hatte Glück, weil sich die Stadt in den Zeiten großer Umgestaltungen in einer Wirtschaftskrise befand. Es gab kein Geld für einschneidende bauliche Veränderungen. Die Architektur der Stadt ist erhalten geblieben. Zum Glück konnte die Stadt auch während des Zweiten Weltkrieges vor einer Zerstörung bewahrt werden.

Den dritten Reim bilden Glaube und Hoffnung. Regensburg als eine Stadt der Kirchen, als eine unbeschädigte Stadt, wird zum Zufluchtsort für diejenigen, die nach Erleichterung suchen. Zu Beginn des 20. Jahrhunderts lebte hier eine Nichte Dostojewskijs, Ekaterina Petrowna. Sie hatte sich der Gemeinschaft der Barmherzigen Schwestern angeschlossen, unterrichtete Englisch und Französisch. Regensburg bot ihr Trost und ein ruhiges Leben. Die besondere Atmosphäre der Stadt spürte auch Maria Kamenkowsch. Manchmal ist sie darüber verwundert, da ihrer Auffassung nach der Mensch nichts Bedeutendes schaffen könne, wenn ihm die Leidenschaft fehle. Vom Lebensnotwendigen lenkt nicht nur die Ruhe, sondern auch die moderne Kultur ab; eines der charakteristischen Merkmale dieser Kultur ist leicht zugängliche Massenware: „... Hinter dem Mühlweg, wo man keinen Spaziergang mehr macht ... zu den Lichtern des Kaufhauses, das den Tagen wie ein Knochen hingeworfen wurde, um sie von den lebendigen Ereignissen an der Schwelle der Meilensteinereignisse abzulenken“, so Kamenkowsch. Der lyrische Held möchte sich dem Vertrauten zuwenden: „O nein, nicht hier ist Raum für die Dichtung, durchaus nicht an diesem Ort, wo „es-tse-ha“ als „sch“ gelesen wird – sondern dort, in der Ferne, in der „Petrowskaja kolba ...“, so Kamenkowsch. Doch indem sich das lyrische Ich an Verlorenes erinnert, vermittelt es der Stadt etwas ihm besonders Vertrautes.

Das sind nur einige Beispiele für die Erschließung eines neuen Raums durch eine schöpferische Persönlichkeit. Damit ist unsere Geschichte nicht zu Ende. Wir hatten Glück, den Ehemann von Maria Kamenkowsch, Valerij Kamenkowsch zu treffen. In Regensburg kann man frei durch die Gassen bummeln, um die vor Touristen versteckten Schönheiten zu bewundern. Man kann aber auch den speziellen „Kompass“ der Altstadt benutzen: im Norden – die

закон про заборону будувати будь-що вище головної вежі міста. Контраст між новими і старими будівлями у майбутньому може стати викликом для культурного надбання. Наскільки суспільство дозволить вітринам та вивіскам заповнити простір? Чи не зіпсує реконструкція Камінний міст та інші пам'ятки? Ми дізнаємося про це у майбутньому.

Марія Каменкович присвятила частину своєї творчості розбудові Регенсбурга у вимірі культурному. Віра, творчість та культурний код – інструменти цього будівництва. Знати архітекторів культурного простору так само важливо, як і архітекторів матеріальних будівель. Адже культуру можливо пізнати навіть на відстані (географічній та часовій).

Об'єктивні знання будуть можливі лише за вивчення різних точок зору. Реконструкція архітектоники міста на рими допомогла нам скласти пазл заново та познайомитися з іншим, схованим від більшості, Регенсбургом.

*Авторка: Олеся Медуха,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

*Тандем-партнерка: Адіна Ізабелла
Шляхт, Регенсбурзький університет*

Steinerne Brücke, im Osten – der Dom St. Peter, im Süden – der Hauptbahnhof, im Westen – der Bismarckplatz. Interessant ist das älteste Kaffeehaus Deutschlands, die Entstehungsgeschichte der Pralinen „Barbaraküsse“, der Ort mit dem besten Eis. Angenehme Kleinigkeiten in der Stadt an Donau und Regen laden zu einer besonderen Stimmung ein. Kinderneugier und Erwartung neuer Begegnungen, Hoffnung auf Zukunft, das ist zu spüren, wenn man das Glockengeläut der Kirchen von Regensburg hört.

Valerij Kamenkowitsch erzählte uns von der Geschichte der Stadt. Doch bleibe sie in ihrer Entwicklung nicht stehen. Hier gilt immer noch das alte Baugesetz, das verbietet, höhere Gebäude als den Hauptturm der Altstadt zu errichten. Der Kontrast zwischen Neu- und Altbauten kann in Zukunft zu einer Herausforderung für das Kulturerbe werden. In welchem Umfang wird es zugelassen werden, dass Schaufenster und Schilder den Stadtraum beherrschen werden? Wird eine Rekonstruktion nicht die Steinerne Brücke und andere Baudenkmäler verderben? Das werden wir in Zukunft sehen.

Maria Kamenkowitsch trug mit einem Teil ihres Schaffens zu Regensburgs kultureller Bereicherung bei. Man muss die Baumeister dieses Kulturraums Regensburg ebenso kennen wie die Architekten realer Bauten. Dazu braucht es auch verschiedene Standpunkte, die sich von innen und von außen sowohl auf die Gegenwart als auch auf die Vergangenheit beziehen. Auf diese Weise haben wir Regensburg in Texten, in Gedichten neu zusammengesetzt und ein Regensburg jenseits der Bauwerke wahrgenommen, das vielen Menschen in der Stadt leider verborgen ist.

*Verfasserin: Olesia Medukha,
Nationale Taras-Schewtschenko-Universität
Kiew*

*Tandempartnerin: Adina Schachtl,
Universität Regensburg*

Реформація у публічній пам'яті Німеччини

Серед тих видатних подій, які трапились на території сучасної Німеччини і які спричинили визначні зміни у всій історії людства, чільне місце посідає процес Реформації. Особливої актуальності ця подія набуває в контексті святкування 500-річчя Реформації, яке відзначається в усьому світі в 2017 році.

Проте для мене був важливим ще один дискурс дослідження. Яким чином Реформація та її наслідки, що стали приводом до цілого ряду війн у XVI-XVII століттях і які тривалий час розділяли німецьке суспільство, відображаються у пам'яті німців сьогодні? Чому це питання не є наразі тим, що розколює німецьке суспільство? І яким чином ці трансформації в *public memory* продовжують тривати і сьогодні?

Тож проблемою, що постала перед нами, став не сам процес Реформації, неодноразово досліджений як вітчизняними науковцями, так і закордонними, а сприйняття цього процесу і його візуалізація в історичній пам'яті. Не секрет, що Німеччина часто вважається взірцем державної політики історичної пам'яті – саме тому німецькому народу вдалось успішно виконати завдання денацифікації та урегулювати інші проблеми, пов'язані із національним минулим.

Готуватися до відзначення 500-річчя Реформації у Німеччині розпочали ще з 2008 року. І це є цілком логічним – Німеччина у XVI столітті була епіцентром Реформації, місцем її початку. Відповідно, розроблений план поступово втілювався як у історичних музеях, так і церквах протестантських деномінацій. Символом святкувань став портрет Лютера із підписом «*Am Anfang war das Wort*», тобто цитата з 1 розділу Євангелія від Йоанна «На початку було Слово».

Упродовж проекту мені пощастило відвідати дві виставки, які стосувались подій Реформації. Перша, що тривала з 13 липня по 12 листопада 2017 року в Німецькому національному музеї у Нюрнберзі, стосувалась історичного контексту Реформації і ходу подій в Баварії зокрема. На це вказувала і назва виставки «Лютер, Колумб та наслідки». Ця виставка вбачається мені як одна із найбільш ґрунтовно підготовлених. Пояснюється це тим, що завдяки виставці можна простежити одразу кілька сфер людського життя часів пізнього середньовіччя і раннього модерного часу, а саме: як Реформація та Великі географічні відкриття стали поштовхом до зміни уявлень європейського суспільства про світ, що їх оточує. Умовно виставку також можна поділити на дві частини – зміни у релігійному і окремо в науковому сприйнятті світу. Серед експонатів,

Die Reformation in der öffentlichen Erinnerung

Zu den wichtigsten historischen Ereignissen, die auf dem Gebiet des heutigen Deutschlands stattfanden und die bedeutende Veränderungen, nicht nur für die dortige Bevölkerung, mit sich brachten, gehört zweifelsohne die Reformation. Diese feiert im Jahr 2017 ihren 500. Jahrestag, der in Deutschland auf vielfältige Weise festlich begangen wird.

Für mein Projekt waren mir neben der Feierlichkeiten noch einige weitere Punkte wichtig, zu denen ich mir folgende Fragen stellte: Wie werden die Reformation und ihre Konsequenzen, die im 16. und 17. Jahrhundert zu einer Reihe von Kriegen geführt haben und die die deutsche Gesellschaft lange Zeit spalteten, in der öffentlichen Erinnerung heute gesehen? Und warum führen die unterschiedlichen Konfessionen nicht zu einer Spaltung der heutigen deutschen Gesellschaft?

Ich wollte mich also nicht dem Prozess der Reformation widmen, welcher wiederholt sowohl von einheimischen als auch ausländischen Wissenschaftlern untersucht worden ist, sondern der Wahrnehmung dieses Prozesses und seiner Visualisierung im historischen Gedächtnis. Gerade Deutschland ist ein Land, das sich intensiv mit der eigenen Vergangenheit auseinandergesetzt und daraus Konsequenzen für die Gegenwart gezogen hat.

Die Vorbereitungen zum 500. Jahrestag der Reformation in Deutschland begannen bereits im Jahr 2008, denn Deutschland war im 16. Jahrhundert der Ursprungsort der Reformation und man plante, die Feierlichkeiten nicht nur in protestantischen Kirchen stattfinden zu lassen, sondern beispielsweise auch in historischen Museen. Zum Symbol des Jubiläums wurde ein Porträt von Luther bestimmt, das mit dem Schriftzug „Am Anfang war das Wort“ ergänzt wurde, einem Zitat aus dem 1. Kapitel des Johannesevangeliums.

Während des Projekts hatte ich die Möglichkeit, zwei Ausstellungen zu besuchen, die sich mit der Reformation befassten. Die erste fand von 13. Juli bis 12. November 2017 im Germanischen Nationalmuseum in Nürnberg statt und behandelte insbesondere den historischen Kontext der Reformation und den Verlauf der Ereignisse in Bayern. Diese Ausstellung mit dem Titel „Luther, Kolumbus und die Folgen“ ermöglichte es, verschiedene Bereiche des menschlichen Lebens im späten Mittelalter und der frühen Neuzeit zu verfolgen. Dazu gehören, neben der Reformation, auch die großen geographischen Entdeckungen, welche ausschlaggebend für den Wandel der Weltansichten der europäischen Gesellschaft waren. Die Ausstellung konnte in zwei Teile aufgeteilt werden: die Veränderungen der religiösen und der wissenschaftlichen Wahrnehmung der Welt. Es wurden seltene Ausgaben der Bibel vom Anfang des 16. Jahrhunderts gezeigt,

представлених на виставці, можна зазначити рідкісні видання Біблії початку XVI століття, середньовічні манускрипти із зображеннями Страшного суду, прилади мореплавців та їхні знахідки, портрети найвідоміших діячів тощо.

Особливо детально акцентується увага на питанні ментальності середньовічної людини – зі страхом смерті, речей, які вона не здатна пояснити, не знає, чи буде її душа врятована. Відповідно, альтернатива, запропонована Лютером і його послідовниками (теза про порятунок вірою), відкрила суспільству шанс на порятунок і привнесла нові традиції в побутове, економічне і політичне життя.

У ході виставки вдалось відвідати і спеціалізовані екскурсії від її кураторів. Більш того, у спеціальних буклетах вказані окремі види науково-популярної діяльності, пов'язані з даною виставкою: «Тематичні екскурсії з кураторами», сімейні екскурсії, «Культурна історія» і навіть «Поетичний слем». Таке різноманіття заходів наштовхує на думку, що Нюрнберзький музей робить великий обсяг роботи, аби популяризувати історію Реформації.

Іншою частиною відзначення річниці Реформації на території усієї Німеччини та конкретно Баварії стала виставка в історичному музеї міста Регенсбург. Дещо інші сенси, очевидно, хотіли донести її творці до відвідувачів. Адже Реформація відбувалась не лише завдяки провідним теологам, проповідникам, перекладачам, а й усіма можливими методами із залученням абсолютно різних каналів комунікації. Зокрема, у Регенсбурзі жив і творив художник Міхаель Остендорфер. Його діяльності та Реформації у Регенсбурзі й була присвячена дана виставка з 21 травня по 5 листопада 2017 року.

Окрім основних віх творчості митця, виставка демонструвала як його участь у створенні вітарів, ілюструванні книг релігійного змісту, так і особисті вагання між католицизмом та лютеранством, які впродовж XVI століття стало вагомим чинником у житті Баварії.

Більше того, через потужні впливи реформаційних процесів у даному регіоні, про що свідчить кількість протестантських церков і общин XVI століття, католицька церква після Тридентського собору поступово перейшла до рекатолизації Південної Німеччини. Ця доля не оминула і Регенсбург та Нюрнберг, тож станом на сьогодні більшість населення тут становлять католики.

Проте події Реформації були пов'язані і з певними трагічними сторінками історії. Зокрема, це пов'язано з історією Нової приходської лютеранської церкви (*Neupfarrkirche*), збудованої на місці колишньої синагоги та єврейського кварталу в Регенсбурзі, з якого у 1519 році примусово вигнали усіх євреїв. Аналогічні спалахи антисемітизму спостерігались і в Нюрнберзі в 1525 році, проте на місці єврейського кварталу тут постала католицька церква.

Окремо варто зауважити, що в більшості історичних музеїв достатньо інформації і про інші музейні виставки з історії Реформації. Зокрема, у галереї «Eckstein», назва якої перекладається як «Наріжний камінь», два тижні впродовж кінця жовтня – початку листопада 2017 року проходить виставка про жінок Реформації, існують постійно діючі музеї Мартіна Лютера у Айзенасі, Вартбурзі та Віттенберзі, де за кількост метрів знаходиться також музей Філіпа Меланхтона, а в Мюнстері в межах міського музею діє виставка про «Царство анабаптистів».

mittelalterliche Schriften über die nahende Apokalypse, Erkenntnisse und Erlebnisse von Reisenden aus der „neuen Welt“, Porträts berühmter Persönlichkeiten, usw.

Besondere Aufmerksamkeit war der Haltung der mittelalterlichen Menschen bezüglich der Angst vor dem Tod und der Errettung ihrer Seele gewidmet. Dementsprechend eröffnete die von Luther und seinen Anhängern vorgeschlagene Alternative (die These über die Erlösung durch den Glauben und die Gnade Gottes) eine Chance zur Rettung der Gesellschaft und brachte neue Traditionen in das alltägliche, wirtschaftliche und politische Leben.

Zusätzlich zur Ausstellung gab es verschiedene Veranstaltungen wie Kuratorführungen, Rundgänge für Familien, Kulturgeschichten und sogar Poetry Slam. Eine solche Vielfalt an Angeboten deutet darauf hin, dass das Nürnberger Museum sehr viel Energie investiert hat, um den Besuchern die Geschichte der Reformation näher zu bringen.

Ein weiterer Teil der Feier des Reformationsjubiläums in Deutschland war die Ausstellung im Historischen Museum der Stadt Regensburg von 21. Mai bis 5. November. Nicht nur führende Theologen, Prediger und Übersetzer waren an der Reformation beteiligt, sondern auch Menschen wie der Künstler Michael Ostendorfer, der in Regensburg lebte und wirkte. Ihm und seinem Beitrag zur Reformation widmete sich die Ausstellung im Historischen Museum. Neben den wichtigsten Meilensteinen der Arbeit des Künstlers wurde auch sein Mitwirken an der Entstehung von Altären gezeigt. Die Darstellung von religiösen Inhalten und die zögerliche Annäherung zwischen dem Katholizismus und dem Lutheranismus wurden im 16. Jahrhundert zu einem bedeutenden Faktor für das Leben und die Kunst in Bayern.

Wegen der mächtigen Einflüsse der Reformprozesse in der Region und der steigenden Zahl evangelischer Kirchen und Gemeinden im 16. Jahrhundert versuchte die katholische Kirche im Zuge des Trienter Konzils wieder die Oberhand zu gewinnen und ergriff Maßnahmen zur Rekatholisierung in der sogenannten Gegenreformation. Deshalb ist die Bevölkerung Bayerns auch heute noch überwiegend katholisch.

Ein Besuch im Museum lohnt sich für Interessierte doppelt, da in den meisten historischen Museen Informationen über weitere Ausstellungen zur Reformationsgeschichte zu finden sind. Zum Beispiel findet in der Galerie Eckstein von Ende Oktober bis Anfang November 2017 eine Ausstellung über die Frauen der Reformation statt. Außerdem gibt es das

Окрему роль варто відвести і Берліну, де в Німецькому історичному музеї за 2016-2017 роки було проведено власні виставки про Лютера і роль Реформації в історії Європи із залученням провідних європейських фахівців. Завдяки зібраній інформації стало очевидно, що ювілей Реформації святкують у всіх регіонах Німеччини.

Не меншу роль у відзначенні 500-річчя Реформації за останні кілька років відіграють і протестантські, а подекуди навіть католицькі церкви. Зокрема, окрім інформації про діючі та майбутні музейні експозиції, у згаданій Neupfarrkirche існує ціла програма концертів і лекцій з історії виникнення лютеранства, діє своя виставка про виникнення церкви і поширення протестантизму в Регенсбурзі, а з 7-21 вересня – виставка про Мартіна Лютера і євреїв.

У лютеранській церкві святого Лоренца в Нюрнберзі триває виставка скульптур місцевих очільників Реформації, різноманітні лекції та зустрічі з 2016 року проходять у лютеранській церкві святої Марії в Берліні. Всі ці церковні заходи організовані в межах культурно-просвітницького проекту «Лютер 2017», що охопив територію всієї Німеччини. Також варто назвати різноманітні види екскурсій, що пропонуються протестантськими церквами міста: «Три релігії – одне місто», «Євангельський цвинтар Регенсбурга», «Протестантський Регенсбург», екскурсії лютеранськими кірхами міста. Існують також спеціальні дитячі програми, присвячені питанням Реформації.

Провідну роль в організації даних заходів відіграє Євангельсько-Лютеранський деканат – координаційний центр релігійної та просвітницької

діяльності протестантських общин Регенсбурга. Відповідно, для кращої орієнтації у святкових заходах та у публічній пам'яті загалом, необхідно було поспілкуватися із діячами деканату.

Власне мені пощастило брати інтерв'ю у пані Христини Готфрідсен, архівіста Євангельсько-Лютеранського деканату, яка люб'язно поділилась як своїми власними науковими здобутками, так і іншими спостереженнями. Зокрема у сфері популяризації історії Реформації цього року вдалося здійснити декілька важливих заходів. Серед них і покази документальних фільмів, організовані деканатом конференції, видання наукових збірників, серія доповідей від університетських науковців і представників Лютеранського деканату, що мали місце як біля церков, так і у наукових закладах. Окремо пані Готфрідсен зауважила, що доступ до архівів на сьогодні є повністю відкритим для бажаючих, відповідно, це також один зі способів поширення інформації про події 500-річної давнини.

Незважаючи на те, що Баварія сьогодні є католицьким регіоном, а відповідно у таких областях, як Саксонія чи Тюрінгія, кількість протестантів більша, це не завжди впливає на рівень висвітлення тих важливих подій у історії Німеччини. Адже не так далеко від Регенсбурга знаходиться інший центр Реформації XVI століття – Аугсбург, місто, де було створено відоме Аугсбурзьке віросповідання 1530 року. Тож просвітницька робота ведеться не лише у нинішніх центрах протестантизму Німеччини, а і в містах з давніми лютеранськими традиціями.

Нарешті я наблизився до вирішення того питання, яке мене турбувало при виборі теми – чому релігійне питання

Martin-Luther-Museum in Eisenach, das Melancthonhaus in Wittenberg und eine Ausstellung im Stadtmuseum über das „Königreich der Wiedertäufer“ in Münster.

Auch in Berlin organisierte in den Jahren 2016 und 2017 das Deutsche Historische Museum einige Ausstellungen über Luther und die Rolle der Reformation in der Geschichte Europas. Diese wurden durch die Beteiligung europäischer Fachleute, Familienveranstaltungen, öffentliche Vorträge und Diskussionen ergänzt. Es ist deutlich zu erkennen, dass das Jubiläum der Reformation in allen Regionen Deutschlands gefeiert wird.

Eine nicht weniger wichtige Rolle bei der Feier des 500. Jahrestages der Reformation haben die Kirchen – sowohl die protestantische als auch in den letzten Jahren immer mehr die katholische Kirche. Neben Informationen über aktuelle und zukünftige Museumsausstellungen gibt es in Regensburg ein Konzert- und Vortragsprogramm zur Entstehungsgeschichte des Luthertums in der Neupfarrkirche. Dieses beschäftigt sich mit der Entstehung der Kirche und der Ausbreitung des Protestantismus in Regensburg und zeigt auch eine Ausstellung über Martin Luther und die Juden.

In Nürnberg bietet die Lorenzkirche eine wöchentliche Themenführung mit dem Titel „Prediger, Schuhmacher und Jurist – Köpfe der Reformation in St. Lorenz“ an. Viele dieser kirchlichen Veranstaltungen werden im Rahmen des Kultur- und Bildungsprojektes „DenkWege zu Luther 2017“ organisiert. Bemerkenswert ist auch die Vielfalt an Ausflügen, die von der Stadt Regensburg angeboten werden, wie etwa unter dem Titel „Drei Religionen – eine Stadt“ oder „Das protestantische Regensburg“. Es gibt auch spezielle Kinderprogramme, die sich mit den Fragen der Reformation auseinandersetzen.

Die Hauptrolle bei der Organisation der kirchlichen Veranstaltungen in Regensburg spielt das evangelisch-lutherische Dekanat – das Koordinationszentrum der religiösen und pädagogischen Aktivitäten der evangelischen Gemeinde Regensburg. Deshalb war es für mich eine gute Möglichkeit mit den Leitern des Dekanats sprechen zu können. Ich führte ein Interview mit Frau Dr. Christine Gottfriedsen, einer Archivarin des evangelisch-lutherischen Dekanats, die freundlicherweise ihre eigenen wissenschaftlichen Errungenschaften und andere Beobachtungen mit mir teilte. Insbesondere im Bereich der Popularisierung der Reformationgeschichte wurden in diesem Jahr einige wichtige Schritte unternommen. Dazu gehören Vorführungen von Dokumentationsfilmen, vom Dekanat organisierte Konferenzen sowie die Veröffentlichung wissenschaftlicher Sammlungen und Forschungsberichte von Universitäten und Vertretern des evangelisch-lutherischen Dekanats. Die Veranstaltungen fanden sowohl in der Nähe der Kirchen als auch in wissenschaftlichen Einrichtungen statt. Frau Gottfriedsen merkte an, dass der Zugang zu den Archiven, wo Informationen über Ereignisse von vor über 500 Jahren eingesehen werden können, heutzutage für Interessierte jederzeit möglich sei.

Trotz der Tatsache, dass Bayern heute eine katholische Region ist und dementsprechend in Gebieten wie Sachsen oder Thüringen die Zahl der Protestanten höher ist, befindet sich ein weiteres Zentrum der Reformation des 16. Jahrhunderts nicht weit von Regensburg entfernt: Augsburg, die Stadt, in der die berühmte Augsburger Konfession im Jahre 1530 entstand. Deshalb beschränken sich die Feierlichkeiten nicht nur auf die heutigen Zentren des deutschen Protestantismus, sondern werden auch in Städten mit alten lutherischen Traditionen begangen.

більше не розділяє німецьке суспільство? Серед кількох варіантів відповіді варто виділити найбільш суттєві.

По-перше, це те, що люди навчилися жити у суспільстві з різноманітними уявленнями та поглядами на життя, а історичні традиції толерантності сприяли цьому доволі сильно.

По-друге, це екуменічна робота, яка ведеться як з боку протестантських церков Баварії та Німеччини загалом, так і з боку католицьких церков. У жовтні 2017 року планується проведення кількох спільних богослужінь за участі представників різних деномінацій, дискусій про Лютера, спільних молитов тощо.

І, нарешті, це ті наслідки Тридцятилітньої війни 1618-1648 років, які найбільше зачепили територію Священної Римської імперії німецької нації, тож з тих часів релігійна ворожнеча (особливо після потужної рекатолизації ряду регіонів) почала поступово зникати.

Подібна кількість заходів різного масштабу та рівня певною мірою може бути прикладом і для України у відзначенні різноманітних ювілейних дат вітчизняної історії. Адже Україна теж була активним учасником реформаційних процесів у Європі, тут відкривались протестантські навчальні заклади, поширювались течії кальвінізму, соцініанства, лютеранства, чеських братів, відбувся переклад Біблії народною мовою (Острозька Біблія) тощо. Все це поступово позначилося на реформах всередині православної і католицької церков і на устрої життя населення на території України.

Підсумовуючи, необхідно зазначити високий рівень підготовки до святкування 500-річчя Реформації німецькими музеями і церквами. Більше того, портрет Лютера зі згаданим лозунгом відзначення ювілею зустрічається навіть на потягах німецької залізниці! В публічній пам'яті Німеччини Реформація наразі не є тим чинником, що розділяє народ, а радше цікавим приводом до дискусій, осмислення власного національного минулого і подекуди навіть приводом для гордості. Тож завдяки даному проєкту мені вдалось бодай частково зрозуміти ставлення німецької влади, церкви і суспільства до подій 500-річної давнини, що змінили усю історію Європи та світу.

*Автор: Олексій Руденко,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

*Тандем-партнерка: Анна Софіє Майєр,
Регенсбурзький університет*

Schließlich kam ich der Frage immer näher, die mich bei der Wahl des Themas mit am meisten beschäftigt hatte: Warum führen die unterschiedlichen Konfessionen nicht zu einer Spaltung der deutschen Gesellschaft?

Zunächst kann man sagen, dass die Menschen gelernt haben, in einer Gesellschaft mit unterschiedlichen Ideen und Ansichten zu leben und tolerant miteinander umzugehen. Zweitens trägt die ökumenische Arbeit, die sowohl von der Evangelischen als auch von der Katholischen Kirche betrieben wird, zu einem funktionierenden Miteinander bei. Im Oktober 2017 sind mehrere ökumenische Gottesdienste und Gebete unter der Beteiligung von Vertretern der beiden Konfessionen sowie gemeinsame Diskussionen über Luther und die Reformation geplant.

Und schließlich können auch die Konsequenzen des Dreißigjährigen Krieges von 1618 bis 1648, von denen am meisten das Gebiet des Heiligen Römischen Reiches Deutscher Nation betroffen war, als Grund für das friedliche Zusammenleben gesehen werden.

An diesen Feierlichkeiten zum Jubiläum der Reformation kann sich die Ukraine meiner Meinung nach ein Beispiel nehmen, denn immerhin war sie auch aktiv am Prozess der Reformation in Europa beteiligt: Hier wurden evangelische Schulen eröffnet, der Calvinismus verbreitet, die Bibel wurde in die Landessprache übersetzt (Ostroger Bibel) usw. All dies verursachte wiederum Reformen in der Orthodoxen und Katholischen Kirche und veränderte die Lebensweise der Bevölkerung auf dem Territorium der heutigen Ukraine.

Zum Schluss möchte ich noch einmal die Arbeit der deutschen Museen und Kirchen zur Feier des 500. Jahrestags der Reformation hervorheben. Das oben erwähnte Porträt von Luther mit dem Slogan der Jubiläumsfeier ist sogar auf den Zügen der Deutschen Bahn zu finden! Die Reformation ist gegenwärtig kein Faktor für die Spaltung der deutschen Gesellschaft, sondern eine Grundlage für interessante Diskussionen und ein Teil der nationalen Vergangenheit. Dank des Tandemprojekts ist es mir gelungen, die Haltung der Kirche und der Gesellschaft zu den Ereignissen von vor 500 Jahren, welche die Geschichte Europas und der ganzen Welt verändert haben, besser zu verstehen.

*Verfasser: Oleksii Rudenko,
Nationale Taras-Schewtschenko-Universität
Kiew*

*Tandempartnerin: Anna Sophie Helena
Mayer, Universität Regensburg*

Етичні стандарти журналістики в Німеччині

Ethische Standards in der Journalistik

Чи існують журналістські стандарти в медіа XXI століття?

Gibt es noch ethische Standards in den Massenmedien des 21. Jahrhunderts?

«Світ ловив мене, та не спіймав», – так у XVIII столітті сказав визначний український філософ Григорій Сковорода. Минуло 300 років – і світ, глобалізований та пост-індустріальний, спіймав нас усіх. Сьогодні вже ніхто не ставить під сумнів той факт, що саме медіа формують суспільну думку й порядок денний. І все це відбувається в епоху постправди, коли важливими є не об'єктивна реальність, а особисте сприйняття та оціночні судження. Таким чином, на перший план ставиться питання добросовісності, неупередженості та дотримання професійних стандартів працівниками ЗМІ. І тут українським медійникам, які досі переживають непростий перехід від радянської пропагандистської моделі журналістики до демократичних медіа, є чому повчитися у європейських колегах, що працюють з усталеними десятиліттями нормами професійної діяльності.

Усе вищезазначене обумовило те, що свою німецьку колегу Катрін Ціммерман я попросила допомоги мені саме в дослідженні німецької преси. У Німеччині я шукала для себе неупереджену й нейтральну журналістику, в якій на контенті і контексті не впливають гейткіппери (власники ЗМІ) та недобросовісні рекламодавці. Отже, професійні стандарти в журналістиці – міф чи реальність, саме з таким питанням я приїхала до Регенсбурга у липні 2017 року в рамках тандем-проекту.

Під час недовгого, проте продуктивного й насиченого перебування у Регенсбурзі моя німецька колега знайомила мене зі світом медіа, що дало можливість зробити декілька важливих висновків.

Висновки про німецький медійний простір

По-перше, у Німеччині існує система ефективного регулювання ЗМІ владою. Закони контролюють такі важливі аспекти, як плюралізм думок, захист людської честі та гідності, відсутність прихованої реклами та монополій на медіа-ринку. Державне регулювання урівноважене й доповнене саморегулюванням. Найбільшим професійним об'єднанням, до якого увійшли чотири ключових медіа-холдинги, є Рада преси, яка виконує функції посередника між журналістами і владою та обстоює інтереси професійної спільноти. Організація розробила свій Кодекс, який чітко визначає умови й межі роботи журналіста. Усе вищезазначене веде до того, що в німецькому інформаційному просторі майже відсутні оціночні судження та риторика ненависті («hate speech»), якими сповнені матеріали багатьох українських ЗМІ.

„Die Welt jagte mich, konnte mich aber nie fangen“, ließ sich der berühmte ukrainische Philosoph Gregorius Skoworoda im 18. Jahrhundert auf seinen Grabstein schreiben. 300 Jahre später hat die globalisierte und postindustrielle Welt längst um sich gegriffen. Wir haben rund um die Uhr Zugriff auf Nachrichten und Informationen, wobei die Medien unsere Meinung stark beeinflussen. Und das geschieht in einem postfaktischen Zeitalter, wo nicht die objektive Realität, sondern persönliche Wahrnehmungen und Wertungen zählen. Gerade deshalb ist es wichtig, die objektive Berichterstattung und die Verantwortung von Journalisten gegenüber der Gesellschaft in den Vordergrund zu stellen. In diesem Bereich haben Vertreter der ukrainischen Massenmedien noch viel von ihren europäischen Kollegen zu lernen, denn die ukrainische Medienlandschaft erlebt immer noch einen schwierigen Übergang von der sowjetischen Propagandajournalistik zu einer demokratischen Berichterstattung.

Aufgrund der eben genannten Umstände entschied ich mich dafür, die Presse und Medienlandschaft in Deutschland genauer zu untersuchen, wobei mir meine Tandempartnerin Katrin Zimmermann behilflich war. Ich war auf der Suche nach objektiver und unparteiischer Journalistik, deren Inhalte nicht von den Medieneigentümern und Werbetreibenden beeinflusst werden. „Ethische Standards in der Journalistik – Mythos oder Realität?“, mit dieser

Frage kam ich im Juli 2017 im Rahmen des Tandemprogramms nach Regensburg.

Im Laufe des kurzen, aber produktiven und ereignisreichen Aufenthalts lernte ich mit Hilfe meiner Tandempartnerin die deutsche Medienwelt etwas näher kennen.

Erkenntnisse über die deutsche Medienlandschaft

Durch meine Recherchen konnte ich einige wichtige Schlussfolgerungen ziehen. Erstens gibt es in Deutschland ein effektives System der staatlichen Medienregulierung. Dazu gehören wichtige Aspekte wie die Meinungsfreiheit, die Unantastbarkeit der Menschenwürde sowie das Verbot von versteckter Werbung oder von Monopolen auf dem Medienmarkt. Der Staat greift in angemessenem Umfang ein und lässt den Medien Raum zur Selbstregulierung. Der größte berufliche Zusammenschluss, zu dem die vier wichtigsten Journalistenverbände gehören, ist der Deutsche Presserat, der als Vermittler zwischen Journalisten und dem Staat dient und die Interessen der Journalisten wahrte. Die Organisation hat einen eigenen Pressekodex entwickelt, in dem die Arbeitsbedingungen von Journalisten genau vorgeschrieben sind. Diese Regelungen führen dazu, dass in Deutschland subjektive Wertungen und Hassreden, wie sie in vielen ukrainischen Medien vorkommen, kaum zu finden sind.

По-друге, суб'єктивність та політичні переконання німецьким журналістам притаманні так само, як і їхнім українським колегам. У Німеччині люди схильні родинами та поколіннями голосувати за одні й ті самі партії, кожні чотири роки підтверджуючи свою відданість певній ідеології. Саме це спричиняє те, що в новинних та аналітичних матеріалах преси різних земель ФРН преважують різні наративи. Так найвідоміша за межами Німеччини щоденна газета Frankfurter Allgemeine обстоює правоцентристські погляди, а популярна в Баварії та Баден-Вюртемберзі Süddeutsche Zeitung схиляється до ліберальної та соціал-демократичної риторики. У цій ситуації надважливим стає повага до опонента й дотримання журналістського стандарту, згідно з яким почутою й оприлюдненою має бути й альтернативна думка. І цього базового професійного правила, яке також обстоює Конституція держави, дотримується абсолютна більшість німецьких медійників, що, на мою думку, є дуже позитивним показником.

По-третє, порядок денний, формування якого є одним із ключових аспектів журналістської діяльності. Відповідно до принципу наближення інтересів і територіального наближення, на перших шпальтах німецьких газет – національні новини. На час нашого перебування в Німеччині головною темою були парламентські вибори, які саме наближалися, та міграційна криза. Далі редактори розміщують новини ЄС, США та світові. Україна також згадується, однак нечасто і не надто докладно, тому пересічні німці лише поверхово знайомі з ситуацією в Україні.

Споглядаючи країну

Споглядання світу й колекціонування комунікаційного досвіду в різних його куточках є одними із тих факторів, які в майбутньому формують журналістську компетенцію. Тож у нашій із Катрін Ціммерман програмі було залишено місце й для невеликих подорожей. Разом ми відвідали Нюрнберг, друге за величиною місто Баварії, яке відоме геніальним графіком Альбрехтом Дюрером і визначним для ХХ століття трибуналом. Місто, у якому поєднані середньовічна атмосфера та сучасна динамічність, вразило своїми вузькими вулицями, фахверковими будинками й готичним собором.

У Регенсбурзі нас не міг не вразити Кафедральний собор святого Петера, який своїми готичними вежами пронизував тепле й синє липневе небо. Промовистий і масштабний, він лише підкреслював затишність Старої Капели та Церкви святого Еммерама, які розташовані по сусідству. Краса старого міста з його ратушею та мостами через Дунай надихала на роботу й нові відкриття, даруючи відчуття спокою.

Авторка: Наталія Виноградська, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Тандем-партнерка: Катрін Ціммерман, Регенсбурзький університет

Zweitens sind aber Subjektivität und politische Überzeugungen den deutschen Journalisten genauso eigen, wie ihren ukrainischen Kollegen. In Deutschland unterstützen viele Familien oft generationenlang die gleiche Partei. Das führt dazu, dass die Presse in verschiedenen Bundesländern unterschiedlich politisch geprägt ist. So ist die Frankfurter Allgemeine Zeitung, die auch außerhalb Deutschlands bekannt ist, eher konservativ-liberal, die in Bayern und Baden-Württemberg verbreitete Süddeutsche Zeitung eher linksliberal. Respekt gegenüber anderen politischen Ansichten und das Einhalten journalistischer Standards sind deshalb besonders wichtig. Diesem ethischen Grundsatz, der auch in der Verfassung verankert ist, folgt die Mehrheit der deutschen Journalisten, was ich als bewundernswert empfinde.

Drittens gehört die Themenauswahl zu den wichtigsten Aspekten der journalistischen Arbeit. Auf den Titelseiten der deutschen Zeitungen sind meist nationale Nachrichten zu finden. Zur Zeit meines Aufenthalts in Deutschland gehörten die Bundestagswahl und die Flüchtlingskrise zu den wichtigsten Themen. Danach kommen Nachrichten aus der EU, den USA und der ganzen Welt. Es sind auch Berichte über die Ukraine zu finden, was aber relativ selten der Fall ist. Diese fallen in der Regel kurz aus, weshalb den Deutschen die Situation in der Ukraine nur oberflächlich bekannt ist.

Auf Reisen in Deutschland

Verschiedene Orte auf der Welt zu entdecken und Erfahrungen zu sammeln, gehört zur Ausbildung eines guten Journalisten. Deshalb standen kurze Reisen auch auf meinem Aufenthaltsprogramm. Zusammen mit Katrin Zimmermann besuchte ich Nürnberg, die zweitgrößte Stadt Bayerns, Heimat des bekannten Malers Albrecht Dürer und der Ort, an dem die sogenannten Nürnberger Prozesse nach dem Zweiten Weltkrieg stattfanden. Hier finden mittelalterliche Atmosphäre und moderne Dynamik zusammen, und mit seinen engen Straßen und den Fachwerkhäusern hat mir die Stadt Nürnberg sehr gefallen.

In Regensburg beeindruckte mich ebenfalls der Dom St. Peter, der mit seinen gotischen Türmen in den blauen Sommerhimmel strebte. Auch die Alte Kapelle oder die Kirche St. Emmeram, die sich im historischen Stadtkern befinden, muss man gesehen haben. Die Schönheit der Altstadt mit dem Alten Rathaus und der Steinernen Brücke bot den perfekten Rahmen für produktives Arbeiten und hielt viele neue Entdeckungen bereit.

Verfasserin: Natalia Vinohradka, Nationale Taras-Schewtschenko-Universität Kiew

Tandempartnerin: Katrin Zimmermann, Universität Regensburg

Студентське самоврядування як «школа демократії»

Розвиток німецького освітнього простору

«Лишайте сподівання всі, хто входить» – такими словами закінчується напис на вході до Пекла у *Magnum opus* Данте Аліґ'єрі. Існує жарт, згідно з яким такий самий напис має висіти на фасадах майже кожного українського університету. Звісно, що порівнювати Пекло Данте із середньостатистичним університетом не зовсім доречно і навіть дико, але, як усім відомо, диму без вогню не буває.

Можна чимало написати стосовно самої системи та її слабких місць, але метою мого есе є зовсім не це. Питання в тому, чи можна її змінити? Так. Українська молодь і особливо студентство – рушії змін, їх агенти та амбасадори. Саме тому, на моє переконання, важливим є дослідження інших моделей освітніх систем, успішних та не дуже. Досвід західних країн, зокрема європейських, є одним із ключових орієнтирів для змінотворців в українському суспільстві, наочним прикладом та джерелом натхнення. Тож університет Регенсбурга та його студентська спільнота дали мені прекрасну можливість для роздумів та переосмислення деяких особливостей як української освіти, так і німецької. Але про все по порядку.

Розглядати систему вищої освіти в Німеччині я вирішила крізь призму студентського самоврядування і на це

існує декілька причин. По-перше, якщо говорити про роль студентства в контексті історії української держави, то варто зазначити, що саме воно було авангардом соціальних та політичних змін: яскравим прикладом є бій під Крутами 1918 року, Революція на граніті та, звичайно, славнозвісна Революція гідності 2013-2014 років. По-друге, саме студенти найкраще відчувають на собі систему освіти та розуміють її проблеми.

Німецька система вищої освіти та освіти в цілому пройшла крізь чимало соціальних, політичних та економічних трансформацій. Під час мого інтерв'ю із Деніелом Гайтеттом (*Daniel Gaittet*) – студентським активістом та колишнім спікером AStA (Загальний студентський комітет – офіційне представництво органів студентського самоврядування в Німеччині), я дізналася про три основні етапи розвитку німецької системи вищої освіти.

Перший, фундаментальний етап продовжився аж до 60-х років ХХ ст. і був, очевидно, найпростішим. У цей час не було реальної варіації законодавчої бази. Незважаючи на те, що Німеччина дуже змінилася за період із 1810-х по 1960-ті роки, сама система освіти, побудована за федеративним принципом, зазнала мало змін.

Другий період, пояснює Деніел, малюючи карту Німеччини у моєму блокноті, – це етап «гри в демократію».

Die studentische Selbstverwaltung als „Schule der Demokratie“

Entwicklung der deutschen Hochschullandschaft

„Ihr, die ihr hier eintretet, lasst alle Hoffnung fahren“ – mit diesen Worten wird man am Eingang zur Hölle in Dante Alighieris „Commedia“ begrüßt. Geht man nach einem ukrainischen Studentenwitz, sollte dieser Spruch auch am Eingang jeder ukrainischen Universität stehen. Der Vergleich von Dantes Hölle mit einer gewöhnlichen Universität mag etwas übertrieben sein, aber wie jeder weiß: Wo Rauch ist, ist auch Feuer.

Man könnte jetzt viel über das ukrainische Universitätssystem selbst und dessen Schwächen schreiben, was aber den Zweck meiner Arbeit nicht erfüllen würde. Wichtiger ist vielmehr die Frage, ob man es verbessern kann? Die Antwort lautet ja. Die ukrainische Jugend und besonders die Studierenden sind der Motor der Veränderung. Meiner Meinung nach sind die Erfahrungen westlicher Länder, insbesondere der europäischen, gute Beispiele und ein wichtiger Leitfaden für Bildungsverantwortliche in der Ukraine. Deshalb ist es wichtig, andere Bildungssysteme kennenzulernen. Die Universität Regensburg und ihre Studierendengemeinschaft boten mir eine hervorragende Gelegenheit, die Universitätssysteme der Ukraine und Deutschlands kritisch zu betrachten und zu vergleichen.

Im Fokus meiner Recherche stand die studentische Selbstverwaltung, wofür es mehrere Gründe gibt. Erstens spielen

die Studierenden als Antrieb des sozialen und politischen Wandels in der Ukraine eine sehr wichtige Rolle. Beispiele dafür sind die Schlacht bei Kruty im Jahre 1918, die Granitrevolution und natürlich die berühmte Revolution der Würde im Jahr 2013/2014. Zweitens sind es die Studierenden, die in direktem Kontakt mit dem Bildungssystem stehen und somit Probleme am besten identifizieren können.

Das deutsche System der Hochschulbildung hat viele soziale, politische und ökonomische Umwandlungen durchgemacht. Während meines Interviews mit Daniel Gaittet, einem studentischen Aktivisten und ehemaligen Sprecher des AStA (Allgemeiner Studierendenausschuss – die offizielle Vertretung der studentischen Selbstverwaltung in Deutschland), lernte ich die drei Hauptstadien der Entwicklung des deutschen Hochschulsystems kennen.

Die erste grundlegende Phase dauerte bis in die 60er Jahre des zwanzigsten Jahrhunderts. Das Hochschulsystem wurde im Zuge der Föderalisierung Deutschlands dezentralisiert, trotzdem wurden auch Institutionen geschaffen, die bei Bildungsfragen länderübergreifend agieren und koordinieren sollten.

Dieser Prozess intensivierte sich in der zweiten Periode, erklärt Daniel und zeichnet mir die Karte Deutschlands in mein Notizbuch. Diese Periode war ein Umbruch im universitären System, denn

Цей період приніс чимало законів та нововведень, що створили простір для різноманітних академічних експериментів. Важливо також зазначити, що саме в цей час студентство стало рівноправним учасником освітнього процесу.

Останній, третій, період, що розпочався за часів об'єднання Німеччини, пройшов і досі йде під гаслами економізації вищої освіти. Цікавим є те, що в умовах федералізації та певної автономії кожен регіон має свої закони про освіту; порядки та внутрішній устрій – це продовження попереднього тренду на «гру в демократію», особливо якщо казати про студентське самоврядування. Але, повертаючись до економізації освіти та так званого «академічного капіталізму», маю підкреслити, що її суть полягає в університеті як учасникові ринкових відносин – він заробляє гроші на власних наукових здобутках. Такий підхід до освітнього менеджменту є дещо контраверсійним – деякі стверджують, що це перетворює освітній процес на просту гонитву за прибутком, але важливіше за все – він руйнує традиційну філософію самої освіти. Питання дискусійне і зовсім неоднозначне, але від того не менш цікаве.

Законодавство vs реалії

Баварія – це один з найбільш консервативних регіонів Німеччини. До того ж, маючи власний парламент, Баварія має і свій власний набір правил, законів та постанов. Все це так чи інакше відображається і на університетах. Так, з розповідей студентів, великою різницею між цим регіоном та іншими є бюджет, а саме фінансування студентського самоврядування. Студентське представництво Баварії отримує менше грошей, ніж такі самі органи в інших регіонах. Ця теза є важливою з огляду на те, що брак коштів

доволі часто стає на заваді студентських ініціатив. Я не могла не порівняти рівень підтримки, особливо фінансової, студентських ініціатив в Україні та Німеччині. Маю сказати, що різниця доволі контрастна і не на користь українському студентству.

Повноваження студентського самоврядування в Україні на диво ширші, ніж у Німеччині. Так, в дискусіях із моєю партнеркою Юлією Грайм виявилось, що українські студентські парламенти можуть контролювати процес відрахування студентів або переведення їх на бюджетну форму навчання. Голови студпарламентів факультетів можуть (не) підписати документ про відрахування чи переведення, тоді як, наприклад, в університеті Регенсбурга такої опції немає. В українських університетах ця опція є необхідною з огляду на доволі спірний характер проведення відповідних процедур. Відповідаючи на моє питання стосовно таких самих неоднозначних ситуацій в університеті Регенсбурга, Юлія знизала плечима: «Такого немає. Якщо студента виключили, його виключили справедливо та обґрунтовано».

Проблема прозорості та умовної об'єктивності в академічному середовищі завжди на часі, особливо в Україні. Відкриттям для мене стало існування цілого закону, що регулює проведення екзаменаційного процесу для німецьких студентів. Кількість викладачів та процедура екзаменування прописана на більш вищому рівні, ніж просто на рівні університету і, що найважливіше, цих положень чітко дотримуються.

Обидва студентські парламенти також мають право на ініціювання змін у навчальних планах, змінюючи програму чи затверджуючи викладача. Теоретично в цьому плані обидва студпарламенти постають як доволі могутні фігури

sie brachte eine neue Ordnung hervor, in der Studierende sowie wissenschaftliche und nichtwissenschaftliche Mitarbeiter von Universitäten Mitspracherechte erhielten. Zuvor lag die Entscheidungsgewalt hauptsächlich bei den Professoren. Eine „Schule der Demokratie“ entstand.

Die dritte und letzte Periode, die zur Zeit der Wiedervereinigung Deutschlands begann, kann man als Ökonomisierung der Hochschulbildung bezeichnen. Im sogenannten „Akademischen Kapitalismus“ werden Universitäten als Unternehmen und Marktteilnehmer definiert, die Geld für eigene wissenschaftliche Leistungen erhalten. Ein solches Konzept für das Bildungsmanagement ist umstritten. Kritiker bemängeln, dass dies den Bildungsprozess auf das Streben nach Gewinnmaximierung reduziere und die traditionelle Bildungsphilosophie und -vielfalt zerstört werde.

Gesetzgebung vs. Realität

Bayern gilt als eine der konservativsten Regionen Deutschlands und hat, wie jedes Bundesland, eigene Gesetze und Vorschriften für das Bildungssystem. All dies spiegelt sich auf die eine oder andere Weise an den Universitäten wider. Der größte Unterschied zwischen Bayern und den anderen Bundesländern sei laut Aussage der Studierenden das Budget für die Finanzierung der studentischen Selbstverwaltung. Diese erhalte in Bayern weniger Geld. Der Mangel an Mitteln sei oft ein Hindernis für Studierendeninitiativen.

Die Befugnisse der studentischen Selbstverwaltung in der Ukraine sind überraschend breiter als auf deutscher Seite. In Gesprächen mit meiner Tandempartnerin Julia Greim stellte sich heraus, dass die

ukrainischen Studierendenparlamente den Prozess der Exmatrikulation von Studierenden kontrollieren können. Die Vorsitzenden der Studierendenparlamente der Fakultäten können eine Exmatrikulation oder einen Antrag auf Universitätswechsel unterzeichnen oder ablehnen, während es beispielsweise an der Universität Regensburg eine solche Option nicht gibt. An den ukrainischen Universitäten ist diese Befugnis angesichts der eher umstrittenen Art der Durchführung einer Exmatrikulation aber notwendig. Auf meine Frage hin, ob die studentischen Vertreter an der Universität Regensburg bei einem solchen Fall ebenfalls Mitspracherecht hätten, schüttelt Julia den Kopf: „So etwas gibt es hier nicht. Es wird davon ausgegangen, dass der Studierende zurecht exmatrikuliert wird“.

Das Problem der Transparenz und der Objektivität ist im akademischen Umfeld, besonders in der Ukraine, immer ein aktuelles Thema. Ein funktionierendes Vorgehen scheint meiner Meinung nach die gesetzliche Regelung der Prüfungsverfahren zu sein, wie es in Deutschland der Fall ist. Die Anzahl der Prüfer und das Prüfungsverfahren sind bundesweit geregelt, nicht nur innerhalb der Universität. Diese Bestimmungen werden strikt eingehalten.

Beide Studierendenparlamente haben zudem das Recht auf eigene Initiative hin Änderungen am Lehrplan zu beantragen oder sich an Professuren-Berufungen zu beteiligen. Theoretisch haben in dieser Hinsicht beide Studentischen Konvente große Entscheidungsgewalt, in der Praxis sind wir jedoch zu dem Schluss gekommen, dass dies nicht der Realität entspricht, da die Verfahren selbst langwierig und die sofortige Umsetzung von Anträgen somit nicht so einfach zu bewerkstelligen sind.

академічного життя, але на практиці ми зійшлися на тому, що сама процедура та умови безпосередньої реалізації не відповідають реаліям. На заваді стає не одне коло бюрократії та система прийняття рішень, в якій студентам віддають найменш впливові позиції.

«Школа демократії»

Найкраще зрозуміти систему можна зсередини, саме тому спілкування із німецькими студентами дало мені змогу зрозуміти рутинні проблеми, з якими вони безпосередньо стикаються. Моя партнерка була щиро здивована відсутністю молодіжних представництв політичних партій в наших університетах, тоді як мене здивувала їх присутність у німецьких. Власне, студентське самоврядування в Німеччині у своїй більшості тримається на чотирьох базових правах, а саме:

- *Satzungsautonomie (автономія нормотворчості)* – студентський парламент має право встановлювати свої правила.
- *Beitragsautonomie (автономія встановлення внесків)* – студентський парламент визначає суму коштів, яку вносить кожен студент (щось середнє між податком та членським внеском).
- *Finanzautonomie (фінансова автономія)* – студенти мають право вирішувати, як розпоряджатися грошима від студентів.
- *Political mandat (політичний мандат)* – студентський парламент та його спікери мають право висловлюватися на різноманітні політичні теми, що можуть не бути пов'язані із безпосередньо самими студентами та університетом.

Всі органи студентського самоврядування країни, за винятком Баварії, мають

всі вищезазначені права. Баварським ж студентам не вистачає найпершого права – автономії нормотворчості. Втім, як на мою думку, в університеті Регенсбурга прекрасно реалізовано принцип політичного мандату – він забезпечує реальний політичний плюралізм. Студентський парламент університету Регенсбурга функціонує приблизно так само, як і сам німецький парламент. В українському студпарламенті студенти завжди виступають як незалежні кандидати і балотуються на вибори відповідно так само незалежно. В Німеччині студенти можуть боротися за право бути офіційним представником на рівні партій та змагатися з іншими партіями (як от зелена партія, партія соціал-демократів або консервативна), тоді як українські студенти перебувають у набагато менш політизованому просторі. Напевно, максимум ідеологічного забарвлення носить конфлікт про-адміністративних представників та прихильників більш радикальних змін, яких часто називають антисистемними кандидатами.

Спілкування з німецькими студентами лівого крила окреслило найбільш болючі питання для молодих німців. Так, я була доволі вражена мірою активності студентів, а точніше, полярністю цієї активності у порівнянні із Україною. Найперше, що мене вразило, це дуже високий рівень екосвідомості. В університеті Регенсбурга є чимало «зелених» активістів. Студенти, що занепокоєні станом навколишнього середовища, порушують доволі досяжні та приземлені питання. Так, наприклад, під час минулих виборів до Студентської ради Зелена партія винайшла якісно новий спосіб привернути увагу до проблеми сміття, точніше до проблеми із недопалками. Студенти розповсюджували зручні міні-попільнички саме для недопалків, аби зменшити їх кількість на вулицях міста. Про реальні результати говорити поки що рано, але ідея, на мою

„Schule der Demokratie“

Um ein System zu verstehen, betrachtet man es am besten von innen, was ich durch Gespräche mit deutschen Studierenden über ihre alltäglichen universitären Probleme erreichen wollte. Meine Tandempartnerin war über den Mangel an Jugendvertretungen politischer Parteien an unseren Universitäten überrascht. Ich hingegen war verwundert über deren Anwesenheit an deutschen Universitäten. Die Unabhängige Studierendenschaft in Deutschland beruht in ihrer Mehrheit auf vier Grundrechten, nämlich:

- *Satzungsautonomie*: Das Studierendenparlament hat das Recht, eigene Regeln zu erlassen.
- *Beitragsautonomie*: Das Studierendenparlament bestimmt die Höhe des finanziellen Beitrags, den jeder Studierende zu leisten hat.
- *Finanzautonomie*: Die Studierenden haben das Recht zu entscheiden, wie die Einnahmen aus den Beiträgen verwaltet werden.
- *Politisches Mandat*: Das Studierendenparlament und seine Redner haben das Recht, über politische Themen zu sprechen, die (in-)direkt mit den Studierenden oder der Universität selbst zusammenhängen müssen.

Mit Ausnahme von Bayern, wo es keine Satzungs- und Beitragsautonomie der studentischen Selbstverwaltung gibt, besitzen

die Studierendenschaften in den meisten Bundesländern die oben genannten Rechte. Dennoch ist meines Erachtens das Prinzip des politischen Mandats an der Universität Regensburg dank eines pluralistischen Aufbaus gut umgesetzt. Das Studierendenparlament der Universität Regensburg ist ähnlich dem deutschen Parteiensystem aufgebaut.

Im ukrainischen Studierendenparlament agieren die Studenten immer als selbstständige Kandidaten und werben auch selbstständig für die Wahl. In Deutschland haben die Studierenden die Möglichkeit, offizielle Vertreter auf Parteiebene zu werden und mit anderen Parteien zu konkurrieren, während ukrainische Studierende sich in einem viel weniger politisierten Raum bewegen. Hier kommt es allerhöchstens zu Konflikten zwischen Vertretern des konservativen Lagers und Befürwortern radikaler Veränderungen (die oft als „Antisystemkandidaten“ bezeichnet werden).

Im Gespräch mit Vertretern der linksorientierten Parteien wurden mir einige wichtige Probleme geschildert, die die Studierenden lösen wollen. Ich war beeindruckt vom Grad der studentischen Aktivität im Vergleich zur Ukraine. Das erste, was mir auffiel, war das hohe Maß an ökologischem Bewusstsein, denn an der Universität Regensburg gibt es viele „grüne“ Aktivisten. Studierende, die sich mit Themen rund um den Umweltschutz auseinandersetzen, verfolgen kleine aber vielversprechende Projekte. Zum Beispiel haben sie ein neues

думку, заслуговує уваги. Інший проект активістів полягає у створенні так званого громадського городу зі своєю теплицею на території університету. Студенти самостійно доглядають за рослинами та охоче присвячують час роботі в маленькому імпровізованому саду. Попри це, рівень студентської свідомості та активності приблизно такий же низький, як і в Україні, але для їх підвищення студенти організують фестивалі та різні проекти просвітницького характеру. Не можна сказати, що вони є реально популярними, але початок вже було покладено – це найважливіше.

Абстрагуючись від тематики екосвідомості, варто сказати про ще одну цікаву особливість партій лівого спрямування, а точніше про їх «зброю масового ураження» – наліпки. Наліпки – це прекрасний засіб привертання уваги до певної проблеми/організації, а також можливість висловити свою думку стосовно певного питання. Ви знайдете чимало наліпок проти сексизму, гомофобії, фашизму, капіталізму, расизму тощо. Студенти таким чином висловлюють свою підтримку та занепокоєння певною соціально-політичною проблемою, а також відкрито заявляють про свою належність до партії, організації, студентського руху.

На протигагу «зеленим», партія соціал-демократів у своїй більшості зосереджується на питаннях великої політики, а саме на податках, сумі мінімальної заробітної плати для студентів та соціальних гарантіях. Тут студентське крило соціал-демократів виступає рупором самої соціал-демократичної партії. Щодо представників правих, консерваторів, то за словами їх опонентів, вони не прагнуть до змін та перебувають у доволі антагоністичних відносинах із лівими.

Авангард

Насправді вражає не стільки рівень активності студентів цього міста, скільки сам характер їх активності. Це поєднання юнацького максималізму із прогресивізмом та непереможною вірою у свої сили. Молодь Німеччини, подібно українській молоді, бореться зі своїми локальними проблемами; відмінність полягає лише в тому, які саме проблеми стоять на порядку денному. Якщо українське студентство більш-менш консолідоване у своєму баченні цього порядку, то німецьке студентство таким назвати не можна. До того ж, причини відсутності єдиного адекватного бачення університетів у майбутньому – це маркер і аж ніяк не діагноз.

Чи то є маркер відсутності реальної глобальної загрози або проблеми в німецькій системі освіти? Чи це маркер ідеологічної заангажованості студентів? Чи, може, це просто та сама «гра в демократі»?

Відповіді однозначно доволі складно. Врешті-решт одного тижня перебування в Баварії зовсім недостатньо для глибокого дослідження цієї теми, але цілком достатньо для мене, як для людини, що має на меті долучитися до розбудови української системи вищої освіти. Як я вже казала вище, це дослідження дало змогу подивитися на деякі проблеми української освіти під кутом зору німецьких студентів та навпаки. Можу сказати, що я повернулася в Україну із цілою купою ідей, що прагнуть реалізації. Тож маю надію, що згодом цитата Данте знову буде просто цитатою.

*Авторка: Вікторія Вишнівська,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

*Тандем-партнерка: Юлія Грайм,
Регенсбурзький університет*

Mittel entdeckt, um die Aufmerksamkeit auf Möglichkeiten zur Müllvermeidung und insbesondere auf das achtlose Wegwerfen von Zigarettenstummeln zu lenken: Es wurden transportierbare Mini-Aschenbecher verteilt. Ein weiteres Projekt ist die Errichtung eines öffentlichen Gewächshauses auf dem Gelände der Universität, wo sich die Studierenden selbst um die Pflanzen kümmern und bereitwillig ihre Zeit investieren. Trotzdem ist das allgemeine Interesse an universitärer Politik in Deutschland ungefähr so gering wie in der Ukraine. Um das zu ändern, organisieren die Studierenden Festivals und verschiedene Bildungsprojekte. Der erste Schritt ist somit getan, auch wenn es noch viel Arbeit in diesem Bereich gibt.

Ein beliebtes Mittel, um auf sich aufmerksam zu machen, sind Aufkleber mit politischen Botschaften. Man findet an der Universität Regensburg zum Beispiel Aufkleber gegen Sexismus, Homophobie, Faschismus, Kapitalismus, Rassismus usw. Die Studierenden drücken damit ihre Meinung zu einem bestimmten gesellschaftspolitischen Problem aus und erklären auch offen ihre Zugehörigkeit zu einer Partei, Organisation oder Studierendenbewegung.

Im Gegensatz zu den „Grünen“ konzentriert sich die Sozialdemokratische Partei überwiegend auf Themen wie Steuern, Mindestlohn für Studierende oder Sozialversicherung. Hier fungiert der Studierendenflügel der Sozialdemokraten als Sprachrohr der Sozialdemokratischen Partei selbst.

Avantgarde der studentischen Politik

Während meines Aufenthalts in Regensburg konnte ich sehen, dass sowohl in Deutschland als auch in der Ukraine engagierte Studierende für ihre Ziele kämpfen. Unterschiedlich sind nur die Themen, die die jungen Menschen in beiden Ländern beschäftigen.

Gibt es wirklich gravierende Probleme im deutschen Bildungssystem und wenn ja, welche sind diese? Und ist die Universität eine „Schule der Demokratie?“ Darauf eine klare Antwort zu finden, ist nach einem einwöchigen Aufenthalt in Regensburg nicht möglich. Dennoch sind die Erkenntnisse für mich ausreichend und ich möchte mich mehr denn je an der Entwicklung des ukrainischen Hochschulsystems beteiligen. Durch den Aufenthalt hatte ich die Möglichkeit, einige Probleme des ukrainischen Bildungssystems mit denen in Deutschland zu vergleichen und umgekehrt. Ich kehre mit vielen neuen Ideen in die Ukraine zurück und hoffe, dass der eingangs erwähnte Witz über Dantes Hölle auch in Zukunft ein Witz bleiben wird.

*Verfasserin: Victoriia Vyshnivska,
Nationale Taras-Schewtschenko-Universität
Kiew*

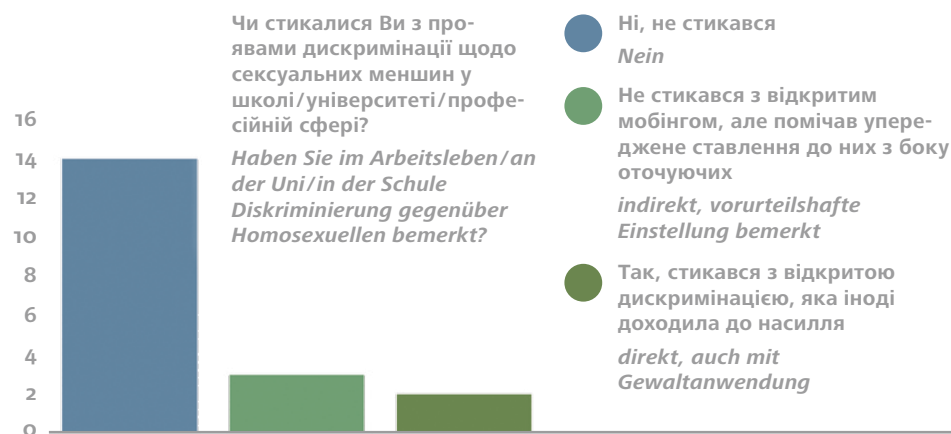
*Tandempartnerin: Julia Greim,
Universität Regensburg*

Погляд суспільства на одностатеві шлюби у ФРН

Надання рівних прав сексуальним меншинам є значним кроком вперед у реалізації ліберальних свобод та розвитку демократії у суспільстві. Не дивно, що у багатьох європейських країнах уже протягом багатьох років дозволені шлюби між особами однієї статі. Наприклад, у Нідерландах одностатеві шлюби були

Почувши цю новину, мені стало цікаво, як у німецькому суспільстві сприймається ця реформа і наскільки воно підготовлене до таких змін. Дослідження було проведене шляхом опитування 19 респондентів віком від 18 до 35 років на вулицях Регенсбурга та Мюнхена. Серед опитуваних було

легалізовані ще у 2001 році, в Іспанії – у 2005. Але для Німеччини на сьогоднішній день це залишається нововведенням. 30 червня 2017 року парламент Німеччини проголосував за визнання одностатевих шлюбів, але фактично одружуватися одностатеві партнери зможуть лише з початку жовтня 2017 року.

6 респондентів чоловічої статі та 13 жіночої. Слід зауважити і те, що нам довелося опитати не тільки громадян Німеччини, а також студентів з Китаю, Нідерландів та Польщі, що підняло наше дослідження на інтернаціональний рівень і дало змогу порівняти становище сексуальних меншин у Німеччині з їх становищем у вищенаведених країнах.

Reaktionen auf die Gleichstellung der gleichgeschlechtlichen Ehe in Deutschland

Die Gleichberechtigung sexueller Minderheiten ist ein wesentlicher Bestandteil einer demokratischen Gesellschaft. Somit ist es nicht verwunderlich, dass in vielen europäischen Ländern die Eheschließung zwischen gleichgeschlechtlichen Partnern seit langem legal ist. In den Niederlanden beispielsweise wurde die gleichgeschlechtliche Ehe bereits 2001 eingeführt, in Spanien im Jahr 2005. Für Deutschland ist dieses Gesetz noch eine Neuheit. Am 30. Juni 2017 stimmte der Deutsche Bundestag für die Legalisierung der gleichgeschlechtlichen Ehe und seit Oktober 2017 können gleichgeschlechtliche Paare offiziell die Ehe eingehen.

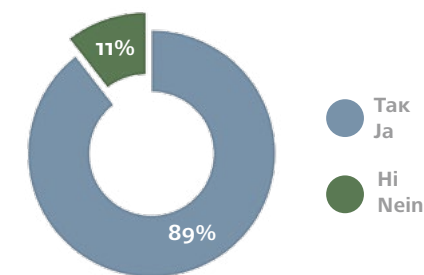
Als ich auf diese Neuigkeit stieß, war mein Interesse sofort geweckt. Vor allem stellte sich mir die Frage, wie diese Neuerung von der deutschen Gesellschaft aufgenommen wird und ob sie für eine solche Änderung bereit ist. Die Forschungsergebnisse wurden mittels einer Umfrage in der Fußgängerzone in Regensburg und München erhoben, an welcher 19 Probanden im Alter von 18 bis 35 Jahren teilnahmen. Unter den Befragten waren 6 Männer und 13 Frauen. Wir interviewten nicht nur deutsche Staatsbürger, sondern auch Studierende aus China, den Niederlanden und Polen, was unsere Untersuchung auf ein internationales Niveau an hob. Außerdem hatten wir somit die Möglichkeit, die Situation von sexuellen Minderheiten in verschiedenen Ländern zu vergleichen.

Betrachtung der gesellschaftlichen Situation

Das Diagramm zeigt, dass die Mehrheit der Befragten in ihrem Umfeld keine Diskriminierung gegenüber Homosexuellen bemerkt hat; nur 3 Studienteilnehmer äußerten sich gegenteilig. Ein Mädchen

Чи вважаєте Ви введення даного закону про одностатеві шлюби позитивним рішенням?

Halten Sie die Einführung des Gesetzes für eine gute Entscheidung?

schilderte uns einen Fall, der sich auf einen Klassenkameraden in ihrem Heimatland Polen bezog: Nach einem Discobesuch sei er von seinen Mitschülern aufgrund seiner sexuellen Orientierung beleidigt worden, was schließlich zu einer Prügelei geführt habe, bei der der Junge verletzt worden sei. Glücklicherweise war dies der einzige Fall von Gewaltanwendung, von dem uns

Загальне ставлення до одностатевих стосунків у німецькому суспільстві

Як ми бачимо з діаграми, більшість респондентів зазначали, що вони ніколи в житті не були свідками дискримінації за сексуальною орієнтацією, і лише троє зазначали протилежне. Одна з опитуваних дівчат розповіла нам про ситуацію, яка сталася з її однокласником у їхній рідній країні – Польщі. Одного разу, коли він повертався з дискотеки, однокласники почали знущатися з нього через його орієнтацію, що призвело до бійки. Хлопець повернувся додому зі значними тілесними ушкодженнями. На щастя, це був єдиний випадок дискримінації із застосуванням насилля, про який нам довелося почути під час наших інтерв'ю. Крім того, хлопець з Китаю, який зараз навчається у Німеччині, зауважував, що на його батьківщині представники сексуальних меншин не можуть відкрито говорити про свою орієнтацію і здебільшого приховують це, боячись реакції оточуючих. Отже, згідно з результатами нашого опитування ми можемо зробити висновок, що прояви дискримінації за сексуальною орієнтацією у німецькому суспільстві – рідкість.

Ставлення до нового закону про право на шлюб для одностатевих партнерів

89 відсотків опитуваних ставляться прихильно до нового закону, двоє з респондентів навіть були трохи обурені тим, що це вводиться лише тепер, що є порівняно з багатьма іншими країнами запізнілим рішенням. Ми зустріли лише 11 відсотків противників нововведення, які пояснювали своє ставлення релігійними та моральними традиціями.

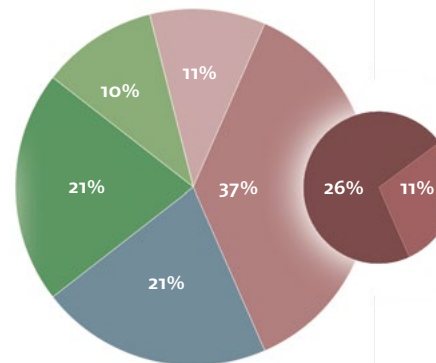
Одностатеві шлюби та релігія

Відомо, що існуючі на сьогоднішній день релігії не підтримують гомосексуальну поведінку, одностатеві стосунки визнаються гріховними і у християнстві. Наскільки сильно релігійна належність впливає на ставлення членів німецького суспільства до нового закону про дозвіл на одностатеві шлюби, ми спробували дізнатися у наших респондентів. Більшість із них, незважаючи на належність до тієї чи іншої церкви, виказували свою прихильність до надання права на шлюб одностатевим партнерам.

Під час інтерв'ю ми чули також думки про те, наскільки консервативною і застарілою залишається церква, ніби вселяючи любов та толерантність, а фактично не підтримуючи це. Незважаючи на це, більшість представників католицької конфесії зауважували, що введення цього закону суперечить їх моральним та релігійним цінностям. Один з респондентів також зазначив, що раніше у Німеччині діяв закон про «Одностатеві життєві партнерства», який надавав майже ті ж самі права представникам сексуальних меншин, але інститут шлюбу належить до найдавніших християнських традицій, якими знехтували, приймаючи цей закон.

Ставлення до рішення Ангели Меркель проголосувати «проти»

Однією з несподіванок під час голосування у парламенті стало те, що Ангела Меркель вирішила проголосувати проти введення закону. Більшість респондентів (8 з 19) ставляться більш-менш нейтрально до її позиції і вважають, що це її особиста думка, яку слід поважати. Та все ж досить велика частина опитуваних робили акцент також на тому, що це

- Католик (Katholisch)
- Протестант (Evangelisch)
- Не належу до жодної з конфесій (Konfessionslos)
- Офіційно католик, але не практикую (Katholisch, nicht praktizierend)
- Офіційно протестант, але не практикую (Evangelisch, nicht praktizierend)

während unserer Interviews berichtet wurde. Ein Student aus China, der momentan in Deutschland studiert, erzählte, dass die Zugehörigen sexueller Minderheiten in seiner Heimat nicht offen über ihre sexuelle Orientierung sprechen könnten. Sie würden diese verbergen, da sie vor der Reaktion der Gesellschaft Angst hätten.

Громадська установка до нового Закону про рівність

89% der Befragten befürworteten das neue Gesetz, 2 Probanden zeigten sich außerdem empört darüber, dass die Regierung dieses nicht bereits früher eingeführt hat. 11% waren gegen die Gleichstellung der gleichgeschlechtlichen Ehe, denn sie widerspräche ihren traditionell verankerten, religiösen und moralischen Werten.

Релігійна приналежність Religionszugehörigkeit

Прийняття закону суперечить моїм моральним та релігійним цінностям
Das Gesetz widerspricht meinen religiösen und moralischen Werten

Прийняття закону НЕ суперечить моїм моральним та релігійним цінностям
Das Gesetz widerspricht NICHT meinen religiösen und moralischen Werten

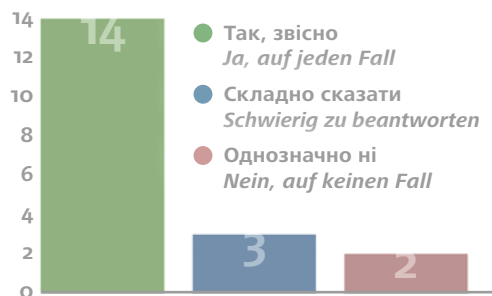
Gleichgeschlechtliche Ehe und Religion

Es ist allgemein bekannt, dass viele Religionen homosexuelle Partnerschaften nicht akzeptieren. Für uns war deshalb der Einfluss der Religionszugehörigkeit auf die Einstellung zum neuen Gleichstellungsgesetz von Interesse. Der Großteil stimmte der Gleichberechtigung Homosexueller zu, unabhängig von der Zugehörigkeit zur einen oder anderen Konfession. Wir bekamen oft zu hören, dass die Kirche zu konservativ sei und veraltete Ansichten habe, da sie zwar Liebe und Toleranz befürworte, aber offensichtlich diese Werte nicht unvoreingenommen unterstütze. Trotzdem waren einige katholische Teilnehmer der Meinung, dass das Gesetz den traditionellen christlichen Werten und Ansichten widerspreche und die Ehe als christliche Institution geprägt worden sei. Einer der Befragten wies darauf hin, dass es in Deutschland bereits die Möglichkeit der „Eingetragenen Lebenspartnerschaft“ gegeben habe,

може негативно вплинути на її репутацію особливо серед молоді перед виборами у парламент Німеччини, які відбудуться цього року. Майже всіх здивував її вибір, адже саме вона і відкрила шлях до голосування за дозвіл на одностатеві шлюби. Один з респондентів пояснював це тим, що канцлер Німеччини залишається від-

Чи повинні одностатеві пари мати право на усиновлення дітей?

Sollen gleichgeschlechtliche Paare Kinder adoptieren dürfen?

критою до політичних рішень, які, можливо, не підтримує особисто, але яких потребує суспільство. Двоє з опитуваних без подиву відповіли: «А якого рішення ще слід було очікувати від лідера Християнсько-демократичного союзу?»

Ставлення політиків до закону

Цікаво було також послухати аргументи тих, хто власне голосував за або проти прийняття цього закону. Нам пощастило зв'язатися з представниками двох найвпливовіших партій Німеччини – Маріанне Шідер від Соціально-демократичної партії та Філіпом Графом Лехенфельдом від Християнсько-демократичного союзу. Обидва політики погодилися обґрунтувати свою позицію щодо закону.

Основні аргументи Маріанне Шідер полягали у тому, що ніхто не може бути обділеним через свою сексуальну орієнтацію, особливо враховуючи те, що люди народжуються з цим. Крім того, ми живемо у часи, коли слід залишити всі упередження та стереотипи щодо представників сексуальних меншин у минулому. На її думку, мета політики полягає у тому, щоб надати можливість кожній особистості жити тим життям, яке вона сама обирає і визначає. «Шлюб для всіх» є значним кроком у досягненні цієї мети.

Філіп Граф Лехенфельд має протилежний погляд на «шлюб для всіх». Обґрунтовуючи свою думку, політичний діяч посилається на Основний закон Німеччини, де поняття «шлюб» тлумачиться «тільки як союз чоловіка і жінки». Це визначення, за словами політика, базується на системі західно-християнських цінностей. Також Лехенфельд наголошував на тому, що для одностатевих стосунків був створений інститут «одностатевих партнерств», через що Філіп Граф Лехенфельд не підтримує «шлюб для всіх». Така поспішність у прийнятті цього важливого рішення може, за словами Лехенфельда, призвести до негативних наслідків. На його думку, такий поспіх був викликаний виборчими інтересами Соціал-демократичної партії, що було порушенням довіри з боку представників даної партії.

Безперечно, голосування за «шлюб для всіх» мало і політичне підґрунтя, і в ньому ми можемо побачити боротьбу двох найбільших партій ФРН за впливовість. Визначальним у будь-якому випадку є те, що результатами голосування більшість жителів Німеччини залишилися задоволеними.

welche gleichgeschlechtlichen Paaren fast die gleichen Rechte gesichert habe wie heterosexuellen Ehepaaren. Die Institution der Ehe gehöre aber zu den alten christlichen Traditionen, die mit der Einführung des neuen Gesetzes vernachlässigt würden.

Meinungen zu Angela Merks Gegenstimme

Eine große Überraschung bei der Abstimmung im Bundestag war die Entscheidung der Bundeskanzlerin: Sie stimmte gegen die Einführung des Gesetzes. 8 von 19 Studienteilnehmer standen dieser Entscheidung neutral gegenüber und verwiesen darauf, dass Merks persönliche Meinung respektiert werden müsse. Trotzdem hob eine große Anzahl der Befragten hervor, dass dieser Entschluss ihre Beliebtheit bei der jüngeren Generation beeinträchtigen könne, besonders vor der Bundestagswahl, die im darauffolgenden September stattfand. Fast alle waren von ihrer Entscheidung irritiert, denn es war ihr Vorschlag gewesen, diese Abstimmung überhaupt abzuhalten. Einer der befragten Jugendlichen meinte dazu, dass sie eine gewisse Offenheit gegenüber politischen Entscheidungen zeige, die zwar der eigenen Meinung widersprechen würden, aber die die Gesellschaft gerade brauche. Die Antwort zweier anderer Befragter lautete lediglich: „Was kann man von der Vorsitzenden der Christlich-Demokratischen Union schon erwarten?“.

Statements von Politikern zum neuen Gesetz

Neben der Meinung der Bevölkerung waren für uns auch die Argumente der Politiker interessant, die direkten Einfluss auf den Gesetzesbeschluss genommen hatten. Zu unserem Glück erklärten sich

Marianne Schieder von der SPD und Philip Graf von und zu Lerchenfeld von der CSU dazu bereit, ein Statement abzugeben.

Marianne Schieder begründete ihre Auffassung vor allem damit, dass niemand aufgrund seiner sexuellen Orientierung benachteiligt werden dürfe. Außerdem lebten wir in einem Zeitalter der Gleichberechtigung, weshalb alle Vorurteile und Stereotypen gegenüber Homosexuellen der Vergangenheit angehören sollten. Ihrem Standpunkt nach solle das Ziel der Politik darin liegen, dass alle Menschen ein selbstbestimmtes Leben führen können. Die „Ehe für alle“ sei ein wichtiger Schritt in diese Richtung.

Philip Graf von und zu Lerchenfeld vertritt eine andere Ansicht bezüglich des neuen Gesetzes. Seine Meinung begründete er mit dem Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland, in welchem der Begriff „Ehe“ als eine „Union nur zwischen Mann und Frau“ definiert werde. Den Worten des Politikers nach basiere diese Definition auf der west-christlichen Werteordnung. Lerchenfeld lenkte außerdem die Aufmerksamkeit auf die „Eingetragene Lebenspartnerschaft“, die für homosexuelle Paare zu diesem Zweck geschaffen worden sei. Aus diesen Gründen sei er gegen das neue Gesetz. Gemäß seiner Aussage könne eine überstürzte Entscheidung bei einem derart wichtigen Thema negative Auswirkungen haben. Das Drängen der SPD, die Abstimmung noch vor der Bundestagswahl abzuhalten, sei laut dem Politiker ein Vertrauensbruch seitens der SPD gewesen.

Es scheint so, als sei die Abstimmung über die „Ehe für alle“ ein Machtkampf der zwei größten deutschen Parteien gewesen. Die Zufriedenheit der deutschen Bürger mit dem Ergebnis der Abstimmung bleibt aber auf jeden Fall entscheidend.

Одностатеві шлюби та право на всиновлення дітей

Все ще залишається відкритим питанням про всиновлення дітей гомосексуальними парами, адже на це одностатеві пари прямого права ще не мають. Результати нашого опитування показали, що більшість респондентів прихильно ставляться до цього. Противники такого рішення пояснюють свою позицію здебільшого тим, що кожна дитина потребує виховання від представників як жіночої, так і чоловічої статі. Прихильники ж зауважують, що краще, аби дитина мала дві матері або двох батьків, аніж росла взагалі без родини. На їхню думку, слід контролювати та перевіряти одностатеві пари, які хочуть всиновлювати дітей, так само, як перевіряти традиційні пари. Головне слідкувати за тим, щоб потенційні члени родини добре піклувалися про дитину і могли забезпечити її. Крім того, вони зауважували, що дитина, вихована одностатевими партнерами, буде більш відкритою та толерантною в майбутньому до таких дітей.

Майже половина (9 з 19) наших співрозмовників відповіли, що у їх колі спілкування є гомосексуальні пари або просто представники сексуальних меншин, що свідчить про те, що у німецькому суспільстві люди не намагаються приховати це. Слід відзначити, що майже всі опитувані вказували, що існує конфлікт поколінь стосовно цього питання, і старше покоління здебільшого

відноситься до побідних нововведень більш скептично. У будь-якому разі питання, пов'язане з урівненням у правах людей з нетрадиційною орієнтацією, залишається актуальним серед німецької молоді, про що свідчать наклейки з символікою ЛГБТ-груп на стінах Університету Регенсбурга, а також прапори ЛГБТ-варистів на домішках у Нюрнбергу.

Неможливо не згадати у цьому контексті становище сексуальних меншин в Україні. Обговорюючи цю проблематику, у нашій країні можна наштовхнутися інколи на досить агресивну реакцію з боку деяких співвітчизників. Це свідчить про те, що українське суспільство ще потребує час на те, щоб ліберально-демократичні цінності вкоренилися у ньому, щоб осмислити досвід інших країн та зробити висновки з цього. Досвід Німеччини є дуже цінним для нас, адже суспільство Німеччини є одним з найдемократичніших та найтолерантніших у Європі.

*Авторка: Анастасія Журавльова,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

*Тандем-партнерка: Домінік Хауслер,
Регенсбурзький університет*

Gleichgeschlechtliche Ehe und Adoptionsrecht

Mit dem Inkrafttreten des neuen Gesetzes können homosexuelle Ehepaare nun auch Kinder adoptieren. Die Resultate unserer Umfrage zeigten, dass die Mehrheit der Befragten dies für positiv hält. Die Gegner dieser Entscheidung wandten ein, dass die Erziehung von zwei gleichgeschlechtlichen Partnern die Entwicklung des Kindes beeinträchtigen könne. Die Befürworter waren der Meinung, dass Kinder von Alleinerziehenden auch oft keine direkte Bezugsperson des anderen Geschlechts hätten. Für das Kind sei es viel besser zwei Mütter oder zwei Väter zu haben, als ganz ohne Familie aufzuwachsen. Ihrer Einstellung zufolge, sollen die gleichgeschlechtlichen Paare genauso wie die traditionellen Familien vor der Adoption des Kindes überprüft und kontrolliert werden, da die Hauptsache sei, dass die potentiellen Eltern sich gut um das Kind kümmern und es mit allem Notwendigen versorgen könnten. Außerdem argumentierten sie, dass ein Kind, das in einer gleichgeschlechtlichen Familie erzogen werde, toleranter und offener zu anderen Menschen sein würde.

Fast die Hälfte der Befragten gab an, Homosexuelle in ihrem Bekanntenkreis zu haben. Das zeigt mir, dass sich diese Personen in der deutschen Gesellschaft meist nicht verstecken müssen. Bemerkenswert ist, dass viele Teilnehmer auf einen Generationenkonflikt im Zusammenhang mit dieser Streitfrage verwiesen. Senioren stünden solchen Veränderungen skeptischer

gegenüber als die jüngeren Generationen. Für letztere bleibt die Gleichstellung von Homosexuellen ein wichtiges Thema, was zum Beispiel die vielen Aufkleber gegen Homophobie an den Wänden der Regensburger Universität bestätigen.

In diesem Zusammenhang möchte ich noch kurz die Lage von sexuellen Minderheiten in der Ukraine betrachten. Dort stößt man bisweilen auf aggressive Reaktionen, wenn es um dieses Thema geht. Dies zeigt mir, dass die Ukraine noch Zeit braucht, bis sich mehr liberal-demokratische Werte in unserer Gesellschaft verbreiten können. Wir brauchen Zeit, aus den Erfahrungen anderer Länder zu lernen. Das neue Gesetz zur „Ehe für alle“ in der Bundesrepublik Deutschland kann für uns ein Vorbild sein, da ich die deutsche Gesellschaft als sehr tolerant und demokratisch kennen lernen durfte.

*Verfasserin: Anastasiia Zhuravlova,
Nationale Taras-Schewtschenko-Universität
Kiew*

*Tandempartnerin: Dominique Hausler,
Universität Regensburg*

Вихідні дані

Видавці

Europaeum. Центр східно-західних студій Університету м. Регенсбург
Проф., доктор, почесний доктор Вальтер Кошмаль

Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Олександр Іванов, канд. істор. наук, доцент

Редагування

Ліза Унгер-Фішер, М.А., керуюча справами Europaeum
Олександр Іванов, доцент, історичний факультет

Тексти

Студенти Регенсбурзького університету та
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Коректори

Ліза Унгер-Фішер, М.А., Europaeum
Верена Ніршль, В.А., Europaeum
Ліна Дрожина, видавництво «Либідь», м. Київ

Переклади на німецьку

Іван Соїко, канд. філол. наук, доцент кафедра германської філології та перекладу
Олександр Стасюк, канд. філол. наук, асистент кафедра германської філології та перекладу
Олександр Іванов, канд. істор. наук, доцент історичний факультет
Хелена Вікторія Герр, студентка по обміну з університету м. Хайльбронн
у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка

Фото

Студенти Регенсбурзького університету та Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Дизайн та верстка

Клаус Барінгер

Impressum

Herausgeber

Europaeum. Ost-West-Zentrum der Universität Regensburg
Prof. Dr. Dr. h.c. Walter Koschmal

Fakultät für Geschichte. Nationale Taras-Schewtschenko-Universität Kiew
Oleksandr Ivanov, Ph.D. (associate Professor)

Redaktion

Lisa Unger-Fischer, M.A., Geschäftsführung Europaeum
Oleksandr Ivanov, Ph.D., Fakultät für Geschichte

Texte

Studierende der Universität Regensburg und der
Nationalen Taras-Schewtschenko-Universität Kiew

Korrektur

Lisa Unger-Fischer, M.A., Europaeum
Verena Nirschl, B.A., Europaeum
Lina Drozhina, Verlag «Lybid», Kiew

Deutsche Übersetzungen

Ivan Soiko, Ph.D., Lehrstuhl für Germanische Philologie und Translation
Oleksandr Stasjuk, Ph.D., Lehrstuhl für Germanische Philologie und Translation
Oleksandr Ivanov, Ph.D., Fakultät für Geschichte
Helena Viktoria Herr, Austauschstudentin der Hochschule Heilbronn

Fotos

Studierende der Universität Regensburg und der
Nationalen Taras-Schewtschenko-Universität Kiew

Grafik und Layout

Klaus Bahringer

TANDEMBUCH